פרשת **קרח** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתר"ג שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש

רעב כבד פקד את הארי מלך החיות, בין עצי היער הסתובב לו סר וזעף מוכן הוא לטרוף ולדרוס את כל אשר ימצא כדי להשקיט רעבונו, שלשה ימים שיחר לטרף ולא עלה בידו.

האריה חשש שסופו יהיה שיגווע ברעב, מה עשה, יצא אל עבר היער, פגש וראה סום דוהר לעברו, טרף את הסום ושיסעו לגזרים, בעודו מתהלך רץ לעברו זאב, ומיד טרף את הזאב ואכלו, והחיות אצים רצים מבוהלים ודחופים כדי שלא יהיו טרף לשיניו של הארי הרעב.

והנה לפתע ציץ שועל מבין עצי היער והארי רצה גם ממנו לעשות גל של עצמות, פתח השועל את פיו בחכמה ואמר לו: וכי מה יש בידי להשביעך, אני אראה לך אדם שמז, שאתה טורף ושבע ממנו, והיה שם בור מכוסה ואדם ישב מאחוריו, כיון שראה הארי, אמר לשועל: אני מתיירא מתפילתו של זה שלא יכשילני, אמר לו השועל: לא יגיעו הדברים לא לך ולא לבנך, אולי לבן בנך יגיעו, אבל בין כך אתה תשבע מרעבונך ועד בן בנך עוד יש זמן רב.

נתפתה הארי וקפץ על האדם ונפל לבור, בא השועל על שפת הבור והציץ עליו, אמר לו הארי: הרי אמרת שאין הפורעניות באה אלא על בן בני, אמר לו השועל: מסתמא כבר יש עון של של אבי אביך שאתה נתפס בו, אמר לו הארי: אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה (ירמי' לא כח) אמר לו השועל ולמה לא חשבת כך מתחילה.

משל זה כתב רב האי גאון בתשובותיו (סי' י"ג) ומסיים שם: כמה מוסר יש במשל זה דהרי גם הארי מלך החיות נפל ברשת השועל אך ורק משום שהתאווה לבשר קצת יותר שמן, דהרי מיד היה לו לחשוב אולי חטא זקינו ובעבורו יענש, ואת כל מה שהבין לאחר שנענש ונסתלקה נגיעתו, לא הבין בתחילה כאשר תאוותו משלה בו.

והנה כי כן כאשר מעיינים בפרשתן יקשה על קורח שפיקה היה, וגדול הדור היה, ועמו מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות של דור מקבלי התורה, אשר ראו בעיניהם את צרות שעבוד מצרים, ובמדבר לא חסרו דבר, באו וטענו טענת שטות "המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש".

אך ההסבר הוא שהמפריע העיקרי של האדם הוא התאוה, וכאשר התאוה מתגברת על האדם לא די שאין חכמתו מצילתו, אלא שהוא מנצל את חכמתו לעזרת התאוה כדי להטעות את העולם כולו.

ומאותו טעם לא הבינו קורח ועדתו שטענתם היא טענת שטות, דהרי תאות הכבוד סימאה את עיניהם, ולכן טענת שטות אלו שהם בדו מלבם נראו בעיניהם כטענות שיש בכוחן לעמוד מול תורתו וגדולתו של משה רבינו.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
שבח"י דמגן ..... ז
פינת יקרתך ..... ח
עומד על הפרק ..... ט
חוקים להזורתם ..... י
פשיט כהלכה ..... יא
לשכת הסת"ם ..... יב
הילולא רבא ..... יג
פשוטלחן פלכים ..... יד
דברות קודש ..... טו

אגרת פרק ד'

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

בעזהשי"ת

מודעה #2

ער"ח תמוז תשפ"ה לפ"ק

מודעה חשובה

לשאלת הרבים מעלדן מיר אז אין די יעצטיגע טעג זיצן געטרייע עסקנים פונעם וועד הנסיעה מיט עטליכע אחריות'דיגע קאמפאנים אויסצוארבייטן פלענער צו קענען מסדר זיין ספעציעלע טשארטער פליגערס קיין אר"י לתועלת אלפי אנשי שלומינו וועלכע זענען משתוקק מיטצוהאלטן דעם געהויבענעם שב"ק בארה"ק בצל קדשו פון מרן כ"ק רבינו הגה"ק שליט"א.

די מעלות פון א טשארטער פליגער קענן די אלגעמיינע עירליינס, הן בגשמיות והן ברוחניות, דארף מען נישט ארויסברענגען און איז ידוע פאר יעדן, ווי נאר ס'וועט זיין א מעגליכקייט וועלן מיר מפרסם זיין די פרטים פארן ציבור.

אזוי אויך ווערט געמאכט אין די יעצטיגע טעג די ענדגילטיגע פלענער אויף די נסיעה און דעם געהויבענעם שבת קודש בארה"ק ת"ו. **אין די קומענדיגע וואכן וועלן מיר ארויסקומען מיט א פונקטליכע סדר הרשמה, ווי אנשי שלומינו די בכל אתר ואתר וועלן זיך קענען איינצושרייבן מיטצוהאלטן דעם געהויבענעם שבת קודש וימי הביקור והמעמדים בארה"ק ת"ו, און מ'וועט אי"ה יעדן מסדר זיין בכבוד הראוי עצהיו"ט.**

עקסטערע ווילן מיר מפרסם צו זיין פאר אנשי שלומינו די בכל אתר ואתר, אז עפ"י הוראת כ"ק רבינו שליט"א וועט דער שב"ק באתרא קדישא מירון יצ"ו זיין צוגעשטעלט מיטצוהאלטן בלויז פאר מענער, בלי שום יוצא מן הכלל.

מיט פארשטענדעניש

וועד הנסיעה

אפילו להוסיף זהירות, יעשה רק עפ"י דעת חכמי הדור

ויקח קרח וגו', הנה אמר החכם: 'מן **הזהירות שלא תרבה להזהר**' (הקדמת בעל חובת הלבבות) ודברי החכם הם דברים עמוקים בחכמה, כי ברוב פעמים כאשר האדם אינו מתבונן בחכמה להיות מאותן הנאמר עליהן (קהלת ב, יד) 'החכם עיניו בראשו', הנה היצר אורב לו וקם עליו בדברי רמאות **להטיל עליו זהירות שאינו עפ"י התורה, ועי"ז יטהו מדרך האמת** וכו'. והנה עצה היעוצה בכל עניני זהירות שעולה בדעת האדם ישקול הדברים במאזני צדק אם הוא באמת זהירות עפ"י התורה, או אפשר הוא מתרמית היצר כו', **ולא יסמוך על שכלו, רק יתאבק בעפר רגלי חכמי הדור ללמדהו הדרך ילך בה, ואם לא יעשה כן הנה בנקל יכול להלכד בתרמית היצר ח"ו.** והנה בעבור זה ספרה לנו התורה הקדושה ספור המעשה דקרח ועדתו, **הגם שהיה קרח גדול במעלה ונכבד בבית אביו הקדושים והיה רוצה לעשות מצוה גדולה לעבוד לפני ה' בעבודת הכהונה ואמר 'כי כל העדה כלם קדושים' ולא התבונן כי הזהירות היא מתרמית היצר, פוק חזי מה עלתה ביה.**

דברים נחמדים – להרה"ק בעל בני יששכר זללה"ה
(תמכין דאורייתא תקנת יב"ג אות ד. וע"ע באגרא דכלה כאן)

"כולם קדושים" בזכות הצדיק

רב לכם כי כל העדה כלם קדושים. 'רב **לכם**' כשיש לכם רב, היינו שתכניעו עצמכם לצדיק הדור, 'כי' ראשי תיבות כ'נסת י'שראל, שתתאספו אליו לקבל מאתו דבר ה', עי"ז אכן יהיו '**כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'**'.

קול יעקב – להגה"ק בעל "כולא הרועים" זצ"ל

הראיה על תשובה אמיתית, כשהיא ממשכת שמחה

בקר ויודע ה' את אשר לו וגו'. הנה, אם האדם קם בחצות לילה ומשים על לבו לשוב ולשפוך שיחו לפני השי"ת, ומתחרט על עונותיו בלב נשבר ונדכה, ומה גם אם יתעורר עוד להצטער באמת על גלות השכינה, הנה אם על ידי כך יבא למדת העצבות ומרה שחורה חלילה, וזה אין נכון לו. **אך הבחינה היא, אם שב באמת בכל לבבו לפני ה', ואם נרצה הוא לפניו, הנה אחרי כן אזי יושפע עליו אור ה' להשיב ולשמח את נפשו** כו'. אך העיקר, אם אינו מכוון עבור עצמו רק על צער גלות השכינה, כמו שאמר משה רבינו ע"ה (לעיל יב, יג) '**אל נא רפא נא לה**', '**לה**' **היא השכינה**, כי עיקר הפגם נראה בה, כמו שאמרו (אבות ב, א) '**דע מה למעלה ממך**', 'דע' אם תרצה לדעת, '**מה למעלה**' החסרון, באיזה בחינה, תדע '**ממך**' אם אתה שרוי בשמחה או בצער, הנה הוא ניכר למעלה יותר בשרשו. לכן אם האדם שב בתשובה שלימה ומתקן הכל עי"כ הוא מעורר היחוד והשמחה למעלה, והזמן הראוי לזה הוא בחצות לילה קודם אור הבוקר, אשר אז החסד גובר והשמחה בעולמות העליונים. וזהו שאמר: '**בקר ויודע ה' את אשר לו**', **ר"ל אז יתעורר בלבו שמחה אחרי נשפך שיחו במרירות, יודיענו כי לו המלוכה ומושל בגוים.**

תפארת שלמה

מחשבת האדם בהשכמתו בבוקר, לפי מעשיו אתמול

וידבר אל קרח וגו' בקר ויודע ה' את אשר לו. צריך להבין למה דחה אותם ואמר: בוקר ויודע ה'. וי"ל ע"פ מה שמצינו בגמ' (ברכות טז:) דר' אלעזר התפלל "**ונשכים ונמצא ייחול לבבנו ליראה את שמך**", והכונה היא, דהנה לפי מעשה האדם ביום, כך הוא ענייני הנשמה בעלותה למעלה בלילה: אם מחשבותיו ומעשיו בקודש, הנה הנשמה מידי עלותה בלילה תתדבק במקורה ותשכים בבוקר ביראת הש"י, ואם בהיפך, מחשבותיו ומעשיו לא לה' המה, הנה אין מניחין את הנשמה בלילה לעלות למקורה כו'. כנודע מזוה"ק (ח"א פג.), ועי"ז באיתערותא דנשמה בבוקר אינה מוצאת ייחול הלב ליראה. וזה שביקש התנא: **ונשכים ונמצא ייחול לבבנו ליראה את שמך.** והנה, כאן אצל קרח ועדתו, שהיצר הסיתם שכוונתם לשם שמים, לעבוד עבודת הקודש בכהונה, לכן אמר להם משה: "**בקר ויודע ה' את אשר לו**" אם תשכימו ותמצאו ייחול לבבכם ביראת השם, תדעו שכוונתכם לש"ש, ובאם לאו, תדעו שזהו מתרמית היצר.

אגרא דכלה

חשיבות כל עבודת איש ישראל, שפועל כל היחודים

ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב. ידוע שכל אחד מישראל צריך לדבק עצמו במילי דשמיא, והיינו **שעל ידי שמדבר בדברי תורה ואומר שירות ותשבחות נעשה יחוד למעלה, ואף על פי שאינו יודע לייחד יחודים.** וזהו שאמר הכתוב: '**ונחשב לכם תרומתכם**' לשון התרוממות שאתם מרוממים להקב"ה, ואע"פ שהוא בלא יחודים, נחשב למעלה '**כדגן מן הגורן**' כתרומת גורן, ר"ל כמו הסנהדרין שהיו יושבין בחצי גורן (סנהדרין לז:) ע"ש, והם מסתמא היו יודעים לייחד יחודים, '**וכמלאה**' כמו שהיו מלאים 'מן היק"ב' ר"ת י'חוד ק'דושה ב'רכה (כמפורש בזה"ק). וזהו גם כן פירוש הפסוק (תהלים קלח, ב) '**כי הגדלת על כל שמך אמרתך**', היינו, על כל השמות והיחודים, הגדלת עוד יותר '**אמרתך**' היינו שבחו של הקב"ה ואהבתו, מלשון (דברים כו, יח) '**וה' האמירך**, והבן".

תורת שמעון – להרה"ק ר"ש מיערוסלאב זי"ע

תורה ותפילה

זהרורי אורה מספרים הקדושים, בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות איתנים בתורה ותפילה עמודי עולמים, הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

'תלמיד חכם' נקרא כן, ואין אומרין 'חכם', כי עיקר שבח החכמה אינה הכשרון אלא ההוספה בלימוד מאחרים

ויקח קרח וגו'. במדרש אה נפשע מקרית עוז כו'. דאיתא במשנה כל מחלוקת שהיא לש"ש סופה להתקיים זו מחלוקת שמאי והלל. ומחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח. א"כ משמע שמחלוקת קרח היה ג"כ בתורה דמדמה לה למחלוקת שמאי והלל. וכן איתא במד' דאמר קרח כל העדה שמעו בסיני אנכי ה' אלקיך. דהנה כתיב ה' יתן אומר המבשרות צבא רב כשאמר הקב"ה אנכי ה' אלקיך קיבל כל אחד אלקותו ית"ש כפי השגת דעתו והתורה כולל כל דיעות של בנ"י. ותורת ה' תמימה כולל כל הדעת. **אבל בחי' תורה שבע"פ כ"א מקבל לפי דעתו ושם יש מחלוקת ולכן איתא אלו ואלו דברי אלקים חיים שכ"א דבריו נובעין ממה שקיבל מתורה שבכתב** ולכן כל תורה שבע"פ צריך להיות נסמך לתורה שבכתב. וזהו כל אסמכתות שבגמרא כו'. והנה משה רבינו ע"ה קיבל התורה בעבור כל בנ"י והי' כולל כל הדיעות שהרי אנכי שמעו כל אחד לפי השגתו. ואח"כ אמרו 'קרב אתה ושמע' א"כ הי' בו כלל כל הקבלות. וכן איתא 'יפקוד ה' איש על העדה' דרשו חז"ל שידע להלוך נגד רוח של כל אחד ואחד. א"כ ודאי מרע"ה כך הי'. וכ"כ מורשה קהלת יעקב שתורת משה כולל כל דיעות שבכלל ישראל. **ואם הי' כוונת קרח לש"ש הי' מבטל עצמו למרע"ה. ואיתא ת"ח מרבין שלום, ורב שלום בוניך. ולא אמרו חכמים רק תלמידי חכמים שזה שלימות התורה שהחכם יוסיף תמיד על חכמתו וילמוד מן חגדול ממנו. וגם ילמד להפחותים ממנו. כי החכמה מצד עצמה אינה מעלת האדם שהרי נגזר על הטפה אם יהי' חכם או טיפש אבל צדיק ורשע לא נגזר. ולכן עיקר שבח החכם כשהחכמה מביאתו לעסוק תמיד בתורת ה' להוסיף לעצמו ולאחרים. וע"ז אמרו כל שמעשיו מרובין מחכמתו. ואיך יתכן להיות מרובה. רק כשמוסיף בכל עת ולומד מאחרים היודעין יותר ממנו. וגם מלמד לאחרים נמצא מעשיו מרובין ואז מרבין שלום. ובקרח כתיב ויקח לעצמו שהי' חכם לעצמו וזה נפשע מקרית עוז כו'** (פי' 'נפשע' היינו שנדחה, מקרית 'עוז', אין עוז אלא תורה).

שפת אמת

עיקר תענוג הש"י כשהאדם לומד הלכה בהכנעה

וידבר ד' אל משה קח מאתם מטה וגו'. הנה אמרו חז"ל **'אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה' פירוש שזה עיקר התענוג של השם יתברך ברוך הוא כשאדם לומד הלכה בהכנעה גדולה, ואין מתגאה בלימודו חטוב כו'** * וזהו **'קח מאתם'** פירוש זאת תקבל מאתם לעיקר בעיניך * **'מטה'** פירוש הכנעה שיהיו מוכנעים ושפלים בעיניהם כו', **'מאת כל נשיאיהם'** פירוש וביותר יוכנעו בנשיאות עצמם שלא יתגאו בחשיבות עצמם וגדלותם לאמר בלבם שהם בעצמם גדולים וחשובכה ים.

נועם אלימלך

תפלה

חשיבות כל עבודת איש ישראל, שפועל כל היחודים

ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב. ידוע שכל אחד מישראל צריך לדבק עצמו במילי דשמיא, והיינו **שעל ידי שמדבר בדברי תורה ואומר שירות ותשבחות נעשה יחוד למעלה, ואף על פי שאינו יודע לייחד יחודים.** וזהו שאמר הכתוב: **'ונחשב לכם תרומתכם'** לשון התרוממות שאתם מרוממים להקב"ה, ואע"פ שהוא בלא יהודים, נחשב למעלה **'כדגן מן הגורן'** כתרומת גורן, ר"ל כמו הסנהדרין שהיו יושבין כחצי גורן (סנהדרין לו:) ע"ש, והם מסתמא היו יודעים לייחד יהודים, **'וכמלאה'** כמו שהיו מלאים 'מן היק"ב' ר"ת י'חוד ק'דושה ב'רכה** (כמפורש בזה"ק). וזהו גם כן פירוש הפסוק (תהלים קלח, ב) **'כי הגדלת על כל שמך אמרתך'**, היינו, על כל השמות והיחודים, הגדלת עוד יותר **'אמרתך'** היינו שבחו של הקב"ה ואהבתו, מלשון (דברים כו, יח) **'וה' האמירך'**, והבן".

תורת שמעון – להרה"ק ר"ש מויזרוסלאב זי"ע

תפילה ולימוד בהרמת קול, דרך הנצחון במלחמת היצר

וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ", העצה להתגבר על היצר בעת שהוא מתגבר היא לצעוק בקול בתורה ותפלה, וזה **"נסו לקולם", 'זיי האבן זיך געגומען צום קול', "כי אמרו פן תבלענו הארץ" שהארציות והחומריות תבלענה אותנו על כן לקחו עצמם לבחי' זו.**

הרה"ק ר' משה מקוברין זללה"ה

פניני אור החיים הקדוש

ויאמרו אל אלהי הרוחות וגו' עוד נתכוון לדבר לפניו דברי ריצוי המתקבל לפניו, על פי מה שקדם לו בידיעת הדרגות החפץ שיש לבורא, הא' הוא שבח והלל אשר יתנו לו צבא מעלה, למעלה ממנו שבח והלל אשר יתנו לו נשמות הצדיקים משני אוצרות החיים, אוצר אחד של נשמות שעדיין לא באו לעולם הזה, שעליהם אמרו ז"ל (ויבמות סב:) עד שיכלו [כל] נשמות שבגוף, ואוצר ב' של נשמות שכבר באו לעולם הזה, וחזרו ונתנו באוצר החיים, וכולם נותנים שיר ושבח והודאה לבורא יתעלה שמו בסוד כל פעל ה' למענהו. **למעלה מהם השיר וחשבח העולה מהנשמות אשר הם בעולם הזה, אשר הם תוך הכשר, והוא מנעם מהכיר ה', והם מתעצמים לאהוב ה', ולשבחו ולהודות למאמרו, זה עליון וחשוק אצל הבורא למעלה מהכל, וכמו שמבוארים הדברים בהרחבה בספר הזוהר גם בדבריהם ז"ל:** ולזה נתחכם משה וריצה ה' בדבר שהוא חפץ בו, ואמר אלהי הרוחות לכל בשר, שאתה חפץ שאלהותך תהיה לרוחות בזמן שהם בבשר, ואם אתה ממיתם, אתה חסר רצון זה, ואין נכון להגביר הדינים, שיסובבו הפסד קבלת אלהותך לרוחות שבבשר, שהוא רום תכלית החשק.

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר הפרוה שרים, רגונענו הקדושים עצי התמרים

אתה וכל עדתך הנועדים על ה' ואהרן מה הוא כי תלינו עליו. ויבואר דהנה אם הכהנים הוי שלוחי דרחמנא א"כ מה לקרח להתלונן, משא"כ אם הוי שלוחי דידן הלכה מבואר באו"ח דבחזן יכול היחיד לעכב משום דהוי ש"ץ ואין נעשה שלוחו בע"כ, וא"כ ה"נ בענין הכהונה ע"כ, ולפי"ז אם הוי שלוחי דרחמנא אין לו להתלונן רק על הי שעשה אותם שלוחים, והנה נחזי אנן דאם אמרינן שלוחי דרחמנא הם הוא יקר גדול דעבד מלך מלך ונופל הקנאה עליו, משא"כ אם שלוחי דידן עבד ודידן הוא והשליח לא עדיף מהמשלח ואין הקנאה נופל על זה, וזה מאמר משה כיון שאתה מקנא, בע"כ אתה צריך להודות כי הוא שליח דרחמנא, וא"כ אתה מתלונן על הי, וזה אמרו אתה וכל עדתך הנועדים על הי, ואהרן מה הוא כי תלינו עליו, ר"ל דאם סבריתו שדידן הוא א"כ מה הוא ואלא ע"כ דסבריתו דשליחי דרחמנא הוא, הרי אתם נועדים על הי.

(ישמח משה)

☆

ויקח קרח. ובמדרש מה ראה קרח לחלוק על משה פרשת פרה אדומה ראה. והנ"ל כי הביא רש"י עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאת ממנו שמואל וכו', ומצינו כי גם אהרן נבחר לכהן בזכות בניו כדאיתא במדרש וערכו בני אהרן, אמר משה להקב"ה לעצים חלקת כבוד בשביל בניהם דתנן כל העצים כשרים לעצי המערכה חוץ מעצי זית, ולאהרן אי אתה חולק כבוד בשביל בניו, א"ל חייך בשבילך אני מקרבו ואני עושה אותו עיקר שנאמר צו את אהרן ואת בניו, הרי שגם אהרן נבחר רק מכח בניו, אלא דמצינו סתירה לזה ממה דאיתא במדרש אמר אהרן מוטב יתלה הסרחון בי ולא בהם, א"ל הקב"ה חייך לא תזוז מן

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

הם נטלו כסף מעדת קרח, וזה היה בעוכריהם וגרם להם למרוד בה' ובמשה עבדו

ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קרואי מועד אנשי שם. מעשה ומרן רבינו זיע"א בהיותו בפעם האחרונה בירושלים, בביתו של הרה"ח רבי ליפא שוואריץ, וליד שולחנו הסבו אז כמה רבנים וראשי ישיבה, התגלגלה השיחה על אודות הכספים שמלכות המינות בארץ ישראל נותנת למוסדות התורה, ועל הממון ש'משרד הדתות' ו'מועצה הדתית' נותנת להרבנים והדיינים שלהם. מרן זיע"א דיבר אז בריתחא, והסביר את ההשפעה הרעה שזה גורם, להיות משוחד בהשלטון הכופר, כי זה הנוטל תמיכה כספית מהם, הגם שנראה לכאורה אשר אין הם מבקשים שום תמורה עבור תמיכתם, **אבל זה גורם להכנע להם, ואי אפשר בשום אופן להעיז אחר כך להמרות רוחם, הנותנים את התקציבים נעשים ממילא אדונים להמקבלים והנהנים מהם.**

המשיך מרן זיע"א את שיחתו ואמר: התבוננו וראו, כיצד באמת הצליח קרח למשוך אחריו את ראשי הסנהדרין, קרואי מועד אנשי שם, ולהמרידם נגד משה ונגד הקב"ה סוף סוף הם היו תלמידי חכמים, יראי אלקים שמשה בחר אותם להיות ראשים ומנהיגים, והם עמדו במעמד הר סיני ושמעו קול ה', ראו את משה ידבר והאלקים יעננו בקול, ואיך זה השפיע קרח על גדולים כאלה לחלוק על משה ועל הקב"ה, הלא דבר הוא, אלא מאי ממשיך רבינו זיע"א, **קרח שפיקח היה, העניק להם כספים, ופיזר להם ממון, ולא ביקש מהם שום תמורה, שלח להם כספים כאילו להחזקת תורה בלבד, והם נהנו מכספו, ואח"כ בבא העת, שלח אליהם קרח שיצטרפו אליו ללחום עם משה ולמרוד בהקב"ה, ולא יכלו להעיז פנים אליו ולסרב לו, וזה גרם כל האסון.**

גמר מרן רבינו זצ"ל את שיחתו, כי הגיע זמן מנחה, התפזר הקהל שהיו מסובים על שולחנו, כשיצאנו מביתו של רבי ליפא, נטפל אלי ראש ישיבה מסויים ואמר לי: נוכח הייתי בשעת השיחה, ותמוה לי מאד על דברי האדמו"ר מסאטמאר, שאמר מתוך ריתחא, שהסנהדרין אנשי שם קרואי מועד, נטלו כסף מקרח וזה גרם להם למרוד בה' ובמשה עבדו, אני - טוען אותו הראש ישיבה - בקי באגדות חז"ל ובמדרשים כולם, ואני אומר שאין בשום מקום דבר כזה, שהם נהנו מממונו של קרח, ושזה גרם להם לאבדון, לא נזכר בשום מקום בחז"ל או בראשונים דבר כזה. אמרתי לו: נו, למה לא שאלתם את הרבי, היכן המקור לדבריו, ענה הראש ישיבה "לא היה לי חוצפה כזאת".

והנה כשאני לעצמי ידעתי כי כל היוצא מפי קדשו של מרן זצ"ל תורת חיים היא, ויש לזה מקור בחז"ל או בראשונים, אבל גם אני לא רציתי לשאול את רבינו זצ"ל היכן המקור, סיפרתי את הדבר לידידי הרה"ח רבי הערש פנחס מאשקאוויטש, והוא שאל את רבינו, כתלמיד לפני רבו, היכן המקור לדבריו אלה, **השיב לו מרן זצ"ל על אתר "עיין ברש"י במסכת סנהדרין דף נ"ב ע"ב, ותבין",** פתחנו את הגמרא וקראנו את לשונו הטהור של רש"י הקדוש שכתוב לאמר: **"משום דאיירי בעדת קרח נקט לה, שהיו תלמידי חכמים כדכתיב נשיאי עדה קרואי מועד אנשי שם, ועל שם שפיתם אותו רשע כשנהנו ממונו, הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק ידו במחלוקת ולמרוד בהקב"ה".**

עולמות שחרבו (עמ' פ"ד)

עצה טובה לעמוד לימין הצדיק בעת שמחה והצלחה, ולא ימתין ח"ו שיהיה עת צרה רח"ל

וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחק עולם. ופירשיו"ל בד"ה 'ואני הנה נתתי לך'. בשמחה, לשון שמחה הוא זה, כמו (שמות ד, יד) הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, וכו'. סיפר הרה"ח כו', שאמר לו הרה"ק מסאטמאר ז"ל על הא דכתיב בפר' קרח כתיב אצל מתנות כהונה **"ואני הנה נתתי לך משמרת תרומותי"**, ופרש"י **"אין והנה אלא לשון שמחה"**, ולכאורה הוא פלא, מה הפירוש לשון שמחה בכאן אצל מתנות כהונה, **וא"ל דאי' אשר הצדיק נקרא בשם 'כהן', ורמז רש"י כשתביא מתנות להכהן היינו הצדיק, אל תמתין עד שהוא עת צרה רח"ל, אלא אין והנה אלא לשון שמחה, שתביא לו מתוך שמחה ובעידן חדוותא.**

גליון 'ניצוצי אורות' (סקאליע ויגש תשס"ה)

הפלטין שלי לעולם שנאמר ומן המקדש לא יצא, הרי שאדרבא בשביל זה נבחר להיות כהן, אמנם לעומת זה מצינו במדרש ונתתם אותה אל אלעזר הכהן לפי שאהרן עשה את העגל לא ניתנה לו עבודה זו שאין קטיגור נעשה סניגור הרי מזה מוכח שאהרן נבחר רק בשביל בניו, ומזה מצא קרח את לבבו לעורר על הכהונה של אהרן כי גם הוא כמוהו שלשלת גדולה יוצאת ממנו, וז"ש המדרש מה ראה קרח לחלוק פרה אדומה ראה.

(ייטב לב)

☆

רב לכם כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה' וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר ויודע ה' את אשר לו. וי"פ עפ"י המבואר דקרח היה רוצה שיהיה בימיו עולם התיקון מה שיהיה לעתיד, ולדרכינו יתכן שרצה מה שיהיה לעתיד שעל העתיד כתיב ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ואז לא יצטרך אדם לזולתו להעניק לו מחכמתו ולהורות לו הדרך לעבוד את ה' כי כולם יכירו וידעו כי ה' הוא האלוקים אבל עתה הנה כל אחד לומד מזולתו וכמו שפיי בסי העיקרים אל יתהלל חכם בחכמתו עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל וגו', ר"ל שלא יתהלל החכם בחכמתו דייקא להחזיקו לעצמו, השכל ויודע אותי כי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי ר"ל להשפיע ולהעניק מחכמתו לזולתו כי כן הוא כוונת הבריאה, והנה קרח רצה שיהיה כמו לעתיד שכ"א לא יצטרך לאחר וז"ש כי כל העדה כולם קדושים מעצמם ואינם צריכים להניק מזולתו כמו לעתיד, כי ובתוכם ה' שהשפע חכמת אלוקים בא לכ"א בהשואה לכלום וא"כ מדוע תתנשאו על קהל ה', והשיבו בוקר ויודע ה' את אשר ל"ו דייקא מי שכוונתו להחזיק החכמה רק לעצמו בלבד ולא ירצה להשפיע לזולתו כי באמת כן הוא כוונת הבריאה כמו שנאמר כי באלה חפצתי

(קדושת יו"ט)

☆

בקר ויודע ה' את אשר לו. ויבואר ע"פ דברי הבעש"ט על דברי הגמרא שוחט משום מאי חייב משום צובע, והכוונה כי שוחט רומז על מלאך המוות שהוא היצר הרע ואמרו חז"ל דלעת"ל ישחוט אותו הקב"ה וע"ז הקשה משום מאי חייב והלא הוא עושה רצון קונו ובשביל כך נברא להכסית בני אדם לדבר עבירה, ומשני משום צובע כ"כ לשאר מצוות, א"כ הרי הוא מפיתוי היצר, וכ"כ מחלוקת קרח היה נראה בפניהם למצוה רבה שהתאוו לעבודת הכהונה בקרבנות, ולזה אמר להם משה בוקי"ר ויודע ה' את אשר לו, כי הרבה מן המצוות אינן נוהגות בלילה אלא ביום כמו ציצית ותפילין שופר ולולב, ובכן נמתין עד הבוקר ונראה אם גם שאר מצוות התורה הנוהגות ביום אתם ניגשים בתשוקה ובתלהבות כזדו, ומשם נדע לעבוד את ה'.

(ברך משה)

☆

ויקח קרח. ובמדרש פליאה מה ראה קרח לחלוק על משה ברייתא דרבי ישמעאל ראה. ויובן בהקדם דברי הגמי בגד שאבד בו כלאים עושה ממנו תכריכים למת, ארי"ז זאת אומרת מצוות בטילות לעת"ל, וכן אמר ר' יוחנן דאפילו לקוברו מותר, וכתבו התוספות דפליגי בזה רבי יוחנן ושמואל, דרי"ם ר"ל דמצוות בטילות לעת"ל ושמואל סבר דמצוות אין בטילות לעת"ל, וכתב בכסף נבחר דפליגי בפירוש הכתוב ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן, ופריך עלה בגמי וכי אהרן לעולם קיים אלא מלמד שלעתיד יחיה אהרן ויתנו לו תרומה, דבי ר' ישמעאל תנא לאהרן כאהרן מה אהרן חבר אף כל כהן חבר, ובזה פליגי שמואל ורי"י דשמואל סבר כמ"ד דלעתיד יחיה אהרן ויתנו לו תרומה וא"כ מוכח דאין מצוות בטילות לעת"ל, אבל ר"י סבר כתנא דבי ר' ישמעאל שדריש מה אהרן חבר אף כל כהן חבר ובאמת מצוות בטילות לעת"ל ע"כ, והנה כל מגמתו של קרח הרי היה לשמש בכהונה אך כתב הארי"י שלעת"ל יכהן קרח בכהונה גדולה וא"כ לכאורה לא היה לו לחלוק, אלא דסבר דמצוות בטילות לעת"ל וא"כ לא תגיע לו לעולם הכהונה, וזהו ביאור המדי מה ראה קרח לחלוק על משה ברייתא דרי ישמעאל ראה דדריש לאהרן כאהרן מה אהרן חבר אף כל חבר הרי דמצוות בטילות לעת"ל ולא יוכל לשמש אז בכהונה לכן חלק על הכהונה כדי שיוכל לשמש בכהונה תיכף ומיד.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

היינו שהוא צובע את העברה למצוה ובשביל זה לא נברא וע"כ חייב ע"כ, והעצה להבחין בין מצוה לעבירה כתב באגרא דכלה שיבחין לעצמו אם גם בשאר מצוות שהם בודאי מצוה תשוקתו לקיימם גדול כ"כ כגון ציצית ותפילין אזי הוא טוב, אך אם אינו משתוקק

ויקח קרח. קרח רואה כי הוא עתיד להיות כהן גדול, על כן חלק על משה (הל"י שער הגלגולים הקדמה נה). וזה היה המחלוקת, שקרח היה בעל רוח הקודש ופיה מה שעתיד להיות, ולא היתה מחלוקתם בדברים גשמיים אלא בעניינים גבוהים, אך היה מלובש בגשמיות, אבל פנימיותו עמוק עמוק. ומשם שורש טעותם היה ממה שנמשכו אחרי החמת כפי מה שהשיגוהו בחכמתם, ובחמת היו מתוייבים לקיים מצות ה', ולגייס למשה את אשר ימנה כן יקום, אף שהיה הדבר בלתי מובן בשכלם, לא היה להם להרהר ולחקור, אלא להתהלך בתמימות כפי מה שציוה להם משה, והחמת כאשר הוא כבר יתקיים, להרבה דרכים למקום. (שלח שמו)

ויקח קרח. כל מקום שנאמר לי, דרשינן לי לשמי (תנחומא). ובמקום אחר דרשו (ויקרא רבה ג): כל מקום שנאמר לי, פירושו לעולם; **ק"ו השתא משה** כתב: זה היה מחלוקתו של קרח, שהיה סובר שלי משמע לשמי, ואם כן מה שנאמר בהשגתו של אהרן (שמות כח): והכהנו לי, אין משמעותו לי לעולם, ולכן יכולים לחלוק על השגתו; ואפשר לומר עוד, דלי"פקקא (תוספתא מנחות פרק יג): כל זמן שבעלי דינים עומדים לפני הדיין, נאמן לומר לזה חייבתי ולזה זכיתי, אבל אם כבר כתב ונתן להם הפסק, אין לו רשות להוסיף, אף שעומד אצל היתה כוונתו; **והמהר"מ מינץ** (תשובה ק) מביא ראיה ממה דלמדו (בבא מציעא פו.): קל מיפלגי בתיבתא דרקיעא, אם בהרת קודמת לשער לבן טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת טהור, פסק, ה' יומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא. והנה **הרמב"ם** (טומאת צרעת ג) פוסק דטמא, **והכסף משנה** כתב: אף דה' אמר טהור, תורה לא בשמים היא. ומעתה אי הוי תלוי בדעת מאן דכתב ואתם הפסק, אף כן הכא גמי ה' כתב ונתן התורה, והילך יתכן שיחלקו על ה' שאמר טהור, אלא ודאי שאינו תלוי בדעת הכותב; וזה היה טענתו של קרח, דלפי שהאמין שאמר ה' למשה וכהנו לי, אומנם על מה שהוכיח משה שכוונת ה' בצווהו 'לי' משמעותו לעולם, על זה טען לפי שיתכן שזה היה כוונת ה', אומנם אחר שנתן לנו את תורתו, שוב אין זה תלוי בדעת הכותב, ויש רשות לחכמי התורה לומר שמשמעות לי הוא לי לשמי, ומעתה רשאי לחלוק על כהונתו. (דברי יואל)

ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא (רש"י). אם ימצא איזה מידי דלא מעלי אצל אדם גדול, אזי תמיד ימצאו מגשים שיתפסו הדבר בשמחה רבה, ולהיתר גמור יחשב להם. והנה קרח היה אדם גדול, ולכן הרי ודאי יוכלו ליקח ראיה ממנו להחזיק במחלוקת. וזהו שבא להקדים כאן טרם שמתחיל לפרש עניני מחלוקת קרח, אבר אל תדמה בנפשך כי הדברים כפשוטם, ותרגיל ליקח מכאן איזה ראיה, כי הלא **פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא**, ומדות עמוקים תלויים בזה, וכוונתו היתה לשם שמים, אך מעשה שטן הללו שנתפס בטעות, ולא היה כאן לדברים כפשוטם שיוכלו לקחת ראיה מזה. (דברי יואל)

ויקח קרח. לקח את עצמו לגד אחד להיות נחלק מתוך העדה, לעורר על הכהונה, וכמו מה יקחך לבך (איוב טו), לוקח חומך להפליגך משאר בני אדם. דבר אחר, משך רצוי סנהדרות שבהם בדברים (רש"י). לכאורה שני הפירושים הם רחוקים מהיפך להיפך. ואפשר דכתבו (מפרשים): שקרח משך רצוי סנהדרות וכל העם, על ידי שאמר להם שמתכוין לטובתם, שיחזיר העבודה להבכורים כמו שהיה מתחלה, ועוד שגם כל ישראל יהיו

רצחים להקריב קרבנות, וכמו שהיה עד הקמת המשכן שהיו מותרים בזמנם; אבל החמת לא כן היה, רק לטובת עצמו התכוון, שרצה להיות כהן גדול, לכן לפי שמשך לבדו כל רצחי סנהדרינות, לפי על פי כן בלבו היה נחלק משאר העדה, שלא נתכוין אלא לטובת עצמו, ושני הפירושים נכונים. (דברי יואל)

ויקח קרח. נתחלה נתאבר עם כל העדה והקהילם, אבל לבסוף אחר שהתפלל משה עליהם נתרחקו מאתו, והוא נשאר לבדו. וזהו **שלקח עצמו לבד אחד להיות נחלק מתוך העדה**, שרמז הכתוב תיכף מתחלה על סוף סופו, שהוא נשאר לבדו ונחלק מאתם. (דברי יואל)

ויקח קרח. קרח רצה בחמת להמשיך אליו את כולם, כדכתיב: **ויקהל עליהם קרח את כל העדה**, אלא מפני שהקהלה זו היתה לחלוק על משה, לפי היה לה קיום, ובסוף נעשה הבדלה ביניהם. והנה אף מה שהחדש אינו עושה בידים, רק מעשיו גרמו, נחשב כאילו בעצמו עשאה, וכדאמרו (רש"י דברים יג) על: לפי תשובן כן לה' אלהיכם, שזהירה למוחק את השם, ולעותק אבן מן המזבח, וכי תעלה על דעתך שישראל עובדין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עוונותיכם למקדש שבותיכם שיחרב; הרי שהתורה קורהו 'עשיה', אף שאינו רק על ידי גרמא. וכמו כן כאן, שקרח במעשיו גרם שיהיה נחלק ונבדל מתוך הכלל ישראל, אף שהוא עשה התיפוך שרצה להמשיך אליו את כל העדה, אבל על ידי גרמת מעשיו, נעשה הבדלה והפרשה גמורה. וזהו **לקח את עצמו לבד אחד להיות נחלק**, שמעשיו גרמו לזה. (דברי יואל)

ויקח קרח. חילוק גדול היה בין קרח לדתן ואבירם, שהם היו רצים גמורים, אבל קרח היתה כוונתו לטובה, שרצה העמידות שהוא יהיה כהן לעמיד, נמצא שכל אחד משך דבר אחר, וקרח היה נחלק משאר העדה, שהוא לבדו רצה העמידות, והלך במחשבה אחרת ממה שהלכו כולם, ובמחשבת המחשבה היה קרח נחלק משאר העדה. ועל כן נאמר **ויקח קרח** לשון יחיד, ולא נאמר 'ויקחו קרח ודתן ואבירם', שכל אחד מהם נכנס במחלוקת לכוונה אחרת. (דברי יואל)

ויקח קרח. לכאורה שני הפירושים הם רחוקים מהיפך להיפך, לפי הפשט הרשעון כוונת תומרו שהתחלק מכולם, ולפי הפשט השני הכוונה שמשך את אחריו אלו בדבריו, ונמצא שלא התחלק מהם. ונראה שהשני הבחינות לא היו תלויים בזמן, אלא שבתחלה זמן עלמו נתקיימו שניהם, כי הנה ודאי היו בני ישראל גם כאלו שהבחינו שמעשיו אינם כהוגן, ולכן נתחלקו ממנו, ואלהם התקייס הפשט הרשעון **לקח את עצמו לבד אחד להיות נחלק מתוך העדה**, ואלו האחרים שנמשכו אחריו, בהם התקייס הפשט השני **שמשך לחשי שנהדרינות שבהם בדבריס.** (דברי יואל)

ויקח קרח. במועלי שבת ויום טוב נריכים ליזהר מלעשות מלאכה עד שילאו ג' כוכבים קטנים, ואם הוא יום המעונן, ימתין עד שיעלה הספק מלבו (מו"ח נלב). הנה מרגלא בפומיה של **מ"ע הקדושת יום טוב** לבעלו בדרך למות: לכאורה הוא ליה למימר עד שיעלה הספק 'מן הלב'. ומנס הכוונה על פי לשמו (ברכות דף לד.): לדיקים נכס ברכותס, ורשעים ברכות נכס. והנה הרשעים שהמה ברכות לכס ואין לכס ברכותם, יתכן שיזמה להס שאין להס ספק בדבר, אבל אי אפשר לסמוך עליהם, כי זהו לכל שאין נבו ברכותו, והוא נמסר ברכות נבו, ולכך לא נולד אצלו הספק מתחלה, ולכן אמר 'עד שיעלה הספק מלבו', שכאשר יעלה הספק אצל מי שלבו ברכותו, רק אז אפשר לסמוך על זה; והנה קרח היה מתחלה לדיק גמור, ומנס אחר כך כשנפל ברשת הטעות, נאמר עליו סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, ונמצא שמתחלה היה לבו ברכותו, ואחר כך נפל ברכות לבו, והיינו שיעלה מרכות לרכות. וזה שאמר **ויקח קרח, לקח את עצמו** מלד אחד **לבד אחד**, שהיה בזה קיחה וקנין לעלת מרכות לרכות, שיעלה מרכות עלמו לרכות לבו, וזה שרמז **וכמו מה יקחך נב**, היינו שנכנס ברכות לבו. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבעזר הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

ומדוע תתנשאו על קהל ה'

המשמש החסיד של הרה"ק ר' יצחק מוורקא זצוק"ל סיפר: שבהיותו פעם עם הרב בוורשה להשתדל לטובת הכלל כדרכו בקודש וחזרו פעם לפנות ערב מן העיר אל המלון שלהם ורצו לפתוח את חדרו של הרבי וימצא כתוב על הדלת באותיות גדולות דברי זלזול על הצדיק מוורקא וכל הדלת מלמעלה ועד למטה היתה רשומה בדברי עתק אלה והמשמש עמד נבהל ומשתומם למראה עיניו אמר לו הרב מוורקא אל יפול רוחך כי קבלה ממורי שכל בעלי המחלוקת מוציאים דיבה על איש באותו מידה דוקא שהוא נזהר בה ביותר והביא על זה ראיה שמצינו שקורח ועדתו בתלונתם על משה רבינו אמרו ומדוע תתנשאו על קהל ה' הרי שהעלילו עליו דוקא במדת הגאוה בו בזמן שהתוה"ק מעיד והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה.

וישמע משה ויפול על פניו

אחד מן המתנגדים בא פעם להרה"ק הבעל התניא זי"ע והוכיח אותו על שמתנהג באדמורו"ת בהתרוממות והתנשאות, כפף הרה"ק את ראשו על זרועותיו על השולחן, כמו שעושים ב"נפילת אפיים", ושהה כך איזה זמן, אח"כ הגביה את ראשו, והשיב להאיש: כתיב (במדבר א' ט"ז) "ראשי אלפי ישראל הם" שאלופי וגדולי ישראל נקראים "ראשים", והנה הראש והגוף אע"פ שהם מחוברים יחד, בכל זאת הם מחולקים בלבושיהם, שעל הגוף שמים בגד בפני עצמו, ועל הראש בגד בפני עצמו, ולמה לא יתפרו בגד אחד לראש ולגוף כאחד, אלא שהראש צריך להיות מובדל מהגוף, וכן ראשי הדור צריכים להיות מובדלים מהעם. כשהלך האיש השואל אמר לו בנו הק' לאביו הבעל התניא: בשביל להשיב תשובה זו הרי לא היית צריך להניח ראשך על זרועותיך והיית יכול להשיב לו תיכף, השיב לו אביו הק': הנה מצינו כשאמר קורח "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" כתוב "וישמע משה ויפול על פניו" ואח"כ השיב להם "בוקר ויודע ה' את אשר לו וכו'", ולכאורה היה יכול משה להשיב זאת תיכף ולמה נפל תחילה על פניו, אך משה רבינו ע"ה חשש כששאלו לו "מדוע תתנשאו" שמא שואלים זאת מלמעלה, וקורח הוא רק שליח, וא"כ אם יאמר לו תיכף יבוא אח"כ איש אחר ויאמר לו שוב כך, לפיכך נפל על פניו תחילה, להתבונן אם באמת יש בו איזה התנשאות, ולאחר שהתבונן וראה שאין בו שום התנשאות, וכמו שהעיד עליו השי"ת "והאיש משה עניו מאד", אז הבין שאין זה שליח מלמעלה כי אם קורח פלגאה, ואז השיב לו משה "בוקר ויודע ה' וכ'", כך - סיים הבעל התניא - הי' בנידון דידן.

והנה פרח מטה אהרן

פעם אחת סיפר הרה"ק ר' יצחק מנעשכיז זי"ע מעשה שהי' בעיר אפטא שהיה שם רב אחד צדיק גדול, והי' אז בימיו איש אחד סוחר למדן וחכם, ודרכו היתה לסחור באחוזות הפריצים, וע"י שהי' לו עסקים עם גוים הלך ונתדרדר מיום ליום עד שלבסוף המיר את דתו רח"ל ולקח לו "פריצה" גויה לאשה, הדבר היה כמובן רע בעיני אנשי העיר אך לא יכלו לעשות מאומה, במשך הזמן נשמע קול כמה פעמים שהוא רוצה לחזור לדתו, ועל ידי כך גרם לעלילות רבות על הרבה אנשים שכן מצד חוקי הממשלה אסור היה לפתות או לעזור למומר לחזור לדתו. פעם אחת ישב לו הרב של העיר אפטא בלילה ולמד, פתאום נשמעו נקישות בדלת, הרב פתח הדלת והנה אותו המומר לפניו ומתחנן ואומר: רבי רצוני לחזור בתשובה!, והרב שידע שהרבה עלילות נגרמו לבני העיר על ידו, גירשו מביתו, אמנם המומר לא פסק מלבוא לפני הרב במשך כמה לילות רצופים, עד אשר פעם אחת נתקצף עליו הרב, והרים את מטהו ואמר לו: צא מזה ואם לא אכך במטה שבידי, ובתוך כך נעץ הרב את המטה בארץ ונפלט מפיו דיבור זה: "כשם שהמטה הזה לא יצמיח פרי, כך אתה לא תחזור בתשובה". הלך המומר משם בפחי נפש והרב חזר ללימודו, לאחר שעה נפנה הרב מלימודו, ולתמהונו הגדול ראה דבר נפלא - המטה הוציא פרח וגמל פרי - הבין הרב עד היכן הדברים מגיעים, והמשיך בכוח מחשבתו הק' שאותו האיש יבוא אליו שוב, ואמנם האיש בא, והרב סיפר לו המאורע ולימד אותו דרכי התשובה, נאנח האיש וסיפר להרב שכבר יש לו בנים מהאדונית, אמר לו הרב: אתה עשה את שלך, וה' יעשה את שלו, והנה פתאום מתו הבנים שלו, והוא הציל סכום כסף מסוים מנכסיו וברח לו, ונעשה בעל תשובה גדול.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ויקח קרח. וברשי"ל 'פרשה זו יפה נדרשת'. אמרתי פעם בפתיחה לדרשה בפרשה זו במונטריאול **על דרך צחות**, כי מגיד או דרשן שאומר דברי מוסר אין מהצורך שדבריו יהיו מפורשים ומוסברים היטב בפסוק, כי כל מטרת הדרשה הם דברי המוסר שהוא משמיע, אבל מי שאינו אומר דברי מוסר ועיקר דרשתו היא פירוש המקראות ומדרשי חז"ל, אז צריכים דבריו להיות מוסברים ומובנים היטב בפסוקים ובמאמרי חז"ל. והנה בפרשת קרח אין מקום לומר דברי מוסר, כי הלא קרח טען 'כי כל העדה כולם קדושים' ממילא אין צורך להשמיע להם דברי מוסר, וע"כ אומר רש"י פרשה זו יפה נדרשת, מאחר ואינך אומר דברי מוסר עליך לדרוש יפה יפה ולבאר את מקראי הקודש כדי שכולם יהנו מיופי הפירושים ותוכנם החשוב.

דברי אש

מדרש תנחומ"א

מתוך ידידות כנה והשתתפות בצער, כסא דנחמתא נשגר, קרם מע"כ ידידינו האי גברא יקירא, נודע לעוז לתהילה ולתפארה, מסור בלב ובנפש חפיצה למעינו, תומך נלהב לטובת מוסדותינו, לבו ער וחם לכל דבר שבקדושה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, במיוחד הוזיל זהב מכיסו למען הרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, חכם לב יקח מצוות בנטלו חלק בבנין בית חינוך לבנות במידה מרובה וגדושה, ה"ה

הרבני הנגיד הנכבד המרומם

מו"ה נחמן פיש הי"ן

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

ואתו עמו כל המשפחה הנכבדה כאו"א בשמו הטוב יבורך

המתאבל מרה בפטירת אחיו החשוב

הר"ר ישראל יקותיאל יודא ב"ר דוב ע"ה

תנחומינו הנאמנים ישעשעו נפשכם, המקום ינחם אתכם, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולכם, ששון ושמחה ישיגוכם, ונסו יגון ואנחה מכל גבולכם, ומעתה ועד עולם אך טוב וחסד ירדפוכם, כל ימי חייכם, ובפעולותיכם הכבירים והמפורסמים, תמציאו ניחומים, ויושר תליץ בעדכם בגנזי מרומים, עדי יקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בקרב הימים.

החותמים בנטפי תנחומין

וועד קרן הבנין

להקמת בית חינוך לבנות בני ברק יצ"ו

פרפראות לחכמה

מצמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים,
כפתור ופרח משוקדים

ויקח קרח וכו'. פירש"י לקח את עצמו וכו' ויל"פ דהנה רשיז"ל כתב וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה, עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, והענין הוא, עפי"מ שאמרו חז"ל (יומא כ"ב:) מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול מפני שלא היה בו שום דופי דאמר רבי יוחנן משום רשב"י אין מעמידים פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו חזור לאחוריך, ודוד היה בו שמץ דופי דאתי מרות המואביה משא"כ בשאול עי"ש. והנה במשה ואהרן ג"כ היה שמץ דופי כי עמרם נשא דודתו שעתידה תורה לאסור ולפיכך היו יכולים להתמנות פרנסים על הציבור, אבל על קרח יקשה, קרח שפקח היה חכם היה עשיר ויחסן היה מה ראה לשטות זה שירצה להיות פרנס על הציבור הלא אין בו שום דופי ואי אפשר להיות פרנס אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, לכן אמר עינו הטעתו שראה שלשלת גדולה יוצאה הימנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן שגם בו לא היה שמץ דופי ואעפ"כ היה פרנס ושופט על ישראל ימים רבים א"כ מוכח דמעמידים פרנס אע"פ שאין בו שמץ דופי, אמנם באמת טעה קורח בזה טעות גדול ושכח את עצמו, דהא גבי שמואל יהיה הוא הקופה של שרצים שיהיו תלויה לו מאחוריו שאם תזוח דעתו עליו יאמרו לו אביו זקינך קרח נטבע בארץ, והיינו דאמרו חז"ל ויקח קורח, לקח את עצמו, שלא ראה את עצמו.

(ראשי בשמים)

☆

ומדוע תתנשאו על קהל ה'. פרש"י אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיך כהונה, ונל"פ עפי"מ דאי' בגמ' אין ממנין פרנס על הציבור אלא א"כ קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, אך מאידך גיסא בכהן מצינו איפכא שצריך להיות מיוחס כדאיתא בגמ' דב"ד של כהנים היו יושבין שכל מי שנמצא בו פסול לא היו מניחין לו לעשות העבודה, וזאת היתה טענת קורח אם לקחת אתה מלכות א"כ מוכח שקופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, א"כ לא היה לך לברר לאחיך כהונה שצריך להיות מיוחס ולא יהי' בו שום דופי.

(ירעות שלמה)

☆

ומדוע תתנשאו על קהל ה'. פרש"י אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיך כהונה, ונל"פ עפי"מ דאיתא בזוה"ק מפני מה זכה אהרן לגדולה לפי שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומעורר את ישראל לתשובה נמצא לפי"ז דאין מגיע לאהרן הכהונה אלא כשיש חוטאים בישראל וצריכים לעוררים בתשובה משא"כ בזמן שכל העדה כולם קדושים לא מגיע לו הכהונה, והנה גבי משה מצינו איפכא דלא היה לו הגדולה רק כשהלכו ישראל בדרך הישר והטוב אבל בזמן שחטאו ישראל בעגל אמר לו הקב"ה לך רד, רד מגדולתך, ולפי"ז באו עדת קורח על משה בטענה אחת ועל אהרן בטענה אחרת דלמשה טענו "רב לך" זה שאתה הוא רב ומנהיג זה רק מפני שכל העדה כולם קדושים ואע"כ ומדוע תתנשאו על קהל ה' ולאהרן טענו "רב לך" פי' דהגדולה הזאת הוא רב לך מפני שכל העדה כולם קדושים ואינם צריכים להתעוררות תשובה ומדוע תתנשאו על קהל ה', ומעתה מיושב דברי רש"י דטענתם היה ממנ"פ אם לקחת אתה מלכות זאת אומרת שכל העדה כולם קדושים א"כ לא היה לך לברר לאחיך כהונה שלא מגיע לו הכהונה רק כשיש חוטאים.

(דברי מהרי"א)

דורש טוב

ויקח קרח וגו', איתא במדרש פליאה: **"מה ראה קרח להלוק על משה פרשת פרה אדומה ראה".**

אפשר לפרש, דהנה רש"י פירש להלן (פסוק ג): 'כולם קדושים כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה, לא אתם לבדכם שמעתם בסיני 'אנכי ה' אלקיך', כל העדה שמעו'. עוד איתא ברש"י בפר' יתרו על הפסוק 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ולמה אמר לשון יחיד 'אלקיך', ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל. וזהו שאמר: 'למה ה' יחרה אפך בעמך' (שמות לב, יא) לא להם צוית 'לא יהיה לכם אלהים אחרים' אלא לי לבדי.

והנה, לפי זה קשה על קרח, מה ראה לשטות זה להטעות את כולם בטענת 'כולם קדושים כולם שמעו דברים בסיני', והלא אדרבה, בזו הטענה חוזר ומעורר ח"ו את חטא העגל לאיתנו הראשון, ואף ששבט לוי לא טעו בעגל, מכל מקום היאך היה יכול להטעות את שאר השבטים בזה.

וי"ל, על פי דרשת רבי משה הדרשן (הביאו רש"י בפר' חקת) שנתן טעם לפרה אדומה 'תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל'. וזוהי כוונת המדרש: 'מה ראה קרח להלוק על משה', ולומר לו "כי כל העדה כולם קדושים כולם שמעו דברים בסיני", והלא בזה עורר ח"ו את חטא העגל, ולכך מתרץ: 'פרשת פרה אדומה ראה' שהיא מכפרת על העגל. ואם כן חזרה העטרה לישנה להיות כולם קדושים שכולם שמעו מפי הגבורה וכו'.

ברית אברם

וַיִּקַּח קֹרַח: מה לקח קרח. כמה פירושים בזה

וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:

(פרק טז פסוק א)

וַיִּקַּח קֹרַח[א]. פָּרְשָׁה זוֹ פָּשְׁה נִדְרֶשֶׁת בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא[ב]. וַיִּקַּח קֹרַח. לָקַח עַצְמוֹ לְצַד אֶחָד, לִהְיוֹת נֶחְלָק מִתּוֹךְ הָעֵדָה, לְעוֹרֵר עַל הַכְּהֻנָּה. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס וְאִתְפְּלַג' נֶחְלָק מִתּוֹךְ הָעֵדָה, לְהַחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת. וְכֵן 'מָה יְקַחֵךְ לִבְּךְ' (איוב טו יב), לוֹקֵחַ אוֹתְךָ, לְהַפְלִגְךָ מִשָּׁאָר בְּנֵי אָדָם', [שאיוב רצה לכחש בשכר וענש, ואליפז התימני הוכיחו על ששומע לעצת לבו הלוקחו להבדל משאר בני אדם בטענותיו על הבורא] לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְדַעַת הַמִּדְרָשׁ, אֵינוֹ כְּפְרוּשׁ הָרַב [ש'ויקח' היינו מעשה, שלקח את עצמו]. אֲבָל אָמְרוּ שָׁם, אֵין 'וַיִּקַּח', אֶלָּא לְשׁוֹן פְּלִיגָה, שֶׁלָּבוֹ לָקָחוּ [לקיחת עצה בלב נקרא לקיחה, ולפי"ז 'ויקח' היינו המחשבה], כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר 'מָה יְקַחֵךְ לִבֶּךָ'. וְאֵינוֹ רוֹצֶה לוֹמַר, שֶׁלָּקַח עַצְמוֹ לְצַד אֶחָד, אֵינוֹ שַׁיָּךְ לְבֶךָ', אֵינוֹ לְצַד אֶחָד, לְהַפְלִיג עַצְמְךָ מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם. אֲבָל כַּוָּנַת הַמִּדְרָשׁ בְּ'וַיִּקַּח קֹרַח', שֶׁלָּקַח עֵצָה בְּלִבּוֹ, לַעֲשׂוֹת מָה שֶׁיִּסָּפֵר [הכתוב אח"כ]. כִּי הַלָּקִיחָה, תֹּאמַר עַל הָעֵצָה וְהַמַּחֲשָׁבָה". וְכֵן, 'מָה יְקַחֵךְ לִבֶּךָ' מָה מַחְשָׁבָה יִקַּח לְךָ לִבֶּךָ, שֶׁתַּחְשֹׁב בַּסֵּתֶר [בדבריו לא גלה איוב את מצפוני לבבו כנגד השנחה העליונה, כי אם התלונן על מר גורלו, ואליפז עמד על מצפוני לבו ועורר אותו על זה על שחושב] לֵית דִּין וְלֵית דַּיָּן [שהקב"ה סלק את השנחתו מהעוה"ז], וְלֹא תִּנָּלֶה אוֹתָהּ [המחשבה הנסתרת בלבך]. אוֹ 'מָה יְרַמְּזוּן עֵינֶיךָ', שֶׁמִּתּוֹךְ רְמִיזוֹתֶיךָ נִכָּר, שֶׁאַתָּה כּוֹפֵר בְּמִשְׁפַּט הָאֱלֹהִים, וְלֹא תִּפְרֹשׁ זֶה. אֲבָל תִּקְרָא תֹּגֶר [בא בטענות על הנהגת הבריאה], כְּמַסְתִּיר עַצְמוֹ [מחשבת הלב]. וֶאֱלִיפַז אָמַר זֶה לְאִיּוֹב, קֹדֶם שֶׁגִּלָּה אִיּוֹב מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּמַאֲמָר בָּרוּר, שֶׁאֵין לְבוֹרֵא הַשְׁגָּחָה בְּפָרְטֵי הַנִּבְרָאִים הַשְׁפָלִים [שאח"כ כבר אמר איוב להדיא שכופר בשכר וענש]. וּלְבָךְ אָמַר לוֹ ('שם כב יג) 'וְאָמַרְתָּ מַה יָּדַע אֵל, הַבַּעַד עֲרָפֶל יִשְׁפֹּט'. וְהוּא עִנְיַן הַמַּעֲנֶה [שנאמר שם 'ויען אליפז התימני'] הַהוּא לְמִתְבּוֹנֵן בּוֹ. וְכֵן לְשׁוֹן לְקִיחָה בַּמַּחֲשָׁבָה 'קְחוּ מוּסָרִי' (משלי ח י), 'וּלְבָלְתִּי קַחַת מוּסָר' (ירמיהו יז כג) [הרי מפרש בפסוקים אלו שהלקיחה היינו המחשבה]. אָמְרוּ עוֹד בְּמִדְרָשׁ (רבה יח טז) 'וַיִּקָּחֵלֶק', 'וַיִּדַּבֵּר', 'וַיֵּצוּ' קֹרַח אֵינוֹ נֶאֱמַר. אֶלָּא 'וַיִּקַּח', מָה לָקַח, לֹא לָקַח כְּלוּם, אֶלָּא לִבּוֹ נִטְּלוֹ. אָמַר הַכָּתוּב, 'מָה יְקַחֵךְ לִבֶּךָ'. וְהוּא כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי [מפורש להדיא במדרש רבה ש'ויקח קרח' היינו לקיחת הלב]. וְאוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם 'וְאִתְפְּלַג' [שזה לקיחת הגוף], פָּתַר הָעִנְיָן, לֹא הַלָּשׁוֹן, כְּמִנְהָגוֹ בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים [שכיון שנטילת העצה כאן היתה להבדל ולחלק על משה תרגום 'ואתפלג', אבל אינו פירוש התבה]. וְכֵן תִּרְגֵּם 'עַל דְּבַר קֹרַח' (לְהַלָּן יז יד) עַל פֻּלְגְּתָא דְּקָרַח, וְתִרְגֵּם 'בִּדְבַר בִּלְעָם' (לְהַלָּן לא טז) בַּעֲצַת בִּלְעָם, [ומזה שלא פירש בשני המקומות אותו פרוש על 'דבר' הרי לנו שאינו מפרש המלה] כִּי הוּא מַזְכִּיר הָעִנְיָן בְּתַרְגּוּמוֹ. וְרַבִּי אַבְרָהָם אָמַר, 'וַיִּקַּח קֹרַח' אֲנָשִׁים, דֶּרֶךְ קְצָרָה [הכתוב קצר בלשונו וכאלו היה נאמר ויקח קרח 'אנשים', המאתים וחמשים איש הנזכר להלן'], כְּמוֹ 'חֲמוֹר' 'חֲמוֹר לֶחֶם' [שחסר תבה, שהיה צריך להיות כתוב חמור 'טעון' לחם] (שְׁמוּאֵל א טז כ), [ולפי זה הפירוש 'ודתן ואבירם', שקרח עם דתן ואבירם לקחו ביחד המאתים וחמשים איש]. וַאֲחֵרִים אָמְרוּ כִּי 'וַיִּקַּח' [הוא"ו של ודתן מיותר, ופירש הכתוב שקרח לקח את דתן ואבירם והמאתים וחמשים איש], כְּמוֹ 'וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה' (בְּרֵאשִׁית לו כד) [שהוא"ו של 'ואיה' מיתר], וְתִקְּנוּ [באלו היה כתוב] וַיִּקַּח קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם. וּלְפִי דַּעְתִּי אֵין צֹרֶךְ [לפרש כל הני פרושים בויקח], כִּי הָגוּן הוּא בְּלָשׁוֹן שֶׁיֹּאמַר וַיִּקַּח קֹרַח וְדָתָן, וְיָקוּמוּ וַיִּקָּהֲלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן, כִּי בְּכָל תְּחִלַּת מַעֲשֶׂה תָּבֹא לְקִיחָה, וְהוּא לְשׁוֹן הִתְעוֹרְרוּת בְּמַעֲשֶׂה הַהוּא' [ולפי זה 'ויקח' אין הכונה על לקיחת אֵיזֶה דבר, רק התעוררות במעשה ההוא]. וְכֵן, וַאֲבְשָׁלוֹם 'לָקַח וַיָּצֶב לוֹ בְּחַיָּיו אֶת מַצֵּבַת' (שְׁמוּאֵל ב יח יח) [וגם שם הכונה של 'לקח', היינו התעוררות, שהתעורר להציב מצבת זכרון]. וְאִם תַּחְפֹּץ לָפָרֵשׁ כִּי הַלָּקִיחָה עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר יַזְכִּיר אַחֲרֵי כֵן, וַיִּקַּח אַבְשָׁלוֹם אֶת הַמַּצֵּבָת וַיַּצֵּב לוֹ בְּחַיָּיו, כָּךְ תְּפָרֵשׁ וַיִּקַּח קֹרַח אֶת הָאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וְיָקוּמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וַיִּקָּהֲלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן:

מעשה חש"ב

א כתוב 'ויקח קרח', ואינו מבואר בקרא מה לקח. ויבואר בדברי רבינו כמה פירושים.

ב פירוש, הרבה פעמים אין הפשט והדרש עולים כאחת, אבל בפרשה זו הדרש קרוב לפשוטו של מקרא.

ג דעת רש"י שלשון קיחה היינו רק על 'מעשה' [ולא על מחשבה]. ומפרש ויקח קרח – שלקח את 'עצמו', לצד אחד, להיות נחלק מתוך העדה. ובוודאי גם רש"י מודה שהיה מחשבת הלב לפני שהחליט לחלוק על משה, ודבר זה למידים מהראיה שמביא רש"י מהכתוב 'מה יקחך לבך', שמחשבת הלב גרם לו להפליג משאר בני אדם, הכא נמי בקרח היה מחשבה קודם למעשה, דהיינו שקודם שלקח את עצמו לחלוק על משה היה לו מחשבת הלב. אבל 'קיחה' היינו רק על מעשה.

ד לפי המדרש 'ויקח קרח' – את לבו, היינו עצם **המחשבה** על מה שעשה, שלקחה לבו לחלוק על משה. כי הלקיחה תאמר על העצה והמחשבה, וכן 'מה יקחך לבך', מה מחשבה יקח לך לבך.

ה וכן פירש רש"י באופן השני, וז"ל "דבר אחר 'ויקח קרח', משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים וכו'".

ו דעת רבינו בפירוש זה, שאין הכונה על לקיחת איזה דבר, רק כי בכל תחילת מעשה תבוא לקיחה, והוא לשון התעוררות במעשה ההוא. ולפי"ז מתפרש ויקח קרח' שקרח התעורר לחלוק על משה. וכמו שאומרים באידיש 'זיך נעמען', וכמו כן מפרש רבינו כוונת הכתוב 'ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה' (בראשית כג ב) ש'ויבא' אין פירושו מלשון ביאה ממקום למקום, אלא פירושו לשון התעוררות להספיד את שרה. וז"ל "או שיהיה לשון 'ויבא', לאמר, שנתעורר אברהם להספד הזה והתחיל לעשותו, כי כל מתעורר ומתחיל במלאכה יקרא 'בא אליה'".

וַיְדַבֵּר אֶל קֹרַח וְאֶל כָּל עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקָּדוֹשׁ וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו: (פרק טז פסוק ה)

...וְרָאִיתִי בְּאוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם כָּל קְטֹרֶת הַנִּזְכֶּרֶת בַּפָּרָשָׁה 'קְטֹרֶת' כִּלְשׁוֹנוֹ, לֹא אָמַר בּוֹ 'קְטֹרֶת בּוֹסְמִין' כְּמִנְהָגֵנוּ [בשאר מקומות לפרש 'קטרת בוסמין' א]. נִרְאֶה שֶׁפָּבַר ש[כאן] לֹא הָיָה קְטֹרֶת הַסַּמִּים שֶׁל הֵיכָל, אֲבָל לְבוֹנָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ שֶׁהִקְטִיר לַנְּסָיוֹן [לצורך המבחן] ב, וְכֵן עָשָׂה בִּבְנֵי אַהֲרֹן [בפרשת נדב ואבוהו תרגם 'קטרת' בלא בוסמין, לפי שלא הקטירו קטרת של מצוה]. וַדַּעַת רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁהָיָה קְטֹרֶת הֵיכָל, וְהוּא הַנָּכוֹן. [ולפי"ז למה לא אמר התרגום קטרת בוסמין] וְאוּלַי, לֹא יִרְצֶה אוּנְקְלוֹס לְשַׁבֵּחַ הַקְּטֹרֶת לְהוֹסִיף בּוֹ 'בּוֹסְמִין' [שהיתה עשויה מבשמים בעלי ריח טוב], רַק בְּהֶעָשׂוּת עִנְיָנוֹ בְּמִצְוָה.

אֱמֹר אֶל–אֶלְעָזָר בֶּן–אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת הָאֵשׁ זְרֵה הָלְאָה כִּי קָד�ְשׁוּ: (פרק יז פסוק ב)

קָדְשׁוּ – הַמַּחְתּוֹת, וְהֵם אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, שֶׁכְּבָר עָשָׂאוּם כְּלֵי שָׁרֵת, לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְלֹא יָדַעְתִּי טַעַם לְאִסּוּר הַזֶּה, שֶׁהֲרֵי קְטֹרֶת זָרָה הִקְרִיבוּ, וְזָר שֶׁעָשָׂה כְּלֵי שָׁרֵת לְהַקְרִיב בְּחוּץ בְּאִסּוּר אֵינוֹ מְקֻדָּשׁ. אֲבָל יֵשׁ לוֹמַר, כִּי בַּעֲבוּר שֶׁעָשׂוּ בֶּן עַל פִּי מֹשֶׁה הָיוּ קֹדֶשׁ, כִּי הֵם הִקְדִּישׁוּ אוֹתָם לַשָּׁמַיִם, לְפִי שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁיִּנָּצֵנּוּ אוֹתָם הָאֻלְּקִים בָּאֵשׁ, וְתִהְיֶינָה הַמַּחְתּוֹת הָאֵלֶּה כְּלֵי שָׁרֵת בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְעוֹלָם. וְהַנָּכוֹן בְּעֵינַי, כִּי יֹאמַר הַכָּתוּב, 'כִּי הִקְרִיבָם לִפְנֵי ה' וַיִּקְדָּשׁוּ, וְיִהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל'. כְּלוֹמַר, אֲנִי הִקְדַּשְׁתִּי אוֹתָם, מֵעֵת שֶׁהִקְרִיבוּ אוֹתָם לְפָנַי, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל ג.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פרק יח פסוק כ)

בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל. שֶׁתִּהְיֶה נוֹחֵל חֶלְקְךָ, כְּאֶחָד מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. ו[אפלו] חֵלֶק קָטָן לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּאַרְצָם בְּלָל. כִּי הֶעָרִים אֲשֶׁר נָתְנוּ לָהֶם, עָרֵי מִקְלָט הָיוּ וּלְעֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל הֵן ד... וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ 'בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל', בְּשָׁעַת חִלּוּק הָאָרֶץ, 'וְחֵלֶק לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם', בַּבִּזָּה, [כי] 'אֲנִי חֶלְקְךָ', עַל שֶׁלְּחָנִי אַתָּה אוֹכֵל.

מעשה חש"ב

א בכל המקומות הנכתבים תיבת 'קטורת' מתרגם התרגום 'קטרת בוסמין'. ואילו בפרשה זו תרגם 'קטורת' כלשון הכתוב. וראוי לציין שבתרגום אונקלוס שלפנינו, גם כאן תרגם 'קטורת בוסמין'. וכתב בספר מיני תרגימא (הובא בשב יהושלים), שכדאי הוא רבינו לומר שמלה 'בוסמין' ניתוספה ע"י תלמיד טועה וכו', ואילו ראה וידע מה שכתב רבינו כאן, היה יודע כי כל המוסיף גורע.

ב יש לפרש כוונת רבינו, בהקדם מש"כ רבינו בפרשת תרומה (כה ו) לפרש הקרא 'בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים', דבאחד עשר סממני הקטורת היה גם סמים וגם בשמים [סמים הם תרופות שאינן למאכל, ובשמים אלו המינים הנאכלים ויש להם ריח טוב]. ודעת רש"י והתרגום ש'הסמים' נקראים גם הם 'בשמים' בעבור ריחם הטוב, ותיבת 'בשמים' מורכבת מהתיבות 'בה סמים'. דהיינו שמש"כ התרגום בכל מקום 'ולקטרת בסמיא', הכוונה שבאחד עשר סממנים שבקטורת יש בהם גם סמים וגם בשמים. ושניהם נכללים במלת 'בסמיא'. ולפי"ז אפ"ל כוונת רבינו, שלכן לא כתב התרגום כאן 'בוסמין', שכאן שלא היה קטרת סמים של הקדש, הקריבו רק מין אחד, דהיינו רק 'הסמים' כלבונה וכיו"ב, ולא הקריבו את 'הבשמים', לכן לא כתב 'בוסמין'.

ג ומה שכתב רבינו 'אבל לבונה וכיוצא בה', אין כוונתו שהיה רק מין אחד בלבד מכל אחד עשר סממנין, רק כוונתו שהיה רק ממיני הסמים, ולא מהבשמים.

ואפ"ל הטעם שלא הכניסו בשמים בקטורת זו, שלא יהא הקטורת מהודר, וכמו שהביא רבינו אצל מנחת סוטה (במדבר ה טז), שלכן לא היה בה שמן ולבונה, שלא יהא קרבנה מהודר.

ד **תמצית דברי רבינו:** דעת רש"י שהמחתות נאסרו בהנאה, כיון שעשאם לכלי שרת בזה שהקטירו את הקטורת. והקשה רבינו למה נעשו כלי שרת, הרי כתיב שלקחו איש 'מחתתו', [שאינה כלי שרת]. ולא מצאנו בכתובים שהם הקדישו את המחתות. ומיישב רבינו ב' תירוצים א. שכיון שעשו כן ע"פ משה, הם הקדישו אותם לשמים. ב. שהקב"ה הקדיש אותם בעת שהקריבו אותם, כדי שיהיו לאות לבני ישראל.

ואפשר לומר שב' התירוצים מי הקדיש את המחתות המקריבים את הקטורת, או הקב"ה, תלוי בב' האופנים שכתב רבינו לעיל (פרק טז פסוק ה) האם משה חשב מעצמו לבחון אותם ע"י הקטורת, או שהיה ציווי מהקב"ה. וז"ל רבינו (שם): "והנה משה מעצמו חשב המחשבה הזאת [לבחון אותם בקטורת]. ורצה בקטורת יותר משאר קרבנות, כי ראה כבר בנדב ואביהוא, כי בהקריבם קטורת זרה לפני ה', נשרפו. וכו'. ובטח משה כי השם מקיים דבר עבדו, ועצת מלאכיו ישלים. ויש אומרים כי 'וישמע משה ויפול על פניו', לדרוש את השם, לדעת מה יעשה. ואז נאמר לו 'בקר ויודע ה' וגו' ואז נאמר [דהיה ציוי מהקב"ה לקחת המחתות]".

ולפי"ז אפשר לומר דתירוץ א' שהם הקדישו אותם, היינו לפי האופן שמשה מפי עצמו אמר להם שיקטירו את הקטורת. ולכן הם הקדישו אותם. אבל התירוץ ב' שהקב"ה הקדיש אותם, היינו לפי האופן שהקב"ה ציוה את משה להבחין אותם ע"י הקטורת. וע"כ הקב"ה הקדיש את המחתות.

ה הנה לכאורה בכתוב יש כפילות הלשון, דהרי בתחילה כתיב 'בארצם לא תנחל'. ושוב כתב 'וחלק לא יהיה לך'. ומבאר רבינו שבתחילה נאמר שלא יהיה להם חלק בארץ ישראל כאחד משבטי ישראל. ושוב הוסיף שאפילו חלק קטן בארץ ישראל לא יהיה להם כלל. אמנם לכאורה קשה שהרי קבלו ערי הלויים, ע"ז מיישב רבינו שאינן נחשבות לנחלת הלויים, שכן היו ערי מקלט ושמשו לצורך כל ישראל.

ו והנה האוה"ח הק' (פרשת מסעי, לה ו–ז) כתב וז"ל "וסובר אני שבן לוי נדחה מפני ישראל הגולה, אם רבו הרצחנים והוצרכו לשש עירות, ידחו הלוים מהם, שהרי הקדים הכתוב זכות לגוליץ". מבואר מדברי האוה"ח הק' דרוצח בשוגג קודם לבן לוי, ולכאורה אפשר להביא סמוכין לדבריו מדברי רבינו שמבאר כוונת הכתוב 'וחלק לא יהי לך', שגם ערי הלויים הם לצורך ישראל. ודו"ק.

ענין נפילת אפים אחר התפילה

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בסדר התפילה בכל יום אנו נוהגין לעשות סדר נפילת אפים אחר התפלה, ולכמה ראשונים המקור לזה הוא בפרשתן, וע"כ נבאר הדבר קצת בס"ד.

הנה בפרשתן במחלוקת קרח ועדתו, עה"פ (במדבר טז, כב) **ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף מצינו 'ברבינו בחיי' שכתב בזה"ל: "ומכאן לנפילת אפים בתפלה", וכן הוא ברקנטי וז"ל: "ויפלו על פניהם נרמז סוד גדול בנפילת אפים כי לעולם צריך לכוין בתחינה, וטוב לעשותה אחר התפלה בסוד סומך גאולה לתפלה" וכו', עי"ש.**

אולם ב'זהר חדש' פ' תרומה מבואר דילפינן ענין נפילת אפים מתפלת משה במעשה העגל, וזל"ק: "נפילת אנפין מה היא הא אוקמוה דקא עביד כל מה דעביד משה צלותא ותחנונים ובעותין ונפילת אפים דכתיב ואתנפל לפני ה'", עי"ש.

וב'רבינו בחיי' מסביר הטעם דנופלין על אפים, וז"ל: "ודע כי ענין נפילת אפים בתפלה יש בו שלש כוונות האחת למורא השכינה, והשנית להראות צער והכנעה, והשלישית להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו.

האחת, למורא השכינה כדי שיתלבש בזה בושת וצניעות כי כסוי הפנים מדרכי הענוה והבושת, ולפי שכוונת המתפלל שהשכינה כנגדו וכענין שכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד, לכך תקנו בטכסיסי התפלה כסוי הפנים והכל ליראת ה' יתברך, כענין שכתוב במשה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים, והלשון הזה של נפילת אפים הזכירוהו רז"ל גם בחיות הקודש, וכך דרשו רז"ל חיות הקדש נופלות על פניהן כדי שלא יציצו בפני השכינה, כענין וככתוב והחיות רצוא ושוב כלומר שאינן רשאות להתעכב באותה מרוצה ולהציץ למעלה מן הרקיע הנטוי על ראשם מפני אימת השכינה, לכך הזכיר מיד ושוב כלומר שממהרות להשיב ראשיהם מתחת הרקיע, וזהו כמראה הבזק ולא אמר כמראה 'ברק', לפי שהברק הוא משתלח למטה והבזק עולה ויורד ולשון 'בזק' מלשון זיקות, ודרשו רז"ל כמראה הבזק כזה שבוזק גפת בכירה, כי כשהוא משים פסולת של זיתים בכירה מיד עולה השלהבת בכבשן והלהב עולה ויורד וזהו ענין רצוא ושוב" וכו'. ע"כ. וכן הוכיחו רז"ל ענין כוון הרגלים שגם הוא מטכסיסי התפלה מפסוק ורגליהם רגל ישרה האמור בחיות הקדש.

השנית, להראות צער והכנעה והוא כי הנופל על פניו מצטער ונכנע וההכנעה מעקרי התשובה ואז תפלתו מקובלת והקב"ה חושש על צערו וממלא שאלתו, וכן אמרו רז"ל (תענית כד.) על הצדיק המצטער חלש דעתיה ואתא מטרא אכסיף ואתא מטרא, ודומה לזה אמרו בבבא מציעא שלהי פרק הזהב (נט:) דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי, מההוא

עובדא ואילך לא הוה שבקא ליה לרבי אליעזר למנפל אפיה בתחנונא, והענין כדי שלא יצטער ומתוך הצער וההכנעה והעלבון יעניש את רבן גמליאל אחיה שהיה ראש ישיבה ושברכוהו בעצתו, והא למדת שלא היתה מתיראת הגברת הזאת שיענישנו בתפלתו אלא מתוך נפילת אפים ושם גומר המעשה שמתוך נפילת אפים העניש, שהיא לא נזהרה ביום אחד שהיתה סבורה בו שהיה ראש חדש ולא חששה לשמרו באותו יום, ואז נפל על פניו ושמעה קל שפורי' בי רבן גמליאל אחיה ואמרה ליה קטלתיה לאחי.

והשלישית, להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו, והוא כי הנופל על פניו מכסה עיניו וסותם פיו והוא מסכים במחשבתו שאינו רואה נזקו ותועלתו, ואינו יודע דרכו ועניניו ואין בידו להפיק רצונו אם אין הקב"ה מסכים על ידו, וכענין שכתוב כי לא לאדם דרכו וכאלו הרגשותיו בטלות ואסורות ממצוא חפצו ועיניו ושפתיו מסותמין לא יוכל לראות ולדבר כי אם בהפקת רצון הש"י, וזה דוגמת מה שמסכים עם לבו בכוון רגליו בתפלה כאלו רגליו כבולים אין חפצו תלוי בעצמו, והנה האומות מראים הכונה הזאת בכוון הידים בבקשת תחנונים והן עצמן אינן יודעין למה הורגלו בכך, והטעם בזה הוא להראות בטול כח עצמו כאלו ידיו אסורות והוא מוסר אותו למי שמתחנן אליו, ולפי שתנועת הרגלים גדולה מתנועת הידים לקרב תועלתו ולדחות נזקו לכך נהגנו בכוון הרגלים ולא הידים. ובשם 'רבינו האי גאון' ז"ל כי מן הראוי לאדם ליפול על פניו בצד שמאל ונתן טעם בזה כדי לשעבד בנפילת אפים היד הרומזת חירות בליל הפסח, ע"כ דברי הרבינו בחיי.

ובגמרא מס' מגילה (כב:) איתא, שרב הי' בבבל בתענית ציבור והיו אז הציבור בשעת נפילת אפים, ונפלו כל הציבור על פניהם ורב לא נפל על פניו, והקשו בגמ' מדוע רב לא נפל על פניו, ויש ג' טעמים מדוע רב לא נפל על פניו ויבואר להלן, ועכ"פ מבואר דהי' נופלין על אפים בתפלה, וכן בכמה מקומות בש"ס, וכלשון מרן 'הבית יוסף' (או"ח סימן קל"א) וז"ל: "פשוט בכמה מקומות בתלמוד שנופלים על פניהם לאחר תפילה", עי"ש.

וב'זוהר' הק' סוף פרשת במדבר [מובא בב"י שם] איתא בזה"ל: "כדין בעי ליה לבר נש לאחזאה גרמיה בתר דסיים צלותא דעמידה כאלו אתפטר מן עלמא, דהא אתפרש מן אילנא דחיי וכניש רגלוי לגבי ההוא אילנא דמותא דאהדר ליה פקדוניה, כמה דאת אמר ויאסוף רגליו אל המטה דהא אודי חטאוי וצלי עלייהו, השתא בעי לאתכנשא לגבי ההוא אילנא דמותא ולמנפל ולימא לגביה אליך ה'' נפשי אשא, בקדמיתא יהיבנא לך בפקדונא השתא דקשירנא ייחודא ועבידנא עובדא ומלולא כדקא יאות ואודינא על חטאי הא נפשי מסירנא לך ודאי, ויחזי בר נש גרמיה כאילו פטיר מן עלמא דנפשיה מסיר להאי אתר דמותא, בגין כך לא אית ביה וא"ו דוא"ו אילנא דחיי הוא והאי אילנא דמרתא הוא, **והא קמ"ל דרזא דמלה, דאית חובין דלא מתכפרן עד דאתפטר בר נש מעלמא, הדא הוא דכתיב אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון, והאי יהיב גרמיה ודאי למותא ומסיר נפשיה להאי אתר לאו בפקדונא כמה בליליא אלא כמאן דאתפטר מן עלמא ודאי, ותקונא דא בעי בכוונא דלבא וכדין קודשא בריך הוא מרחם עלוי ומכפר ליה לחוביה, זכאה הוא בר נש דידע למפתי ליה ולמפלח למאריה ברעותא ובכוונא דלבא"** וכו', עי"ש.

ובספה"ק 'פלא יועץ' [ערך נפילת אפים] כתוב: "נפילת אפים רבו מעלות המכון בה, כמובא בספר "דבש לפי" (מערכת נ, אות א) ויצא עתק בקצור, וזה לשונו, כתבו משם רבנו האר"י זכרונו לברכה, שהמכון בנפילת אפים זוכה למעלות רבות. אחת, שנעשה כבריה חדשה, כאלו כבר מת, כי הנפש עולה אל האלקים במסירה גמורה בכל לבו. שתים, נותנים לו עז ותעצומות ללחם את היצר הרע. שלש, תוספת השכלה בתורה וסודותיה. ארבע, תוספת דבקות בקונו. חמש, זוכה למסלה שמורה לו לכשיפטר מן העולם. שש, גורם השפעה לשכינה. שבע, אין חטא בא על ידו, ואם אירע שחטא, יתיסר בעולם הזה עד שיתמרק החטא זה תרף דבריו. ומי ראה כזאת ולא ימסר נפשו בכל כחו לכון כראוי" וכו', עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בעז"ה

◆ פרק ד' ◆

משנה א

איזהו חכם הלומד מכל אדם. ובמס' תמיד (דף לב.) מיתק, מיזהו מכם הרואה את הנולד.

ויבואר על פי מה שכתב בנועם מגדים (פ' תבא) לפרש מאמרם (רמב"ם הל' תשובה יז.) המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר (שמות לד ז) נושא עון ועובר על פשע, למי נושא עון למי שעובר על פשע, לשארית נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים. טעם הדבר, כי הכעסה וענוה הוא תועלת גדול לכלות מטה ולהסיח פשע, כי טענה רבה היא זכור כי עפר אנחנו (תהלים קג יד), ואחרי מי ירדוף מלך ישראל, אחר פרעוש אחד או זבוב, לך כל זה אם האדם מחזיק עצמו כן, אז כל חטאיו לא תזכרנה, אבל האדם המתגאה, גם למעלה מחזיקים אותו כאיש להניאו ממשפט על כל נעלם, והוא אמרם המעביר על מדותיו בשביל שמחזיק עצמו כעפר ושיריים, מעבירין לו על כל פשעיו, עכ"ל. (וע"ע בנועם מגדים פ' תחריו).

ובזה יש לפרש מה שמינו להלן (משנה ד) מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רמה, דהנה אין נדיק נאמן אשר יעשה טוב ולא יחטא, ולכן צריך שישפיל עצמו ויתנהג בענוה, ואז יעבירו ממנו כל פשעיו. והוא מאד מאד הוי שפל רוח, שהלא תקות אנוש פי' הקיווי שלו הוא שבשמי מעל לא ידונו אותו לפי מעשיו, אלא יחזיקו אותו לרמה ותולעה.

ובכן י"ל כי שני המאמרים באים להורות מדת הענוה, ולזה אמרו מיזהו מכם הרואה את הנולד, פי' שמתבונן המונחות מכל דבר, והוא מבין דבר זה שבמדה שהאדם מודד מודדין לו (סוטה ח:), ולכן החכם הוא לומד מכל אדם, ופירש הברטנורא שאינו חס על כבודו ולומד אף מן הקטנים. והיינו שמתנהג עצמו בענוה, כי הוא מבין שאם יתנהג בענוה ויחזיק את עצמו לאפס ואין, גם למעלה יחזיקו אותו כן, ויעבירו ממנו כל פשעיו.

משנה ד

מאד מאד הוי שפל רוח, שתקות אנוש רמה.

יתפרש על פי מה דאיתא במס' סוטה (דף ה.) אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד מעשרה בשמיעית (פי' מעט גאוה), אמר רבא בשמתא דאית ביה ובשמתא דלית ביה, אמר רב נחמן בר יצחק לא חיה ולא מקשתה, מי שזטר דכתיב ביה (משלי טז ה) תועבת ה' כל גבה לב. וכתבו המפרשים דהני אמוראי פליגי בפלוגתא דתנאי במס' סנהדרין (דף עח.) בהא דכתיב (ויקרא כד יז) ואיש כי יכה כל נפש אדם, דבנן סברי כל כולו במשמע, ורבי יהודה בן בתירא ס"ל כל משמע אף כל שהוא. והכא נמי כתיב תועבת ה' כ"ל גבה לב, למ"ד כל כולו משמע אבל מקצת שרי, הכי נמי כולו גאוה אסור אבל מעט גאוה שפיר דמי ומותר שיהא בו אחד משמונה בשמיעית, ולמ"ד כל כל דהו משמע, אמרינן לא חיה ולא מקשתה, עכ"ל.

ומתאמרא משמיה דהגאון הרבי ר' העשיל מקרלין זללה"ה (הובא בשמות משה פ' ויצא) לפרש בזה מאמרם (עיין תענית ח.) כל המתגאה מרבה חימה, דהנה כתיב (תהלים עח לח) והוא יעיר כל חמתו, ואמרו במדרש (ילקוט תהלים עח) כל חמתו אינו מעיר, אבל מעיר הוא מקצת חמתו. ולכן המתגאה שסובר דמה שנאמר תועבת ה' כל גבה לב היינו רק כולו אבל מקצת שרי, הוא מרבה חימה, דלפי פירושו גם והוא יעיר

כל חמתו היינו רק כולו אבל מקנאת חיימה ליכא, עכ"ד.

וזה י"ל בביאור המשנה, מע"ד מע"ד הוי שפל רוח, וכפירוש הברטנורא להטעות לקנאה החמרון של שפלות הרוח. ומפרש הטעם, שתקות תנוח, כלומר מה שהוא מנפה ומקווה להשביח ממנו תרון לף וחיימה, הוא רק אם משים עצמו רמה ותולעה, שמתרחק לגמרי מן הגאוה וכמ"ש לף מינה ולף מקנאה, שאז לף יעיר שום חיימה, ולף טוב וחסד ירדפוהו כל הימים.

משנה ט

כל המקיים את התורה מעני סופו לקיימה מעושר.

יבואר בהקדם מה דאיתא במדרש (ב"ר פפ"ג פ"ג) בשעת סילוקן של צדיקים, הקב"ה מראה להם מתן שכרן לעולם הבא, כל דמך רבי אבהו אמרו ליה תלת עשרי נהרי אפרסמון, אמר להון אילין דמאן, אמרו ליה דידך, אמר אילין דאבהו, ואני אמרתי לריק יגעתי לתוהו והבל כחי כליתי אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי (ישעיה מט ד).

ובזיקר ע"ז זללה"ה בישמת משה (פ' חיי) להבין זה כלל גדול להמתקדם בעבודת הבורא ית"ש, שלא יחזיק טיבותא לנפשיה, ושיהיה תמיד לנגד עיניו שעבודתו קלה ומעוטה נגד עבודה הראוי למלך גדול כמוהו ית"ש, ואז עושה הכל בהכנעה, וזה רצוי מאד לפני השי"ת. וזה אמר רבי אבהו, כל אילין דאבהו, הואיל ואני אמרתי לריק יגעתי, פי' הואיל שאמרתי תמיד שפעולתי ויגיעי היא ריק וקלה לנגד עבודה הראוי, אכן, פי' על כן, משפטי את ה' ופעולתי את אלהי, והוא רצוי לפניו ית"ש, עכ"ד.

וזה גרמו במאמר המשנה כל המקיים את התורה מעושר"י, היינו שלא מחזיק טיבותא לנפשיה והוא מושב שהוא עני מן המנות, סופ"ו היינו בסוף עבודתו בעת הסתלקותו, לקיימה מעושר, שאז מראין לו גודל שכרו לעולם הבא ממתק זכויותיו המרובין.

משנה יג

הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון.

ובמס' בבא מציעא (דף ג:) דריש רבי יהודה ברבי אלעאי, מאי דכתיב (ישעיה נח ו) הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם, הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות, ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות, והיינו דתנן רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון.

וע"ז זללה"ה בייטב לב (פ' משפטים) הביא בשם הריה"ק המגיד מקאזניץ זללה"ה דלפי מאי דקי"ל (יו"ד סימן רמג ס"ו) דליכא דין תלמיד חכם בזמן הזה לענין קנס ליטרא דהבצע להמבזה תלמיד חכם, הוא הדין לענין זה ליכא דין תלמיד חכם בזמן הזה, ואין השגגות נחשבות כזדונות, וזה שאמר (במדבר טו כו) ונסלח לכ"ל עדת בני ישראל, לפילו לתלמידי חכמים, כי לכל העם בשגגה, שלכולן נחשב רק כשוגג, דליכא דין תלמיד חכם הידוע, עכ"ד.

אך כתב על זה בייטב לב שזהו רק אם האדם עצמו הוא שפל בעיניו וממזיק עצמו לעם הארץ, אז דנין אותו למעלה כאילו הוא עם הארץ וזדון נחשב לו לשוגג, אבל מי שמתגאה בתורתו ומחזיק עצמו לתלמיד חכם, אז כמדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ח:), וגם למעלה דנין אותו לתלמיד חכם ונחשב לו השוגג כזדון, עכ"ד.

ולפי זה מצאנו תרופה על מה שהזכרנו לעיל מה שהעיר בישמת משה (פ' המזינו) דכיון דבתלמידי חכמים השגגות נחשבות כזדונות, אם כן לכאורה לף תועיל להם תשובה מיראה, עי"ש. ממנס על פי המאור יש תקנה להם שיתנהגו בענוה ושפלות הרוח, ואז לף יהיו נידונים בדין תלמיד חכם, ויועיל תשובה מיראה.

ויש להעמיס זה במאמר המשנה, הוי זהיר בתלמוד, ופי' במדרש שמואל שיהיה לומד מכל אדם ולף יגביה עצמו בגאוה, עי"ש. והטעם ששגגת תלמוד עולה זדון, וכפירוש הגמרא דבתלמידי חכמים השגגות

נמצאת כזדונות, לכן לא יתגלה בתלמודו ויתנהג עצמו בענוה ופשוט הרוח, וממילא לא ידונו אותו בדין תלמיד חכם, והזדונות יחשבו לו כשגגות.

משנה טו

אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים.

ר"ל על פי מה דאיתא בגמרא (תענית כה:) בסורא הוות דברתא, בשיבותיה דרב לא הוות דברתא, סברו מיניה משום זכותא דרב דנפיש, אימחוי להו בתלמא, רב דנפישא זכותיה טובא, הא מילתא זוטרא ליה לרב, אלא משום ההוא גברא וכו'. ודקדק המהרש"ל דאדרבה, אם נפיש זכותיה כל שכן שרוי להגן, דיש בכלל מחתיים מנה.

וביאר ר"י זלה"ה בישמח משה (פ' בלק) וכעין זה כתב בזר הקודש (ב"ר פמ"ט ס"ד), על פי מה שכתב הרשב"ץ (מובא בב"י יו"ד סימן קיץ) גבי שתי קדירות של היתר שנפל איסור לתוך אחד מהן, אם אין בכל אחד מהן כדי לבטל האיסור, שמיהן מצטרפות לבטלו, אבל אם יש באחד מהם כדי לבטל לא נאמרינן דמצטרפות, כי אין מצטרף לבטל האיסור אלא מה שנכנס בגדר הספק, ומכיון שיש באחד כדי לבטל האיסור, אינו נכנס בגדר הספק ואינו מצטרפת לבטל, עכ"ד. ומעתה לדיק גמור כרב דנפישא זכותיה טובא, לא נכנס בכלל הגזירה, ולכן אינו יכול להגין לבני דורו רק אם לא נתמלא סאתם, אבל אליבא דגמור שגם הוא כלול בתוך הגזירה, כיון שנכנס בגדר הספק רשוי הוא להגין אפילו אם נתמלא סאתם, כי הקב"ה מצילו כדי שלא יספה עמהם לכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע, עכ"ד.

ועל דרך זה יתפרש מאמר רבי יעקי, שהיה מעורר שומעי לקחו לתשובה בעת צרה, ובכדי שלא יאמרו שהם בטוחים להנצל בזכות הצדיקים שבעותו עיר, לזה אמר במלית לשונו, אין בידינו פי' בחוכינו, לא משלות הרשעים, כי הרשעים גמורים יושבים בשלוה, אבל אנחנו אינם יושבים בשלוה אלא בר ומצוק מצאתנו, ואף לא מיסורי הצדיקים, פי' שהצדיקים גמורים אינם מתייסרים עמנו, כי הם לא נכנסו עמנו בכלל הגזירה, ואם כן אין לנו זכות להנצל מן הפורענויות, ובכן נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'.

משנה טז

התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין.

נ"פ על פי מה דאיתא בתיקוני הזוה"ק (דף קלב.) שהתרי"ג מצות הם כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים, ולכן צריך האדם לקיים כל המצות כדי להשלים קומת נשמתו, ובלא זה נחסר מאיבריו הרוחניים, וצריך לחזור בגלגול עד שישלים קיום כל המצות.

וזה פירש המלאיך הקדוש (קהלת יב יג) הפקוק את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, את האלהים ירא אלו מצות לא תעשה, ואת מצותיו שמור בקום ועשה הם מצות עשה, כי זה כל האדם, שבהם יתקדם כולו, כי ברמ"ח עשין יתקדשו רמ"ח אבריו, ובשס"ה לאוין יתקדשו שס"ה גידיו, עכ"ל. (וכ"כ במדרש שמואל לעיל פ"ג מ"ט).

ועל פי זה יש לפרש מה שאנינו להלן (פ"ו משנה ג) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, כי כתבו הקדמונים (של"ה הקדמת תושב"כ) שעל ידי לימוד התורה הפרשיות והלכות של התרי"ג מצות, נחשב לו כאילו קיים הכל בפועל, כי התמירה נחשב כעשיה, וכמו שאמרו (מנחות קי.) כל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב חטאת. וזהו אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, כי בשם אינם עוסקים בתורה אוי להם ואוי לנפשם, שהרי אינם זוכים להשלים תיקון הנפש בקיום כל התרי"ג מצות, ונריכים לבא בגלגול פעם אנית.

וזה שהזהיר התקן עצמ"ך בפרוזדור, היינו לתקן כל הקומה שלו רמ"ח איברים ושס"ה גידים על ידי קיום התרי"ג מצות, כדי שתכנס לטרקלין, ולא תצטרך לחזור ולהתגלגל עוד הפעם בעולם הזה.

מס' ברכות - דף ה'

עד שלא ינוצח לגמרי, בהכרח ללכת בדרך מלחמה נגד יצרו

לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר רגזו ואל תחטאו. ודקדקו המפורשים בלשון 'הרגזה' דצריך ביאור [עיין במהרש"א], והול"ל 'יגביר' יצ"ט על יצה"ר, ורוגז זה מה צורך בו. ופי' **רביה"ק בעל דברי יואל** ז"ל (הובא באגדות מהרי"ט ברכות ו'.) ויתבאר עפ"י דברי רז"ל (סנהדרין ו' ע"ב) איזהו משפט שיש בו שלום זה הפשרה, הרי שהפעולה היותר מסוגלת לתווך השלום בין כתות המנגדים הוא על ידי הפשרה, אולם במלחמת היצר אינו כן, שאם ירצה האדם לעשות שלום עם יצה"ר על ידי פעולת הפשרה, לבסוף נופל ברשתו לגמרי ויתגבר עליו ח"ו, וז"ש חז"ל **לעולם "ירגיז" אדם יצ"ט על יצה"ר, שישתמש במדת הרגזנות ויאחז בדרך המלחמה ולא ירדוף אחר השלום, והגם כי תכלית האדם שלא יצטרך למלחמה עם יצרו,** כענין שנאמר באברהם אבינו שהפכו לטוב, **אולם לאו כל אדם זוכה לבחינה זו, ובוודאי שאין זה דרך ההתחלה, ועד שלא ינוצח היצה"ר לגמרי, מוכרח שישתמש האדם במדת הרגזנות ודרך המלחמה כמבואר.**

בעת שנתגשם, בהכרח לקבלת מסי"פ כדי שיאיר נפשו בתורתו

לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר וכו' נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכו' נצחו מוטב וא"ל יקרא קריאת שמע וכו' נצחו מוטב וא"ל יזכור לו יום המיתה. פי' בספה"ק **"ישמח ישראל"** (פר' ויגש) וזל"ק: עפ"י דברי קדושת מרן אאמו"ר (הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע) זצללה"ה זי"ע שעיקר העצה היא התורה, וכמאמרם ז"ל (קידושין ל.:) בראתי יצה"ר בראתי [לו תורה] תבלין, היינו עסק התורה, וכמבואר בזוה"ק מקץ (ר"ב.) עיי"ש, רק כשאדם הוא מגושם לא יוכל לעסוק בתורה ולטהר את עצמו על ידו, אז היא העצה ק"ש, היינו מסירות נפש בכח שהוא כמו בפועל, וע"ד דאיתא בספרי (ואתחנן ו, ה, ע"ש) על פסוק כי עליך הורגנו כל היום (תהלים מ"ד, כ"ג) ועי"ז נתכפרו כל העונות, ועי"ז יוכל לבא לעסוק בתורה, **ואם אי אפשר לו אף לומר שמע ישראל, שהוא כ"כ מגושם ומשוקע ומתועב עד שלא יוכל לייחד לבו לומר שמע ישראל במסירת נפש, אזי יזכור לו יום המיתה, ועי"ז יזכה לקרות ק"ש במס"נ, ועי"ז יהי' ביכולתו לעסוק בתורה. וממילא מתורץ הקושיא שמקשים המפרשים שיזכור מיד יום המיתה,** ובדברינו יתורץ זה, והבן.

דף ו'

'מעלה עליו הכתוב' חשוב יותר מ'אילו עשאה'

חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, (ברכות ו'.), מסופר על הרה"ק רבי **מנחם מענדל מרימאנוב** זללה"ה, שהלך פעם למקוה ונתקלקל המקוה, והיה הכרח לחזור לביתו בלא מקוה. אמר אח"כ: **היום היה לי**

הקובע מקום לתפילתו

בגמ' (ברכות ו:) **כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו, דכתיב** (בראשית יט כז) **וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם.**

וביאר **הצל"ח** בטעמא של קביעת מקום, לפי שהמקום ההוא שהתפלל שם קנה איכות קדושה, ושוב כשמתפלל פעם שנית, קדושת המקום מסייע לו שתקובל תפלתו, עכ"ד.

ובענין זה מצינו **בייטב פנים** (מאמר קדישין אות ל"ד) וז"ל: **"בעין ששמעתי מפי מוזלה"ה** [הישמח משה] **סיפר לי מאז היותו אבד"ק שינאווי והיה מתפלל בחדר שהתפלל בו מהר"ש שמעלקי זללה"ה שהיה שם טרם נתקבל לק"ק ניקלשפורג, ופתאום בליל שבת קודש זכה מוזלה"ה לבחינת יראה ופחד עד מלוא שבוע זו, ואחר זה בליל שבת קודש זכה לבחינת אהבה רשפיה רשפי אש, גם כן עד מלוא שבוע, וידעתי כי אין זה מכחי רק מציאה מצאתי דאתי לידי מאת הגאון הק' מהר"ש זללה"ה שהשאיר שם ברכה, עד כאן דברי מוזלה"ה".**

ובמאמר אבני זכרון (אות ע"ב) הוסיף שבחדר זה התפלל גם הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק. וז"ל שם: **"והנה שפתי לא אכלא מלספר אשר שמעתי מפי קדשו של מוזלה"ה בהיותו אבד"ק שינאווע, והתפלל בהחדר שהתפלל בו הגאון הקדוש מהר"ש שמעלקי זלה"ה ורבינו הקדוש הנועם אלימלך זלה"ה, אז נפל עליו פתאום בליל שבת קודש אימה ופחד גדול עד סוף השבוע, ובשבת קודש שאחר זה בא בלבו אהבה ותשוקה נפלאה, וידעתי כי מתת אלקים הוא מכח קדושת המקום, עד כאן דבריו הקדושים".**

ועי' מ"ש בזה **בקדושת יו"ט** (פ' דברים) **ובעצי חיים** (פ' תרומה), **ובדברי יואל** במחזור לחג הסוכות (עמ' תר"ע), **ובברך משה** (פ' עקב) ובספרי **כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א** בכמה מקומות, ומשם תדרשנו לטובה.

<<<

בגמ' (ברכות ו:) **אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד וכו'.** וקשה למה חולקין לו מעלות הללו דווקא למי שקובע מקום לתפלתו. **ובזרע ברך** כתב לבאר לפי שאי אפשר לקבוע מקום מיוחד בכל פעם שמא יקדמנו אדם אחר וישב על מקומו שישב עליה אתמול, אם לא שהוא משכים לבוא לבית הכנסת טרם יבואו שאר המתפללים, או שהוא עניו ואינו מחזיר לישב בראש, רק בוחר לו המקום השפל שבכולן לישב באחרונה אפילו אצל הפתח דשוב לא יקדמו אחר.

והנה מצינו בגמ' (ברכות ד.) אמר דוד וכי לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות, ואני חצות לילה אקום להודות לך. הרי לן דמי שמשכים קום לבוא לביהמ"ד נקרא בשם 'חסיד'. והשתא שפיר מובן דברי הגמ' כל הקובע מקום לתפילתו וכו' וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד, דהיינו שהיה יכול להחזיק מעמד לקבוע מקום לתפילתו בכל יום או ע"י היותו 'עניו' שיושב בפתח ביהכ"נ, או ע"י היותו 'חסיד' שהוא בא ראשון לביהמ"ד.

◆◆◆

ואודות חשיבות קביעות מקום התפילה עיין עוד **בליקוטי מהרי"ח** (סדר הנהגת התפילה) שהביא בשם **ספר הגן** (דרך משה ליום התשיעי) וז"ל: צריך לברור לו מקום אחד להתפלל שם תמיד, ולא היום במקום זה ולמחר במקום אחר. **ובכתבי האריז"ל** הביא משל נאה למלך שרוצה ללכוד חומת העיר אז לוקח קנה שריפה ויורה כמה פעמים במקום אחד עד שינקב החומה, אבל אם הוא טיפש ויורה פעם כאן ופעם כאן, החומה נשארת שלימה, כך מיום שחרבת ביהמ"ק נעשה הפסק חומת ברזל בינינו לאבינו שבשמים, והתפלה הוא כמו קני השריפה ואם מתפלל כל פעם במקום אחד אז תפילתו עושה נקב בחומה של ברזל.

ובס' **אמת ליעקב** (להגאון בעל חוות דעת) כתב וז"ל: כל שמזמין מקום לתפלה ומתפלל שם, נתקדש אותו מקום כמו בית הכנסת, וכיון שנתקדש שורה קדושה במקום ההוא. ועי' **בשפת אמת** בסוגיין וז"ל: כמו שיש זכות הצטרפות הרבים, כן יש הצטרפות הרבה זמנים מה שמתפלל בכל יום ויום במקום זה המיוחד, חל הארת הקדושה שם. ולכן אסור לשנות המקום, כענין שבא הקב"ה בבית הכנסת ואינו מוצא עשרה דכועס. לכן אמר אלקי אברהם בעזרו, שהיה יחיד, כי לא היה שם שום עובד ה' כמותו לצרף אתו, וכמו כן כשאדם יודע ומבין תועלת עצום בהתפללו בפני עצמו כשקובע מקום - הוא בעזרו כנ"ל. (וכ"כ **המבית** בס' **בית אלקים** (שער התפילה פ"ה) **והאשל אברהם** (סי' צ, יט),

מקוה בכל הכונות, כי תמיד שאני הולך, אין כח בשר ודם לכוין כל כונות המצוה, אבל היום היה [בבחי'] **חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה** (ברכות ו.) **והכתוב יודע כל הכונות.**

וכן עד"ז מתאמרא בשם הרה"ק **רבי יצחק מווארקי** זצוקללה"ה, דהיינו שיש **"מעלה"** בזה, שאילו עשה את המצווה בעצמה לא ימלט שלא הי' מעורב בו איזה מחשבת חוץ, **אבל כשלא עשאה ורק כאילו עשאה אין שייך שום פני' או שאר מחשבה רעה.**

ג' ראיות מהגמ' ד'אורייתא שמא דקודשא ב"ה'

בכל המקום אשר אזכיר את שמי כו'. ז"ל בשו"ת **ארץ צבי** (ח"א, ע' קצ"ב). איתא בזה"ק פ' בשלח ועוד בכ"מ וברמב"ן בהקדמתו לתורה. דכל התורה שמותיו של הקב"ה. ואני מצאתי גם בש"ס דילן בג' מקומות (דהא ליכא מידי דזה"ק דלא רמיזא בתורה הנגלית כמ"ש באבני נזר או"ח סי' ב'), [א] **בברכות** (דף ו' ע"א): **ומנין שאפי' א' שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את "שמי" אבוא אליך וברכתיך, הנה קרי ללימוד תורה אזכיר את שמי,** [ב] וכן משמע להדי' בשבת כ"ח: דתפילין דאית בי' שי"ן דלי"ת יו"ד, הוי **בכלל למען תהי' "תורת" ד' בפיך.** הנה דשמו של הקב"ה היינו תורה. [ג] וכן מבואר סנהדרין כ"ב. **דשויתי ד' לנגדי תמיד קאי על ס"ת.**

היוצא מביהכ"נ על מנת לחזור מותר לפסוע פסיעה גסה

בגמ' (ברכות ו:) **אמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה, אמר אביי לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל מצוה למרהט, שנאמר נרדפה לדעת את ה'.** ולכאורה קשה מאי קמ"ל הא פשיטא.

ועיין **ברי"ף בעין יעקב ובמהרש"א** דפירשו דגם אביי קאי על מי שיוצא מבית הכנסת רק דעתו לחזור אז יוכל לעשות פסיעה גסה כדי למהר חזרתו לבית המדרש, ע"כ.

נמצא דאם דעתו לחזור שרי לי' למהר, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה, (תהלים קיט, נט) **חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך,** ר"ל שאני יוצא על מנת שאשיב בחזרה לבית הכנסת, אז **'חשתי ולא התמהמתי'** כי מותר לרוץ בכה"ג אפילו ביציאתו. (פנינים יקרים)

דף ז'

ר' ישמעאל כהן גדול זכה להתגלות בכח התנא הק' 'הקנה'

בגמ' (ברכות ז.) **תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני וכו' וקא משמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך וכו'.** אי' בספה"ק **"עבודת ישראל"** (יום כיפור) וזל"ק: על פי דברי **מורנו הגאון מהד"ב** [המגיד ממעזריטש] **זלה"ה,** שרבי ישמעאל הגם שהיה גדול החכמים, לא בזכותו לבד זכה להמראה נפלאה, כי אם ע"י 'הקנה התנא' (אביו של רבי נחוניה, בעל ספר הקנה), שהיה ביניו, **והוא הרימו ונשאו בקדושתו כדרך הצדיקים להרים הש"ץ בקדושתם, ועל ידו זכה לכל אלה,** ע"כ .

ברכת אוהבו הנאמן, רב כחה כברכת צדיק

בגמ' (ברכות ז.) **וקא משמע לן שלא תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך**, הביא בספר 'מפי ספרים וסופרים' (ח"א, ע' צ"ה) הא דמתאמרא משמו של הרה"ק **רבי דוד משה מטשארטקוב** זי"ע ש"הדיוט" בגי' ל"ד כמנין "ידידו", כי גדול כוחה של ברכה הנאמרת באמת ע"י ידיד נאמן, ויכול להשפיע עליו בברכתו ואין להקל בה ראש.

וכמו כן אי' בספר 'מאמר מרדכי', **להרה"ק ר' מאטי'ל סלאנימע'ר זצ"ל** שאמר: **"גוטע פריינד קאנען א טובה טאן אזוי ווי א גוטער איד"** [ריעים אהובים יכולים לעשות טובה אחד לשני כמו הצדיק]. אלא שהוסיף על כך ואמר: **"נאר ס'איז נישטא קיין אמתע'ר גוטער פריינד - ווי א גוטער איד"**, [אבל אין לך ריע אוהב אמיתי כהצדיק], **ובפרט צדיק המקושר אליו"**. ע"כ.

מתחילין ב'אדון עולם' לכבוד אאע"ה שתיקן תפלת שחרית

בגמ' (ברכות ז:) **אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון עד שבא אברהם וקראו אדון.** בהקדמה לספר שו"ת **כנפי יונה** מביא, שמחבר א' ביקש מהגר"א הסכמה על ספרו פי' לסדור התפלה, ראה הגר"א בראש הספר טעם להתחלת סדר התפילה בשבח **"אדון עולם"** עפ"י דברי הגמ' אלו, והרי אאע"ה תיקן תפלת שחרית וע"כ ראוי לקבוע את השם הזה בראש תפילתו של אבינו אברהם ע"ה, ואמר הגר"א כי אלמלא לא בא ספרו בדפוס אלא בשביל זה דיו, ע"כ. ומובאים הדברים גם בספר **דרך אברהם** (עמ' שע"ב).

🕮 דף ח'

אם יוכל להרגיש בא"י כאילו דר בבית הכנסת יוכל לנסוע

קדימו וחשיכו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי, בספר "חקל יצחק" (פר' שלח) הביא מה ששמע מאביו הרה"ק בעל "אמרי יוסף" זללה"ה, מעשה ביהודי ששאל את פי **הצדיק רבי משה לייב מסאסוב זצ"ל** האם לעלות לארץ ישראל, והשיבו שמצינו גמרא (ברכות דף ח'. וראה בחידושי אגדות מהרש"א), **דבי כנישתא דבבל יש להם קדושת א"י ומתקיים בהם "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה."** ולכן: **אם יודע הוא בנפשו שמתנהג בקדושה יתירה, עד שיכול לגור עם בני ביתו אפילו בבית- הכנסת, יכול הוא לנסוע גם לארץ ישראל אבל אם אינו מסוגל למעלה יתירה כזו, להתגורר במקדש מעט, גם לארץ ישראל לא יסע.** ודפח"ח.

ירבה בתפילה שיזכה לעסוק בתוה"ק בשמחה

קדימו וחשיכו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי. פי' בספר 'דברי ישראל' (מאדזי'ץ, כללי אורייתא, דף כ"ו): "יש לפרש על דרך המובא בדברנו מאא"ז **הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר** זצוק"ל, **'שמעתתא בעי צילותא'**, שפי' דהיינו **'תורה בעי תפלה'**. ובזה יבואר 'קדימו וחשיכו לבי כנישתא', היינו תפלה. **'כי היכי דתורכו חיי', כדי שתורתכם יהי' בחיות ושמחה**, וד"ל.

שואל כענין

דף ו.

המעלה של שנים שלומדים יותר מאחד שלומד:

- נכתב בספר הזכרונות
- קדמה שכינה
- אותו דרגה

מנין יודעים שהקב"ה מניח תפילין:

- נשבע ה' בימינו
- ובזרוע עוזו
- וראו כל עמי הארץ

דף ו:

הרגיל לבוא לביהמ"ד ולא בא יום אחד, והלך לדבר הרשות נענש:

- שהיה לו לבטוח בה'
- תלמוד תורה כנגד כולם
- מדוע באתי ואין איש

לרוץ בשבת לשמוע דרשה:

- מחלל שבת
- אינו מחלל שבת
- מצוה לרוץ אפילו בשבת

עיקר שכר של שמחת חתן:

- משמח בדברים
- רוקד לפניו
- שנהנה מהסעודה

למי יש להקדים שלום:

- לכל אדם
- שיודע שיחזיר
- אפילו לנכרי

דף ז.

שלשה דברים ביקש משה מהקב"ה, בכמה נענה:

- שלשה
- שנים
- מחלוקת

מה זכה משה בזכות ויסתר משה את פניו:

- לקלסתר פנים
- יראו מגשת אליו
- תמונת ה' יביט

דף ז:

צדיק גמור האם מותר להתגרות ברשע שהשעה משחקת לו, במילי דשמיא:

- לכל התירוצים מותר
- לכל התירוצים אסור
- לתירוץ א' ג' מותר, לתירוץ ב' אפשר שאסור

עיקר הפי' של 'שני פתחים' הוא 'בדחילו ורחימו'

לעולם יכנס אדם שני פתחים, ואחר כך יתפלל. זה לשון קדשו ב"מאור ושמש", פרי ואתחנן, (ע' תק"ן): לעולם יכנס אדם שני פתחים, ואחר כך יתפלל, והרבה פירושים נאמרו על זה, **ועיקר הפי' של שתי הפתחים הוא יראה ואהבה, שהם שני שערים ופתחים, שעל ידי זה יוכל להתפלל, ותעלה תפילתו למעלה, כי צלותא בלא דחילו ורחימו לא פורחת לעילא,** והיראה היא מדת מלכות שמים, והוא השער לה' צדיקים יבואו בו, והיא הפתח ושער הראשון, ואחריו הוא השער האהבה.

הנוהג כהלכה, נתעלה בקודש אף ביציאתו מביהמ"ד

מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. הביא בספר 'תכין לבם' (ע' ר"פ) להגאון החסיד ר' שמואל אהרן לידער זצ"ל, וז"ל: **הייתי אצל האדמו"ר מסאטמאר זי"ע כשהיה בבני ברק,** ופי' את הגמ' ברכות (ח' ע"א) א"ל רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא, א"ל הכי אמר רב חסדא מאי דכתיב (תהלים פז, ב) **אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב,** אוהב ה' **'שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות, והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד.** ופי' הו ז"ל הכוונה ששאל לו ממה דקי"ל 'מעלין בקודש ולא מורידין' (ברכות כ"ח ע"א) והרי מתחילה באים לביהמ"ד להתפלל וללמוד, ואיך אפשר שאח"כ הולכין למסחר ולשאר צרכים שהוא ירידה מהקדושה, וזהו שאמר **מהני מילי "מעלייתא" במילי דבי כנישתא, מעלייתא הוא מלשון מעלין בקודש,** שלאחר התפילה הוא לכאורה כמו ירידה.

וע"ז השיב לו **שאין לו להקב"ה אלא ד"א של הלכה בלבד,** פי' דאם בכל ד' אמות שהולך הוא על פי הלכה אז לא הוה ירידה רק אדרבא מעלין בקודש, כמו שאומרים מהבעש"ט הק' דאם הלומד סוגיא דמחליף פרה בחמור הוא כ"כ גדול, הרי כל שכן מי שמחליף ממש פרה בחמור ומקיים התורה בפועל הרי בוודאי שחשוב הוא מאד, ע"כ, **ולכן שפיר הוה מעלין בקודש כשמקיים התורה,** וכן פי' המהר"ם שי"ק הא דכתיב (תהלים א, ב) כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, דאדם שחפצו הוא בתורת ה', שכל מה שעושה בפועל הוא עפ"י תורת ה' אז נמצא **'ובתורתו יהגה יומם ולילה'**, דחשוב כאילו למד יומם ולילה, ע"כ.

הגר ליד ביהכ"נ מותר לילך להתפלל לביהכ"נ רחוק

בגמ' (ברכות ח:) **אמר רבי יהושע בן לוי אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין וכו' ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא אבל איכא בי כנישתא אחרינא לית לן בה.**

ובספרי הפוסקים כתבו להוכיח מהגמ' כאן דמותר לעבור על פני ביהכ"נ הקרוב וללכת להתפלל לביהכ"נ השני הרחוק מדאמרינן כאן דבדאיכא בי כנישתא אחריתי מותר. וכן פסק בשו"ע (סי' צ) ועיי"ש במג"א (ס"ק כב) דאם יש ב' בתי כנסיות מצוה לילך לרחוקה, דשכר פסיעות יש, דסתמו הפוסקים ולא חילקו דזה דוקא כשאינו עובר ביהכ"נ הקרוב, דכל כי האי הו"ל לפרש, ע"כ שסוברים דמותר בכל אופן ואין בזה משום אין מעבירין על המצוות.

דף ז:

האם רשע יכול לבלוע צדיק גמור:

- לא
- רק רשע שהשעה משחקת לו
- לפי תי' א' לא לפי תי' ב' כן.

הבית המקדש מציל:

- מכליון
- מעינוי
- בתחילה מעינוי ולבסוף מכליון

המתפלל בביתו ביחידות מתי יתפלל:

- עלוה"ש
- ניץ החמה
- בשעה שהציבור מתפללין

דף ח.

האם יש לדור במקום רבו:

- כן
- לא
- רק כשהוא כפוף לרבו

מתי מותר להניח ס"ת ולצאת:

- בין פסוק לפסוק
- אחרי שגמרו לקרוא
- בין גברא לגברא

איזה פירוש עדיפה 'לעת מצוא':

- תורה
- אשה
- בית הכסא

דף ח:

השכר של משלים פרשיות עם הציבור:

- אריכות ימים
- בנים צדיקים
- עושר וכבוד

כמה אופנים יש שמותר לעבור מאחורי ביהכ"נ:

- 3 אופנים
- 4 אופנים
- 5 אופנים

לאחר עלוה"ש קודם הניץ נחשב יום או לילה:

- יום
- לילה
- לל"א נחשב לילה, לל"ב נחשב יום

דף ט.

כדאי רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק:

- עלוה"ש נחשב יום
- עלוה"ש נחשב לילה
- בפק יום בפק לילה

דף ט׳

כאדם הקורא בתורה, כי קדושת התורה ממשיך בחי׳ הזמן

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה (ברכות ט:) הביא ב"**בארת המים השלם**" הא דמתאמרא משמיה דהרה"ק הרבי ר׳ ברוך ממעזיבוש זלה"ה (עמ׳ קל"ו), שהיה מדקדק למה צריך להשמיענו שהוא כקורא בתורה. ופי׳ כי הנה אנו רואין אשר עם קריאת התורה בשבת שירה אנו ממשיכין עלינו שפע הקדושה של שביעי בפסח, וכן עם קריאת התורה בפ׳ יתרו אנו ממשיכין עלינו השפע קדושה של חג השבועות, וכן ג"כ יודיענו התנא האלהי כי **עם קריאת שמע מכאן ואילך לא הפסיד עכ"פ לפי ערך, כי הלא סגולת התוה"ק הוא שממשיך על עצמו השפע קדושה של זמנה, והוא דוגמא כהקורא בתורה,** שממשיך על עצמו השפע קדושה מכל זמן וזמן.

דף י׳

לסטים אפשר שישובו בתשובה משא"כ מינים

ליבעי רחמי דליהדרו בתיובתא. כתב בענין זה מרן **רביה"ק בעל דברי יואל** זי"ע, (הובא בספר אגדות מהרי"ט עמ׳ ע"ה) וז"ל: ראיתי בספר מרב א׳ שבימינו שהקשה דא"כ לכאורה למה תקנו חז"ל לומר ברכת המינים וכל המינים כרגע יאבדו, והו"ל להתפלל יותר שיחיו ויעשו תשובה (ע"ד הגמ׳ ברכות דף י׳ **ליבעי רחמי דליהדרו בתיובתא**), ע"כ קושיתו. **אמנם קושיתו מעיקרא ליתא,** דהתם מיירי מבריוני ורש"י פי׳ בריוני פריצים, ובסנהדרין (ל"ז) פרש"י בריוני פריצים לשון בורים, ובערוך פי׳ לסטים, ולא מיירי ממינים, וא"ש דאמרה לבקש רחמים עלייהו דלהדרי בתשובה [וע״ע במהרש"א מה שהקשה ובמפרשי העין יעקב מה שתי׳].

ברם לפי מש"כ הרה"ק ממונקאטש זללה"ה ב"**דברי תורה**" (ח"ב אות מ"ו) יש ליישב לאידך גיסא, כי כתב שם וז"ל: שמעתי **בשם הגאון האמיתי הר"ר העשיל זי"ע** שאמר ע"ד הגמרא שאמרה לו ברוריה לרבי מאיר דליבעי רחמי דליהדרו בתיובתא שכיון דקיי"ל [ע"ז י"ז.] **כל דפריש ממינות מיית.** אם כן כשישובו בתשובה (הני בריוני שהיו פוקרים ומינים בדברי חכמים) ימותו ממילא.

בכל אופן שיעשה ישפיע ברכה וחיים לישראל

הרוצה להנות יהנה כאלישע. בהקדמה לספה"ק "לקוטי תורה והש"ס" איתא: שמעתי מרבינו המחבר (הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב) זללה"ה לפרש מאמר הגמרא ברכות (דף י ע"ב) "אמר אביי ואיתימא רבי יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי וכו׳. ודקדק על לשון כאלישע כשמואל בכף הדמיון, הוה ליה למימר שכן מצינו באלישע [וזכורני שראיתי בספר ערבי נחל שעמד בזה]. ואמר שהגמרא מלמדינו שהעיקר להשפיע כל טוב על ישראל, ולכן **הרוצה להנות, יהנה, רק שעל ידי זה ימשיך להם השפעות טובות, כמו שעשה אלישע שהשפיע להשונמית בנים וחיים, וזה רומז כ׳אלישע בכף הדמיון היינו כמו אלישע. ואפשר תאמר שבאם לא יהנה אי אפשר להמשיך השפעות על ישראל, לזה אמר ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל, רצונו לומר כמו שמואל שלא נהנה משום אדם אף על פי כן המשיך השפעות טובות לישראל.** ודפח"ח.

דף ט.

הכל מודים ש׳גאולת מצרים׳ היתה:

- בערב
- בבוקר
- בחצות

דף ט:

׳וישאילום׳ בעל כרחם:

- של מצרים
- של ישראל
- י"א של מצרים, וי"א של ישראל

הפירוש משיכיר בין תכלת ללבן:

- בין תכלת שבציצית ללבן
- בין הרקיע לדבר לבן
- מקומות שאינם צבועים היטב בגיזת צמר תכלת

ותיקון:

- היו גומרין ק"ש עם הנץ החמה
- היו מתחילין קרי"ש עם הנץ החמה
- היו גומרין קרי"ש עם עלוה"ש

דף י׳.

אין צייר כאלקינו:

- שיכול לצייר כמו הקב"ה
- שיכול להכנים נשמה
- שמכנים רוח ונשמה קרבים ובני מעים

הני חמשה ברכו שאמר דוד כנגד מי:

- כנגד חמשה חומשי תורה
- כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה
- כנגד כלל ישראל

דף י׳:

באיזה מקום עדיף להתפלל:

- מקום גבוה
- מקום נמוך
- מקום ישר

הקורא קריאת שמע:

- כקורא בתורה
- גדול מקורא בתורה
- כעוסק בתפילה

אצל מי מצאנו שלא רצה ליהנות מאחרים:

- שמואל
- אלישע
- אברהם אבינו

מי מבין יותר באורחים:

- האיש
- האשה
- שניהם שוין

יוצנחנו בקו"ל

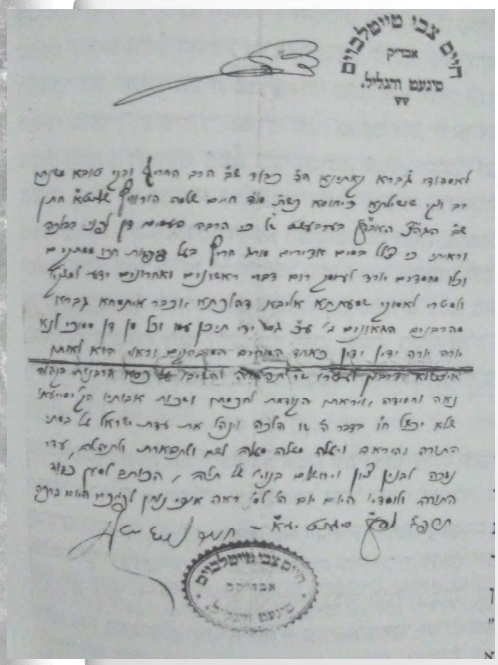
מכתבים הערות והמלות שנתקבלו על שולחן המערכת

ב"ה

בירחא תליתאי, אבוא ביקרא דאורייתא, בזאת האגרתא, שבח דא שירתא,
הדרא דלא אפשר למפרט בשפוותא, להביע דברי שבח המגיע לכתבי"ם
קדם הני עוסקים במלאכת הקודש ומזכי הרבים עולת שבת בשבתו
מערכת הנכבדה של הגליון הוותיק 'קול התאחדותינו'
שע"י קהלתינו הק' בעי"ת בני ברק יצ"ו.

וכאות הכרת טובה על רוב עבודתכם בכמות ובאיכות בתוכן עשיר להנות את הציבור ובפרט במדור 'משולחן מלכים' ממש אין כדגמתו, ורבים וכן שלמים מצפים ומחכים מדי שבוע בשבוע מתי יגיע ויופיע בהדרו, כי בזה הם מענגים את השבת.

תחילה למקראי קודש להעיר על השיחה הנפלאה שהי' בגליון פ' בהעלותך, אצל שמחת השבע ברכות של נכדת גיסו הגה"צ רבי דוד מייזליש שליט"א רב דקהילתינו הק' מאנטריאל יע"א שהתקיימה ביום ג' פרשת שלח תשפ"ד לפ"ק, כאשר נסתובבה השיחה אודות הגה"צ רבי חיים שלמה מסטריזשוב זצ"ל, נענה רבינו ואמר בא"ד כדלהלן:

ער האט זייער א שיינעם היתר הוראה פונעם זיידן דער עצי חיים, דער רבי חיים שלמה, ס'איז געשריבן אום תרפ"ד.

ובכדי שלא למנוע טוב מבעליו אשלח לכם בתשו"ח את העתקה של הכתב הורמנא הנ"ל המצורף בזה.

ב"ה, לאסהודי גברא קאתינא ה"ה כבוד ש"ב הרב החריף ובקי טובא משנתנו קב ונקי שושילתא דיהוסא כש"ת מו"ה חיים שלמה הורוויץ שליט"א חתן ש"ב הגה"צ האבד"ק בערבעשט ז"ל כי הרבה פעמים דן לפני בהלכה וראיתי כי צלל במים אדירים מורג חריף בעל פיפיות חכו ממתקים וכלו מחמדים יורד לעומק רום דברי ראשונים ואחרונים ידע למשקל ולמטרי לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וכבר איתמהא גברא מהרבנים הגאונים נ"י ע"כ גם ידי תיכון עמו וכל מן דן סמוכי לנא יורה יורה ידין ידין כאחד המורים המובהקים וראוי הוא לאותו איצטלא דרבנן לעטרו שר תפארה, להשיבו על כסא הרבנות בקהלה נאה וחסידה, ויראתו הקודמת לחכמתו וזכות אבותיו הק' יסייעתו שלא יכשל ח"ו בדבר ה' זו הלכה וינהל את עדת ישראל על במתי התורה והיראה ויעלה מעלה מעלה לשם ולתפארת ולתהלה, עדי נזכה לבנין ציון וירושלים בנויה על תלה, הכותב למען כבוד התורה ולומדי' היום יום ה' לס' ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה תשפ"ג לפ"ק סיגעט יע"א (החת"ס)

הנה כי כן אבוא אעיר"ה על השיחה של שבוע העעל"ט פ' שלח, אצל מסיבת סיום הש"ס במסגרת תורתך שעשועי שהתקיימה ביום ג' פ' בהעלותך העעל"ט יחד עם חנוכת הבית של האברך הנגיד מו"ה יוסף מרדכי כהנא הי"ו מחשובי הנדיבים בתוככי קהילתינו הק' ווילי'אמסבורג יע"א, כאשר בסוף השיחה אחרי אמירת 'ההדרן' נסתובבה השיחה אודות מה שמזכירים את שמות בני רב פפא בנוסח ההדרן, ובתוה"ד אמר מרן רבינו שליט"א כדלהלן:

איך האב אמאל געהערט נאכזאגן א טעם פון איינעם, אפשר פונעם טעפליקער רב, אז ס'איז דא אין ש"ס צעהן מחלוקת ווי רב פפא האט אהנגענומען ווי ביידע שיטות. אזוי ווי די גמרא דארט אין מסכת ברכות (דף נט.) ברענגט א מחלוקה, וועלכע נוסח ברכה מ'מאכט בי ברכת הקשת 'ברוך זוכר הברית' אדער 'נאמן בבריתו וקיים במאמרו', און רב פפא איז מבריע אז מ'זאגט ביידע, 'ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו' אזוי איז דא צעהן מאל אין ש"ס. במילא זאגט ער איז דאך רב פפא געווען א רחים רבנן, האט ער זוכה געווען צו בנין רבנן, צעהן קינדער תלמידי חכמים. במילא וועגן דעם זאגט מען עס ביים סיום.

ובכן אמרתי לאסוף כעמיר גורנה לתועלת הלומדים, כל העשרה מקומות שבהם הכריע רב פפא כדברי שני האמוראים בהיותו רחים רבנן, לכן הורה שאלו ואלו דברי אלקים חיים ויש לנהוג כתרויהו, ולכך קיבל שכר דהוי לי בנין רבנן ותלמידי חכמים, כדלהלן:

ברכת התורה

א] אמר רב הונא למקרא צריך לברך וכו' מאי מברך אמר רב יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה ורבי יוחנן מסיים בה הכי הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה **אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות [אמר רב פפא] הלכך לימרינהו לכולהו.** (ברכות יא: ועי' בגליון הש"ס שהביא ג' הרי"ף והרא"ש דגרסי אמר רב פפא הלכך וכו')

ברכת הקשת

ב] הרואה את הקשת בענן וכו' מאי מברך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו **אמר רב פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו.** (ברכות נט.)

ברכת הגשמים

ג] מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה מאי מברכין אמר רב יהודה מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו ורבי יוחנן מסיים בה הכי אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו עד תשתחוה ברוך אתה ה' רוב ההודאות רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא האל ההודאות **אמר רב פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו רוב ההודאות והאל ההודאות.** (ברכות נט:)

ברכת אשר יצר

ד] ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חללים חללים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך מאי חתים אמר רב רופא חולים אמר שמואל קא שוינהו אבא לכולי עלמא קצירי אלא רופא כל בשר רב ששת אמר מפליא לעשות **אמר רב פפא הלכך נמרינהו לתרוייהו רופא כל בשר ומפליא לעשות.** (ברכות ס:)

דין הסקת עצים בערב שבת

ה] ובגבולין כדי שתאחוז האור ברובו וכו' עץ יחידי רב אמר רוב עביו ואמרי לה ברוב היקפו **אמר רב פפא הלכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב היקפו.** (שבת כ.)

ברכת המגילה

ו] לאחריה מאי מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (האל) הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם רבא אמר האל המושיע **אמר רב פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע.** (מגילה כא:)

ברכת מודים דרבנן

ז] בזמן ששליח צבור אומר מודים העם מה הם אומרים אמר רב מודים אנחנו לך ה' אלהינו על שאנו מודים לך ושמואל אמר אלהי כל בשר על שאנו מודים לך רבי סימאי אומר יוצרנו יוצר בראשית על שאנו מודים לך נהרדעי אמרי משמיה דרבי סימאי ברכות והודאות לשמך הגדול על שהחייתנו וקיימתנו על שאנו מודים לך רב אחא בר יעקב מסיים בה הכי כן תחיינו ותחננו ותקבצנו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור חוקיך ולעשות רצונך בלבב שלם על שאנו מודים לך **אמר רב פפא הילכך נימרינהו לכולהו.** (סוטה מ.)

דין ניטל הכבד

ח] ניטל הכבד ונשתייר הימנה כזית כשרה וכו' ההוא פולמוסא דאתא לפומבדיתא ערקו רבה ורב יוסף פגע בהו ר' זירא אמר להו ערוקאי כזית שאמרו במקום מרה רב אדא בר אהבה אמר במקום שהיא חיה **אמר רב פפא הלכך בעינן כזית במקום מרה ובעינן כזית במקום שהיא חיה.** (חולין מו.)

דין חגבים שכנפיו חופין את רובו

ט] ובחגבים כל שיש לו וכו' וכנפיו חופין את רובו: מאי רובו אמר רב יהודה אמר רב רוב ארכו ואמרי לה רוב הקיפו **אמר רב פפא הלכך בעינן רוב ארכו ובעינן רוב הקיפו.** (חולין סה.)

דין נשבר העצם

י] נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר אם לאו אסור וכמה רובו כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן רוב עוביו ואמרי לה רוב הקיפו **אמר רב פפא הלכך בעינן רוב עוביו ובעינן רוב הקיפו.** (חולין עו:)

ואסיים מעין הפתיחה, בשיר והלל ערוכה, כה יתן ה' וכה יוסיף עוד רבות בשנים, דשנים ורעננים, חפץ ה' בידכם יצליח לזכות את הרבים ולהשקות הצמאים לדבר ה' מתוך הרחבת הדעת דקדושה, וכל טוב סלה.

בידידות והערכה

דוד וו. וויליאמסבורג

משיב כהלכה
תלמיד השיעורי הלכה שנאמרו בבי מדרשא
ע"י הרב האון רבי יהושע צבי יוושעף שליט"א
מו"ץ קהילתינו הק'

מצות שילוח הקן (ג)

א. המקיים מצות שילוח הקן זוכה לאריכות ימים כמו שכתוב בתורה "למען ייטב לך והארכת ימים" (א) וזוכה ג"כ שיהיו הימים מלאים בטובה וברכה (ב).

ב. אמרו חז"ל כי בשכר מצוה זו זוכה האדם לבנים (ג).

ג. גם אדם שיש לו כבר בנים ורוצה לזכות בבנים נוספים יכול לזכות על ידי קיום מצוה זו כמו כן שכר המצוה היא לאו דווקא לזכות לבנים אלא גם לבנות (ד).

ביאורים והוספות

(א) בגמ' חולין (קמ"ד ע"א) איתא תניא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה וכו' בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים הרי שאמר לו אבא עלה לדירה והבא לי גוזלות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת היכן אריכות ימים של זה והיכן טובתו של זה (הרי קיים גם מצות כיבוד אב וגם שילוח הקן ושניהם יש בהם הבטחה של אריכות ימים) אלא למען יאריכון ימיך בעולם שכולו ארוך ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב עיי"ש. ונראה מכאן דפשוטו של מקרא נדרש לענין שכר בעולם הבא ולא באריכות ימים בעולם הזה,

אכן בתרגום יונתן בן עוזיאל (דברים כ"ב ז') על הפסוק למען ייטב לך והארכת ימים כתב "מן בגלל דיוטב לך בעלמא הדין ותוריך יומין בעלמין דאתי" וכן כתב הרמב"ן בפרשת שמות (כ' י"ד) "וע"ד רבותינו (קידושין ל"ט ע"ב) ענין הכתוב "למען יאריכון ימיך" "על האדמה" יבטיח כי במצוה הזאת יהיו כל ימותינו ארוכים כי ימלא ה' ימינו בעולם הזה ויהיו ארוכים בעוה"ב שכולו ארוך עיי"ש וכן בספר דרשות ופירושי רבינו יונה (פרשת יתרו) כתב כי יקרא וכו' למען ייטב לך "זו אחת מן המצוות שאוכל פירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא.

(ב) בחתם סופר פרשת כי תצא כתב שהפסוק נקט בלשון ימים (והארכת ימים) והכוונה לאריכות השנים ובא לומר שכל יום מימי חייו יתארכו לו לטובה כיון שאריכות ימים בלי טובה אינה ברכה עיי"ש.

(ג) במדרש (דברים רבה ו' ו') אמרו "ומה מתן שכרה של מצוה זו שאם אין לך בנים אני נותן לך בנים מנין שנאמר שלח תשלח את האם ומה שכר אתה נוטל ואת הבנים תקח לך" וכן הוא במדרש תנחומא פ' כי תצא (סימן ב') ובילקוט שמעוני (רמז תתק"ל) "אמר הקב"ה אם קיימתם מצות שילוח הקן אפילו היית עקר ולא מוליד חייך שאני פוקדך בבנים שנאמר שלח תשלח אם עשית כן ואת הבנים תקח לך" וכ"כ בחינוך מצוה תקמ"ח

וסיפר בעל הדרך אמונה שפעם אחת מצאו בהיכל של כולל חזון איש קן צפור על מנורה (פלורוסנט) שהיתה תלויה במקום גבוה והורה אז בעל הקהילות יעקב שאפשר לקיים מצות שילוח בזה אחר זה דהיינו לשלח את האם ולזכות בבנים ולאחר הזכיה להחזירם לקן ולהפקירם בכדי שגם אחר יוכל לקיים את המצוה ואכן כך עשו וכיבדו ע"י עצה זו חמשה אברכים מלומדי הכולל ואחד מהם היה הגרח"ק ובתוך שנה זו מקיום המצוה זכו כולם בחסדי השי"ת להפקד בבן זכר.

(ד) כ"כ בספר שלח תשלח בשם הגרח"ק בתשובה שם אות ק"ט וקי"ב, וציין שם לדברי הרמב"ן עה"ת (דברים ל"ב י"ט) דבמקום שכתוב "בנים" הוא הדין ל"בנות".

ד. מי שעוסק בלימוד הלכות ודינים של מצות שילוח הקן זוכה ג"כ לכל הסגולות האמורות בקיום מצוה זו [ה] והוא הדין מי שמשתתף בהוצאת ספר העוסק במצוה זו [ו].

ה. בזכות מצוה זו זוכה לאשה [ז] כמו כן מסוגל לאשה למצוא את זיווגה [ח] וכן זוכה לבנות בית חדש [ט] וניצול מן המזיקים [י].

ו. המקיים מצוה זו מקרב את הגאולה וממהר את ביאת אליהו הנביא וביאת משיח צדקנו [יא] ומעורר רחמים גדולים ועצומים על השכינה הקדושה ונעשה התעוררות גדולה למעלה לפני הקב"ה שיתעורר לרחם עלינו בעומק הגלות על כל הצריכים ישועה ורחמים [יב].

ביאורים והוספות

(ה) בספר שלח תשלח בתשובה קט"ו, ובספר אמרי פנחס להרב הקדוש רבי פנחס מקוריץ זצ"ל (חלק ענינים שונים אות ק"כ) מביא משמו דחשוכי בנים יש להם לעלות לתורה בפרשת שילוח הקן כדי שיהא נחשב כאילו קיים מצוה זו דהעוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה ועיי' בחידושי כתב סופר (חולין קמ"ב ע"א) שכתב ג"כ כנ"ל

ובספר בן יהוידע (חולין קל"ט ע"ב) ביאר כן דברי הגמ' שם מצא קן "בראשו" של אדם דיותר ראוי לומר מצא קן בגבו דשכיח טפי שישן על פניו וגבו למעלה ותרדמה נפלה עליו ובא עוף ועשה קן על גבו וביאר שם שאם האדם אינו יכול לקיים מצוה זו בפועל אך הוא לומד הסוד שלה ומצייר עשייתה במחשבתו כאילו קן לפניו והוא מקיים מצות שילוח הקן כאשר צותה תורה כמו שעושים המקובלים החסידים אם חל ראש השנה ויום ראשון של סוכות בשבת שאין תוקעין ואין נוטלין לולב בידים רק מקיימים המצוה במחשבה שמחשבים בכוונות שלהם ומציירים במחשבתם קולות השופר וגם הנענוע בלולב ומיניו ובזה נחשב להם כאילו קיימו אותם במעשה ממש וכו' נמצינו למידין שאפשר לעשות תיקון על ידי המחשבה שיצייר הדברים במחשבתו וא"כ ה"ה דמהני בשילוח הקן במחשבה לבד עכ"ל.

(ו) תורת השילוח עמוד מ"א אות ל"ג בשם הגרח"ק דלא גרע ממי שעוסק בלימוד ההלכות כנ"ל.

(ז) במדרש תנחומא (פרשת כי תצא סימן א') "מצוה גוררת מצוה מנין דכתיב כי יקרא קן צפור לפניך שלח תשלח וגו' למען ייטב לך והארכת ימים מה כתיב אחריו כי תבנה בית חדש תזכה לבנות בית חדש ולעשות מעקה מה כתיב אחריו כי יקח איש אשה תזכה לאשה ובנים הרי למדנו שמצוה גוררת מצוה לפיכך נסמכו פרשיות אלו זו לזו" עכ"ל וכ"כ בילקוט שמעוני (שם) וברבינו בחיי (דברים כ"א י"ד).

(ח) בספר שלח תשלח בתשובה קצ"ה מהגרח"ק.

(ט) כמו שהבאנו לעיל מהמרש תנחומא והובא ברש"י שם פסוק ח'.

(י) כן מבואר במדרש רבה (דברים ו' ו').

(יא) במדרש רבה (דברים ו' ז') וז"ל "מהו שלח תשלח את האם אם קיימת מצוה זו אתה ממהר לבוא מלך המשיח שכתוב בו שילוח שנאמר משלחי רגל השור והחמור דבר אחר אמר רבי תנחומא אם קיימת המצוה הזאת אתה ממהר את אליהו הנביא שיבוא שכתוב בו שילוח שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא והוא יבוא וינחם אתכם שנאמר והשיב לב אבות על בנים עכ"ל.

(יב) בזוה"ק (תקונא שתיתאה) ובזוהר חדש (רות דף כ"ט) וברבינו בחיי דברים (כ"ב ז') כתב "שיש בקיום מצוה זו התעוררות רחמים על כל העולם והוא כי מתוך שהוא משלח את האם הנה היא מצטערת ודואגת על חורבן קינה וריחוק בניה ומצטערת והולכת ורוצה לאבד את עצמה ומתוך צערה הגדול השר הממונה על העופות מבקש רחמים מהקב"ה ואז הקב"ה שכתוב בו ורחמיו על כל מעשיו ממשיך שפע הרחמים על כל המצטערים והצריכים רחמים ומרחם עליהם נמצאת אומר שהמקיים מצוה זו ומשלח הוא סיבה לעורר רחמים על כל העולם וטוב לו עמהם וזהו שאמר למען ייטב לך והארכת ימים כלומר אותו השילוח יהיה לטוב לך והארכת ימים עליו כי אריכות ימים בסבת הרחמים עכ"ל.

קשר עליון דאורייתא

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

מדור מיוחד לרגל
שנת היובל
למסחקותו
ערב פסח תשל"ה – תשע"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

דִּבְרֵי רִיבִ"ת בִּשְׁעָרֶיךָ

השאלות בעניני מסחר שעלו על שולחנו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

בתחילת התיישבות אנשי שלומינו בארה"ב, התחילו לעסוק בכל מיני מסחר לפרנסתם ולפרנסת אנשי ביתם, ומטבע הדברים צצו ועלו כל מיני שאלות בהלכה לפי מציאות המסחר בארה"ב. בפרט היו השאלות מצויים בעניני ריבית החמורים, ובהיות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מגדולי הפוסקים ועמודי ההוראה בארה"ב, הגיעו רוב השאלות על שולחנו, אי לכך היה רגיל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לבוא מפעם לפעם אל הקודש פנימה, כדי לברר עם מרן רביה"ק זי"ע פתרון השאלות, כדי ללמד את העם את המעשה אשר יעשון[1].

השאלה המפורסמת בענין הלוואת משכנתא (מארגעדז"ש) מהבענ"ק

אחד מן השאלות המפורסמות שעמד אז על הפרק היתה, אם מותר להוציא הלוואת משכנתא (מארגעדז"ש) מהבענ"ק שהיו גם בבעלות יהודים– לצורך קניית בתים, דכיון שהיה התשלום כרוך באיסור ריבית, הסתפקו האם הוא רק ריבית דרבנן (אבק ריבית) שניתן להקל בה באופנים מסויימים, או הדבר כרוך באיסור ריבית דאורייתא שא"א להקל בה כלל.

מרן רביה"ק זי"ע מורה לשואליו לפנות בזה אל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

כשהציעו את השאלה לפני מרן רביה"ק זי"ע נענה ואמר: "**גייטס אריין צום ריסקעווער רב, ער זאל מעיין זיין אינעם שאלה, און אז ער קען עס מתיר זיין, קענט איר זיך פארלאזן טוהען אזוי**"! הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אכן בירר את הענין, והעלהו על גבי הכתב, ומסקנת דבריו היה שאין זה כי אם ריבית דרבנן, שניתן להקל בזה באופנים מסויימים (עיי' הערה)[2]. בסיום כתיבת התשובה, שלחו אל מרן רביה"ק זי"ע על ידי בנו הרה"ח **ר' יוסף** ז"ל, מרן רביה"ק זי"ע עבר על דברי התשובה, אך לא רצה להספיק בכל ראיותיו, והסביר להרה"ח **ר' יוסף** ז"ל את טעמו ונימוקו דיש בזה חשש ריבית דאורייתא.

הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בלוחות שניים אל מרן רביה"ק זי"ע

כשחזר הרה"ח **ר' יוסף** ז"ל לאביו זצ"ל, חזר בפניו על דברי מרן רביה"ק זי"ע בנוגע לתשובתו, כששמע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את הערות מרן רביה"ק זי"ע על דבריו, החליט לבוא אל מרן רביה"ק זי"ע בלוחות שניים, וכתב בראש מכתבו[3]: "**אחרי קידה באתי בזה, הגם שבעזהשי"ת אסע באיזה יום לקבל פני קדשו[4] ואדבר פה אל פה, אף**

---

1 ספר **אביר הרועים** עמוד כ"ד.

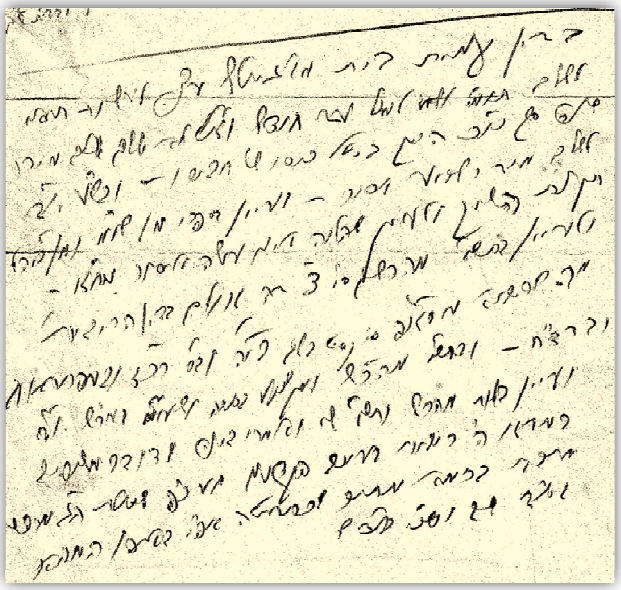
2 בריש דברי התשובה כתב המסדר: "**חשוב לציין, שכיון שאין לפנינו כל התשובות של הגה"צ אבדק"ק ריסקעווע זצללה"ה, וכפי הנזכר לעיל הרי הגה"צ זצ"ל בעצמו המציא היתר זו רק לשעת הדחק גדול שהיה אז, ממילא בבוא שאלה כזו הלכה למעשה, צריך להתייעץ עם רבנים מורי הוראה מובהקים וכו' ולא ללמוד מכאן שום היתר בזה**". ע"כ.

3 המכתב בשלימות (וכן המכתב שיובא להלן) הובא בספר **אגרות מהרי"ט** חלק ג' (סי' צ"ח) [העומד בשלבי הדפוס] ונעתיק קטעים נבחרים הנוגע לעניינו ברשות המו"ל ותשוח"ח לו, (הכת"י ממכתב זה לא מצאנו וחבל על דאבדין):

על פי כן חשבתי, שטוב מקודם לבוא גם בכתובים וכו', והסביר שם את דעתו בהרחבה, וחיזק את ראיותיו דהוי רק ריבית דרבנן.

ביקור הגה"צ מוועלץ ורב דקהילתינו במאנטריאל זצ"ל בביתו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

באותה תקופה ביקר בארה"ב הגה"צ **ר' שמעי' שוואריץ** זצ"ל אבד"ק וועלץ ורב דקהילתינו הק' במאנטריאל.[5] באחד מן הימים הגיע לבקר גם בביתו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ובדרכן של תלמידי חכמים נכנסו למשא ומתן בעומקה של הלכה. בתוך הדברים סיפר לו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מהשאלה שעמד אז על הפרק בענין הלואת משכנתא, וכי עלה בידו לחדש שאין בזה איסור ריבית דאורייתא כי אם ריבית דרבנן, שניתן להקל בו באופנים מסויימים, הדברים הוטבו בעיניו, ואף חיזק את דעת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מדברי רבו הגאון **המהרש"ג** זצ"ל.

כת"י מהגה"צ מריסקעווע ממראי מקומות הפוסקים שציין לעצמו בענין זה המתחיל: 'בדין קניית בית מוגיטץ עצה לעשות לשלם תומ"י וכו'

"בימי המצרים יזכה במהרה לראות בנחמות ציון וירושלים, **ה"ה כ"ק אדומ"ו הרב הגאון הקדוש, עטרת ראשינו, מחמד נפשינו, רשכבה"ג מרן ר' יואל טייטלבוים שליט"א האבדק"ק סאקמיר יצ"ו**.

אחרי קידה באתי בזה, הגם שבעזה"י אסע באיזה יום לקבל פני קדשו ואדבר פה אל פה, אף על פי כן חשבתי, שטוב מקודם לבוא גם בכתובים. והוא בענין שכתבתי לברר על פי ענין דפרדיסא – פלוגתת רב ושמואל וכו', **על כן הוא בנידון דידן גם כן, רק אפילו לרב [אינו] רק ריבית דרבנן, ועל זה אמר כ"ק מרן שליט"א לבני יוסף נ"י שאינו דומה להך פרדיסא, וכו' ועל כן לדעתו הגדולה בנידון דידן הוא ריבית "קצוצה", כי מקבל מעות ופורע מעות. ותיכף השבתי לבני הנ"ל**, וכו', **כי באמת אין אני מבין סברת כ"ק מרן שליט"א**: איך אפשר שיהי' אסור "מן התורה", שהרי יש מציאות שהמלוה יפסיד, וכו'. והחתם סופר ז"ל כתב: אפילו אם אפשר שיהי' הפסד למלוה באופן "רחוק", לא הוי ריבית קצוצה. וכו' אפי' בפעם אחת באלף שנין, וכל שכן בנידון דידן "שכמה וכמה פעמים" מתרמי שיש בנפילת (באנקראט) העסק "קארפאריישאן" ודד"מ הוא גם כן שאין משלמין מביתם, וכו"', ע"כ.

אחרי הרחבת דבריו להוכיח דהוי רק ריבית דרבנן, חתם שמו בזה"ל: "הבעה"ח בקידה והשתחוי', מול הדרת גאון קדשו שליט"א. הק' **אברהם שלמה כ"ץ בן מרים**". ע"כ.

[4] כפי הנראה היה אז מרן רביה"ק זי"ע למנוחה בשערן-ספרינגס, ובאחד מן הימים נסע אליו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל כדי לדון עמו מקרוב בענין זה.

[5] הגה"צ רבי **שמעי' שוואריץ** זצ"ל נולד בעיר סעמיהאלי בשנת תרס"ז לפ"ק לאביו הרה"ח ר' **חיים ברוך שוואריץ** זי"ל שהיה חתן הגה"צ רבי **יהודה גרינפעלד** זצ"ל הרב מסעמיהאלי. רוב חכמתו למד אצל דודו הגאון **המהרש"ג** זצ"ל והיה מתלמידיו המובהקים, ואמר עליו שיש לו שכל ישר בהוראה. אחרי נישואיו שימש ברבנות בעיר **מונקאטש**, ואחרי המלחמה שימש ברבנות בעיר **נירעדהאז** שבאונגארין, ואח"כ בעיר **וועלץ** במדינת עסטרייך, והפיח שם רוח חיים בלבות הנשברות שימשיכו בחיי תורה ומצוות כבימי קדם, ועמד על המשמר בכל עניני היהדות.

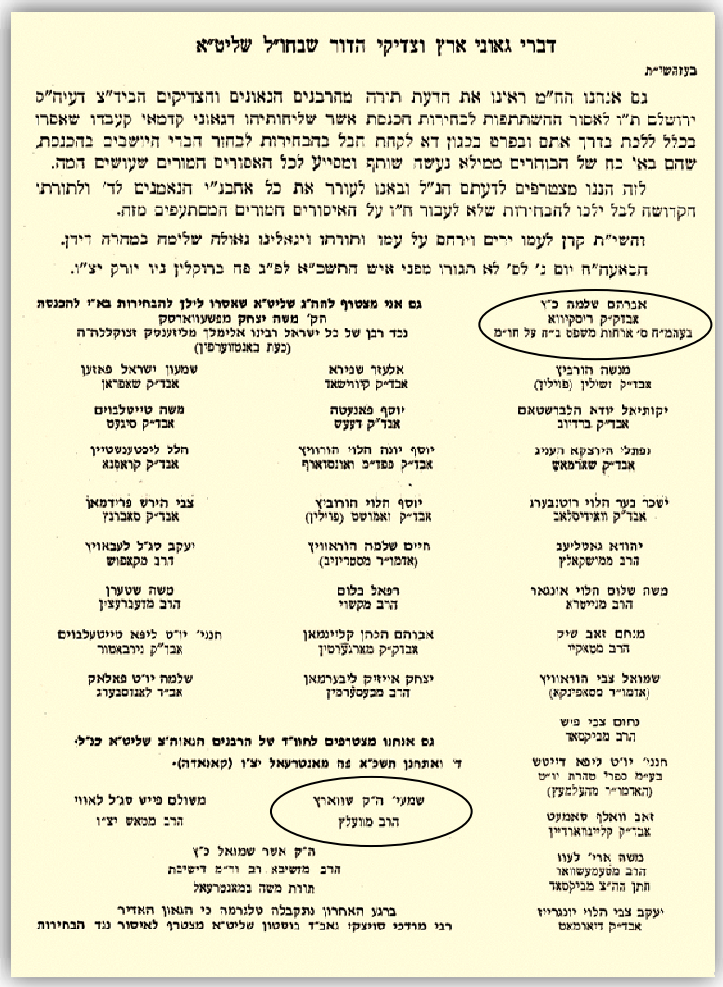
כעבור זמן בשנת תשי"א אוה למושב בתוככי העיר **מאנטרעאל**, ונתקבל שם לרב ומו"צ דקהילתינו הק' במאנטרעאל עפ"י פקודת הקודש של מרן רביה"ק זי"ע, היה מגדולי הרבנים הפוסקים אחרי חורבן אייראפע, ביתו הי' לתל תלפיות שמשם יצא הוראה לכל הסביבה בשו"ת איסור והיתר ועניני אישות, וכל דבר הקשה בכל מקצועות ההוראה הביאו אליו, וכן ישב על מדין וניהל דין תורות קשים וסכסוכים בין אדם לחבירו, כמו כן היה חבר ועד ההנהלה של התאחדות הרבנים דארה"ב ועסק רבות להעמיד הדת על תילה יחד עם שאר הרבנים הגאונים שרידי דור הישן. כיהן ברבנות בקהלתינו הק' במאנטריאל כשלושים שנה עד יום פטירתו ביוהכ"פ שנת תשמ"ב לפ"ק.

ביקור הגה"צ מוועלץ בקודש פנימה אצל מרן רביה"ק זי"ע

אך לאחמ"כ הגיע לבקר אצל מרן רביה"ק זי"ע, ובין הדברים עלה ענין זה על שולחנא דמלכא, ומרן רביה"ק זי"ע הסביר לו אז את דעתו בהרחבה – דיש בזה חשש ריבית דאורייתא. בשמוע הגה"צ מוועלץ זצ"ל את דעת מרן רביה"ק זי"ע בזה אכן סביר וקיבל את דעת קדשו.

הגה"צ מוועלץ מבאר את דעת מרן רביה"ק זי"ע במכתבו להגה"צ מריסקעווע

כשחזר לביתו במאנטריאל התיישב לכתוב תשובה מאהבה אל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, בו הוא מביא בארוכה מה שפלפל בזה עם מרן רביה"ק זי"ע, ומבאר שם את דעת קדשו, בין הדברים כותב: "**אחר שזכיתי לחסות בצלא דמהימנותא של כ"ק מרן מסאטמאר שליט"א וכו' אחר ששמעתי מפי קדשו דעתו הרמה של כ"ק מרן שליט"א, ואחר שבאתי לביתי ועיינתי קצת בגמרא ובפוסקים, אודה ולא אבוש שאני חוזר בי מחמת כמה טעמים אשר אבאר פה**"[6].

דברי גאוני ארץ וצדיקי הדור שבחו"ל שליט"א

בעזהשי"ת

גם אנחנו הח"מ ראינו את הדעת תורה מהרבנים הגאונים והצדיקים הביד"צ דעיה"ק ירושלים ת"ו לאסור ההשתתפות לבחירות חכנסת אשר שליחותיהו הגאוני קדמאי קעבדו שאפשרי בכלל ללכת בדרך אתם ובפרט בכגון דא לקחת חבל בהבחירות לבחור הבריי תיישבים בהכנסת שהם באי כח של הבוחרים ממילא נעשה שותף ומסייע לכל האסורים חמורים שעושים דמה.

ליזה הננו מצטרפים לדעתם הנ"ל ובאנו לעורר את כל אחבנ"י הנאמנים לד' ולתורתי הקדושה לבל ילכו להבחירות שלא לעבור ח"ו על האיסורים חמורים המסתעפים מזה.

והשי"ת קרן לעמו יריים וירחם על עמו ותורתו ויגאלינו גאולה שלימה בחמהרה בימינו.

הנאעה"ח יום ג' לפ' לא הגורי מפני איש החשכ"א לפ"ב פה ברוקלין ניו יורק יצ"ו.

אברהם שלמה כ"ץ אבוק"ק ריסקווא בעהמ"ח אורחות משפט ב"ח על חו"מ	מנשה הורביץ אבד"ק זשילין (פולין)	שמעון ישראל פאזען אבד"ק שאפראן
	יקותיאל יודא הלברשטאם אבד"ק בדזיוב	משה טייטלבוים אבד"ק סיגעט
	יוסף יואל הלוי הורוויץ אבד"ק נפפי"ם ואונסדארף	חלל ליכטענשטיין אבד"ק קראסנא
	יוסף חלוי חורבץ אבד"ק ואמרסט (פולין)	צבי הירש פרידמאן אבד"ק סאברנץ
	חיים שלמה הוראוויץ (אומויר מסטריזוב)	יעקב יצ"ל לעבאוויר דרב מקאשוב
	רפאל בלום הרב מקשוי	טשה שטערן הרב מזענרצין
	אברהם הכהן קליונימאן אבוק"ק מארעלוסין	חנני' זו"ט ליפא טייטעלבוים אבד"ק נירבאמור
	יצחק אייזיק ליבערמאן הרב מבעסערבין	שלמה יו"ט פאלאק אביד לאזוסבערג

גם אנו מצטרפים לתוד"ת של הרבנים הנאוה"צ שליט"א כנ"ל.

ד' יאותהנו תשכ"א פה מאנטרעאל יצ"ו (קאנאדה).

שמעי' ה"ק שווארץ הרב פוועלץ	משולם פייש סג"ל לאוי' הרב מפאש יצ"ו

ה"ק אשר שמואל כ"ץ
הרב מושיבא דפ' ווי"ם דישיבת
תורת משה בפאנטרעאל

ברגע האחרון נתקבלה טלגרמה כי הגאון האדיר
רבי מרדכי שוועקי נאב"ד רושטון שליט"א מצטרף לאיסור נגד הבחירות

הגה"צ מריסקעווע והגה"צ מוועלץ בין החותמים על ה"קול קורא" נגד הבחירות בשנת תשכ"א לפ"ק

---

[6] ומן הראוי להעתיק כאן קטעים נבחרים מתשובת הגה"צ **מוועלץ** זצ"ל הנוגע לענייננו:

"בעזהי"ת ה' ואתחנן תש"כ מאנטריאל יצ"ו. נוה צדיק יתברך מאלקי המערכות, יזכה לראות נוה שענן בארץ נכוחית, ה"ה כבוד ידידי וידיד כל בית ישראל, הרב הגאון המפורסם, אוצר בלום, עה"י פה"ח וכו', כקש"ת מו"ה **אברהם שלמה כ"ץ** שליט"א, מלפנים אב"ד דק"ק **ריסקעווע** יצ"ו, בהמ"ח אורחות המשפטים.

אחדשה"ט וש"ת כראוי וכדת לגברא רבא. **בעת נסיעתי בחזרה לביתי אחר שזכיתי לחסות בצלא דמהימנותא של כ"ק מרן מסאטמער שליט"א, הי' בדעתי לסור עוד הפעם לצל קורותיו ולמסור לו פה אל פה מה שפלפלתי קצת עם כ"ק מרן שליט"א בענין ריבית של 'מארטגיטש'**, וכו', על כן באתי עתה באלה השורות.

הנה בעת שבקרתי את כהדר"ג בצל קורותיו סיפר לי, שעלה בידו להמליץ 'טובי - אין טוב אלא תורה, ולחדש: שאין כאן איסור דאורייתא ללות מעות בריבית קציצה לצורך קניית בתים הנקרא "מארגיטש" וכו', **ואז, לפום רהיטא בלי עיון, הוטב הדבר בעיני, ולא עוד אלא שאמרתי לכה"ג: שברור לי שכבר שמעתי סברא זו ממורי מהרש"ג ז"ל לענין להלוות מעות לבענק יהודים וליקח מהם ריבית. אמנם אחר ששמעתי מפי קדשו דעתו הרמה של כ"ק מרן שליט"א, ואחר שבאתי לביתי ועיינתי קצת בגמרא ובפוסקים, אודה ולא אבוש שאני חוזר בי מחמת כמה טעמים אשר אבאר פה**, וכו', **ואחר** שבאתי לביתי עיינתי בפני יהושע ומצאתי שכותב בפירוש כדברי מרן שליט"א, **ויש לו למרן שליט"א סיוע לדבריו מאחד מגדולי אחרונים.** וכו'.

מה מאד ישמח לבי אם אקבל תשובה מכהד"ג שליט"א אם הוטבו דברים הנ"ל בעיניו או לאו, והנני בזה מוקירו ומכבדו כערכו הרם ונשא. מצפה לתשובה שלימה. **שמעיה הק' שווארץ**". ע"כ.

מו"מ בהלכה בכתב בין הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להגה"צ מוועלץ זצ"ל

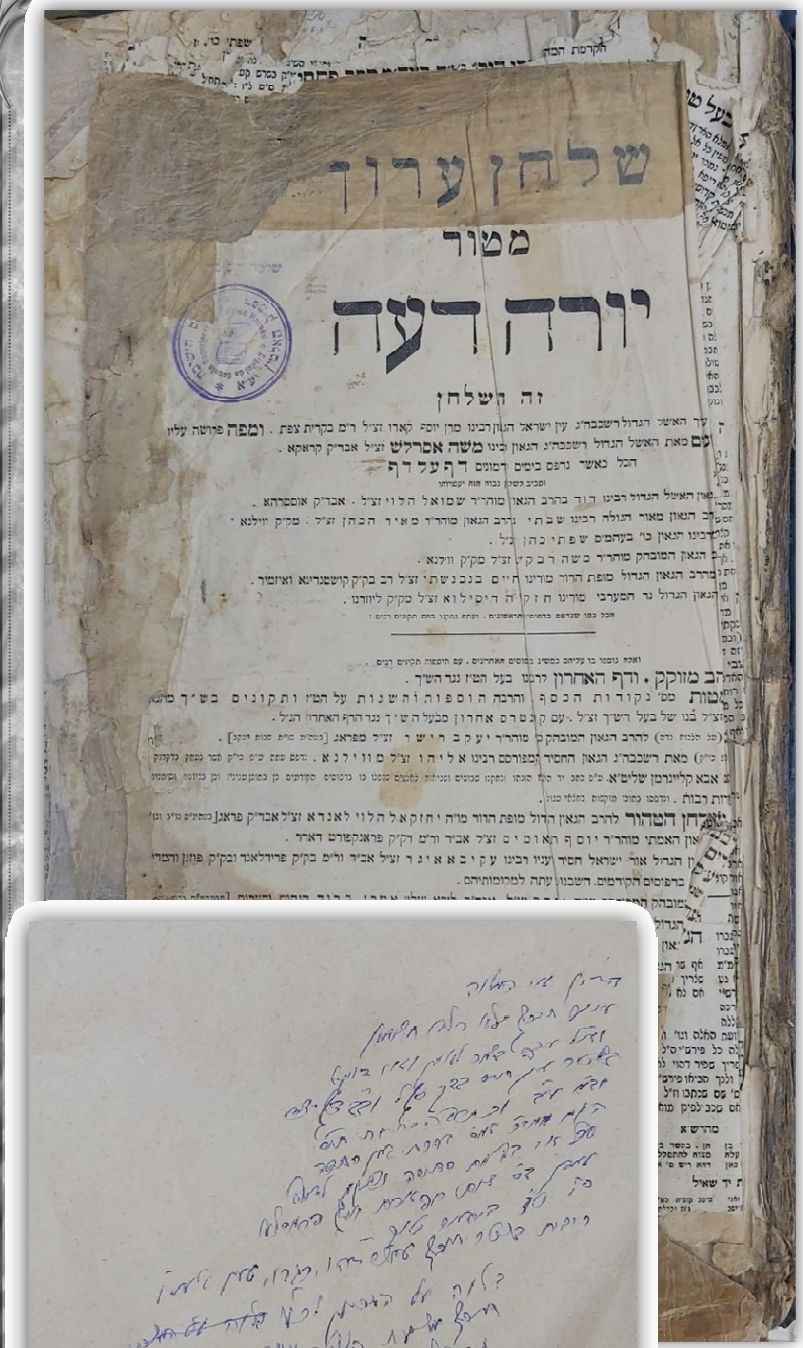
בסוף מכתב הנ"ל סיים הגה"צ מוועלץ זצ"ל וכתב: "**מה מאוד ישמח לבי אם אקבל תשובה מכהה"ג שליט"א אם הוטבו דברים הנ"ל בעיניו או לאו, והני בזה מוקירו ומכבדו כערכו הרם ונשא, מצפה לתשובה שלימה**". הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אכן מילא את בקשתו, ובא במכתב שלישי ליישב דעתו כבראשונה דאינו כי אם ריבית דרבנן, ונשאר עומד על משמרתו.

וויכוחא רבא בין רביה"ק זי"ע להגה"צ מריסקעווע זצ"ל באמצע עריכת השולה"ט

בתקופה החיא, הגיע פעם הגה"צ מריסקעוע זצ"ל להשתתף בעריכת השולחן הטהור של מרן רביה"ק זי"ע, באמצע עריכת השולה"ט התחיל מרן רביה"ק זי"ע לדון עמו בענין זה, והשיג על ראיותיו שהוכיח מהן דהוי רק ריבית דרבנן, באומרו שאינם מוכרחין כל כך, הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לא שקט על שמריו וחיזק יותר את ראיותיו ובירר את דעתו בכהא דהיתירא, אך מרן רביה"ק זי"ע התווכח עמו בתוקף, ואורייתא קא מרתח ביה ואף האריך הרבה בחומר איסור ריבית, הויכוח הלכה וגברה בקול גדול והכל בפומבי באמצע עריכת השוה"ט, מה שעורר פליאה עצומה בעיני הקהל.

את והב בסופה

לאחר עריכת השולה"ט, ביקש מרן רביה"ק זי"ע מהגה"צ מריסקעווע זצ"ל שיכנס עמו לחדרו הפרטי, והאריך איתו בנועם שיח בחביבות יתירה, ואמר לו: "**לאמיתו של דבר הינכם צודקים**

שלחן ערוך
מטור
יורה דעה
זה השלחן

שולחן ערוך יו"ד שהיה מונח באוצרו של הגה"צ אב"ד דקהילתינו בב"ב בעל ראש אליהו זצ"ל כאשר בפנים מאות הגהות והוספות מאת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל- מצוי"ב מרשימותיו בהל רבית אשר רשם בשו"ע הנ"ל

בדעתכם לחקל, – לאותם האנשים שפרנסתם קשה להם הרבה ואין להם ברירה אחרת בזה, אך ענין מיוחד היה לי לנהל בזה וויכוח בפומבי, כדי להראות להקהל שאין היתר מוכרח כל כך – וכי ניתן להתווכח בדבר זה, כדי שאותם שאין השעה דחוקה להם כל כך, לא יהינו לחקל באיסור ריבית החמורה, ולא כל הרוצה ליטול את ההיתר יבוא ויטול[7], אבל לא היה לי כל כונה להתווכח איתכם ולסתור את דבריכם, כי גדול כבודכם בעיני"...[8]

בשולי המאמר:

א חשש ריבית בשעתן פירן טיש

בקשר למה שהובא במאמר זו, שראה מרן רביה"ק זי"ע לנחוץ, לפרסם בעת עריכת השולח"ט, את חומרת איסורא דריבית, נביא לכאן מענין לענין באותו ענין סיפור נוסף שהחמיר מרן רביה"ק זי"ע באיסורא דריבית – יותר מעיקר הדין – במילתא דפרהסיא בעת עריכת השולחן הטהור

וכה סיפר הרה"ג **ר' יושע נחמן בערגער** שליט"א ר"י אוהל תורה (שבת ביים רבין (עמוד קפ"ו): "מיין שווער הרה"ח **ר' משה ראבי** ע"ה האט געשטאמט מגזע חסידי פלאנטש, זיין זיידע איז געווען א גרויסער פלאנטשער חסיד, און דא אין אמעריקע איז ער שטארק נתקרב געווען צום רבי'ן זלה"ה און ער האט זיך מקשר געווען אין אים מיט א שטארקע דבקות, דער רבי האט אים זייער ליב געהאט זייענדיג 'א חסיד'ישער איד און א קלוגער איד'.

יעדע וואך פרייטאג צונאכטס האט ער געהאט זיין מקום קבוע ביים טיש, כידוע האט דער רבי געהאט זיינע ענינים ביים טיילן שיריים, דער רבי האט געהאט א חשבון פאר וועמען ער שיקט פון וועלכע מאכל, און פאר מיין שווער האט ער יעדע וואך געשיקט דעם ערשטן לעפל שיריים פון די פערפל זאגנדיג 'ר' **משה**'...

איינמאל רופט ער זיך אן פאר'ן שכן וואס איז געשטאנען נעבן אים "**וועסטו זעהן אז היינט און די קומענדיגע שבתים, אפילו איך וועל אויפשטערקן מיין האנט וועט מיר דער רבי נישט שיקן קיין פערפל**". וכך הוה, ער האט געהאלטן די האנט ווי יעדע וואך, אבער דער רבי האט אים נישט געשיקט קיין פערפל, אזוי איז געווען במשך עטליכע וואכן נאכאנאנד. נאך עטליכע וואכן זאגט ער פארן שכן "**היינט וועט מיר דער רבי יא געבן שיריים**"... וכך הוה, ביי די פערפל האט דער רבי געזאגט 'ר' **משה**'...

האט איהם יענער געפרעגט וואס דא גייט פאר? האט אים ר' משה געענטפערט, דער רבי האט ביי מיר געבארגט א סכום געלט פאר א דבר מצוה, לויט ווי איך קען דעם רבי'ן האב איך פארשטאנען אז דער רבי וועט חושש זיין משום ריבית אפילו אויף אזא ענין, און ער וועט מיר נישט געבן קיין שיריים ביז נאכדעם וואס ער וועט האבן באצאלט דעם חוב". ע"כ.

וסיפור זה נפלא ביותר, דהרי כתב **חש"ך** להדיא בהלכות רבית (יו"ד סי' קס"ו סק"א) וז"ל: "וכתב עוד מהרש"ל שם סימן י"א מי שלוה מחבירו אינו רשאי לכבדו במצוה, כגון לקרותו לספר תורה או לקנות לו גלילה, **אע"פ שהוא יודע בעצמו שבלאו הלואה נמי עביד ליה**, אפילו הכי מאחר שאוושא מילתא [מילתא דפרהסיא] וכו' אסור, **אם לא שידוע לכל, שלא מחמת הלואה קא עביד**". עכ"ל.

והיינו דבאופן שידוע לכל שלא משום ההלוואה עושה לו דבר זה, מותר אפילו במילתא דפרהסיא, והכא הרי היה ידוע לכל, שמרן רביה"ק זי"ע היה רגיל ליתן לו מהשיריים בכל ליל שב"ק, וא"כ לא היה בזה חשש איסור עפ"י הלכה כלל, ואפילו הכי החמיר מרן רביה"ק זי"ע בדבר של פרהסיא, כדי שלא יהינו להקל ולזלזל בענין חמור זה...

המשך יבוא אי"ה

---

7 ומרן רביה"ק זי"ע בעצמו היה נאה דורש ונאה מקיים, וכפי שסיפר הרבני **הר"ר משה חיים ביסטריצער** הי"ו דבעת קניית שטח ה"נעפ מענשאן" לבית מדרשינו החדש, הוצרכו להוציא משכנתא (מארגעדזי"ש) על הבית דירה של מרן רביה"ק זי"ע ב-500 בעדפארד, ומרן רביה"ק זי"ע הורה לו לברר על באנ"ק מסויים שהתכוננו להוציא משם המשכנתא, אם אין שם שותפים יהודים, מפני חשש ריבית בזה, ואחרי שבירורו היטב שהבעלי בתים שם אינם יהודים, הוציא משכנתא על ביתו של רביה"ק זי"ע בסך חמשת אלפים דאללע"ר, ובכך הראה מרן רביה"ק זי"ע לרבים שאין לסמוך בסתם על היתרים בעניין זה.

8 מפי בנו הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל, ועיי' גם בספר **אביר הרועים** עמוד כ"ו.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ד' תמוז

הגה"ק רבי פנחס האראוויטץ זי"ע
בעמח"ס "הפלאה" ועוד

צור קודש מחצבתו

הגה"ק ר' פנחס הלוי האראוויטץ בעל ה"הפלאה" זי"ע נולד בשנת תצ"א לערך, לאביו הרה"ק ר' צבי הירש אבד"ק טשארטקוב זי"ע אשר הי' בידידות עם הבעש"ט הק', בנו של הגאון ר' מאיר הורוויץ זי"ע הנודע בשם המרה"ם טיקטין, בן הג"ר שמואל שמעלקא הלוי אב"ד טראני, בן הגה"ק ר' יהושע הארוך, בן הגאון ר' פנחס הלוי הראוויץ מקראקא, גיסו של רבינו הרמ"א.

אביו הי' מפורסם לגדול הדור בגלה ובנסתר, באחת התשובות להלכה כותב הגאון בעל הנודע ביהודה: "שלא לסמוך על פסק דינו זה אלא אם כן יצרפו לו את פסקו של רבי צבי הירש אב"ד טשארטקוב".

כמו כן היה מפורסם בקדושתו, וכפי שידוע עדותו של הרה"ק משינאווא זי"ע שאמר בשם גדולו דורו: שהיה קודש קדשים, והיה מתענה משבת לשבת עד שהיו לו ב' בניו הקדושים הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג והרה"ק בעל ההפלאה זי"ע,

ומסופר שפ"א נעשה סגי נהור ל"ע, וכשהוחזר לו מראיתו סיים כל הש"ס ורצה לעשות סעודה לגמרה של תורה, ואמר להקצב שיכין בעבורו בשר שמן ומשובח עבור הסעודה, ובאותו היום שלח מושל העיר גם כן להקצב שישלח לו כל החלקים הטובים של הבשר שיש לו, ובא הקצב להרה"ק ר' צבי הירש וסיפר לו בקשת מושל העיר, ענה לו הרה"ק שאל ישלח להמושל הבשר אלא ישלחנו אליו, והוא מקבל עליו את האחריות שבל יארע לו מאומה, וכן עשה, וכשנתוודע הדבר להמושל שלח לקרוא את ר"צ ושאלו על כך, אמר לו שהוא עושה היום סעדת הודי' מפני הנס שנעשה לו, אמר לו המושל שהיא ינסה אותו אם הוא צדיק, ואם אכן צדיק הוא לא יעשה לו כלום, והי' להמושל שני כלבים שהי' אוכלים בשר אדם, והכניס את הרה"ק לחדרם ופתאום נפלה פחד גדולה על הכלבים ומרוב פחד פרצו את חלון החדר וברחו משום בבהלה גדולה ונפלו לבור ומתו.

גם אמו מרת מלכה ע"ה היתה אשה צדקנית מאד, והיתה שומרת ומחנכת את בני' בזהירות ובשמירה יתירה, וכיסה את ראשיהם אפי' לפני כשהגיעו לשנת הג', דבר המסוגל ליראת שמים, וכשהלכה לבית הכנסת בר"ה ויוה"כ לקחה עמה את בני' הקטנים אף כשהיו בעריסתם, ולא הניחה אותם עם המשרתת מחשש שמא לא תשגיח שיהא ראשם מכוסה, וכך הגיעו האחים הקדושים למה שהגיעו, (וידוע מה שאמרה עליהם בדרך מליצה, שיש לה שני בנים אחד מהם אינו מברך בהמ"ז והשני אינו קורא קריאת שמע, שהרה"ק ר' שמעלקא למד בהתמדה כ"כ שלא רחץ ידיו לסעודה, והר"ר פנחס לא עלה על המטה לישן רק נרדם באמצע לימודו).

שבת אחים גם יחד

בהקדמה לקונטרס אחרון שבספרו "הפלאה" על כתובות מספר וז"ל: "תחילת לימודי הייתי משתעשע על ברכי אבי מורי

ימי ההילולא

ב' תמוז

- יוסף הצדיק משבטי י-ה בן יעקב - ב"א ש"ט
- רבי נחמן מהורדנקא (תלמיד הבעש"ט) ב"ר יצחק - תקכ"ה
- רבי אלימלך מסאקאלוב ב"ר אשר ישעי' מראפשיץ - תרכ"ב
- רבי מרדכי זאב איטינגא (מפרשי הים) ב"ר יצחק אהרן - תרכ"ג
- רבי אברהם מטריסק (מגן אברהם) ב"ר מרדכי מטשערנובל - תרמ"ט
- רבי דוד מאיר ב"ר יוסף באב"ד בעל מנחת חינוך - תרנ"ד
- רבי אליעזר ניסן מצפת ב"ר נפתלי חיים הורוויץ מדזיקוב - תרע"ז

ג' תמוז

- רבי ארי' לייב מבענדר ב"ר שמעון שלמה המגיד מסאוואראן - תרי"ד
- רבי ארי' מרדכי ב"ר יהושע אשר מפאריסוב - תרמ"ה
- רבי ארי' לייביש ב"ר יחזקאל שרגא משינאווא - תר"צ
- רבי שלמה איגר מלובלין ב"ר אברהם - תש"א

ד' תמוז

- רבינו יעקב תם ב"ר מאיר (רבינו תם) - ד"א תתקל"א
- רבי פנחס אב"ד פפ"ד ב"ר צבי הירש (הפלאה) - תקס"ה
- רבי יעקב ריינמאן מנאראל ב"ר מרדכי - תקע"ד
- רבי יהושע העשיל מקאמארנא (תלמיד החוזה) ב"ר ברוך פרנקל - תר"ג
- רבי ישראל מסטאביהוב ב"ר יעקב ארי' מקאווילי - תרמ"א

הגאון ז"ל ואלפני לפי קוצר השגת ילדותי כאב לבן יודע אמתת של תורה, ופתח לי אוזן לשמוע בלימודים, עד אשר הבאני לנוה אפריון יום חתונתי, באתי לנוה קודש בית חותני הרבני המופלא המנוח ענף עץ אבות מוהר"ר יואל הלפרין ז"ל בן הרב הגאון מוהר"ר ישראל וכו', אשר קבע בית תלמודי אשר לא יחסר לי כל טוב, ולמדתי שם אצל כבוד אחי מו' הרב הגאון מוהר"ר נחום הלוי ז"ל ערך שנה, והוא הרגיל אותי למגרס ולעיוני, והשפיע עלי מחכמתו המרובה", שנה שלימה למד אצל אחיו זה.

אחר שנתקבל אחיו ר' נחום לאב"ד באיזהו מקומן הלך ללמוד אצל אחיו הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע וכפי שכותב בהקדמה הנ"ל: "והנה אחר זמן שנתקבל לאב"ד כבוד אחי הנ"ל, נתקשרתי בקשר עבותות אהבה רבה ועזה מאוד, נפשי קשורה בנפש אחי הרב הגאון מה"ו שמעלקא הלוי ז"ל להיות נוחים זה לזה בהלכה באהבה נפלאה כאהבת דוד ויהונתן וללמוד הש"ס ופוסקים, לעמוד על שרשי הדת אמיתה של תורה ויסודותיה, ויד ה' היתה טובה עלינו, ולמדנו בהתמדה רבה כמה שנים ונתקיים בנו מה טוב ומה נעים שבת אחים... ואח"כ מחמת סיבת הזמנים נתפרדה החבילה וגמרנו כ"א לעצמינו..."

בדבריו לא מפרט מה היו "סיבת הזמנים" אך ניתן לתאר שהאחים הקדושים נאלצו הפרד כאשר אחיו הרה"ק ר' שמעלקא זי"ע קיבל את כס הרבנות בריצ'וול ושינאווא, והרה"ק ר' פנחס בעל ההפלאה זי"ע התמנה לרב בוויטקוב ובלעכאוויטש.

רוב חידושיו אשר נקבצו אח"כ בספריו "הפלאה" עמ"ס כתובות ברכות ונזיקין, "המקנה" עמ"ס קידושין, "שבת אחים" ו"נתיבות לשבת" על שו"ע אה"ע, שו"ת "גבעת פנחס" ו"פנים יפות" עה"ת והגדה של פסח כתב בימים ההם.

ימי ההילולא

ה' תמוז

- רבי ישראל מסטאשוב ב"ר מאיר אפטא תר"ב
- רבי ישכר בעריש מליטובסק (תלמיד ר"נ מראפשיץ) ב"ר שמואל זאנוויל - תרי"ט
- רבי בצלאל יהושע מגלונא ב"ר יחיאל מיכל (חתן הד"ח) - תרע"ד

ו' תמוז

- רבי דוד צבי מניישטאט ב"ר יחזקאל מקאזמיר - תרמ"ב
- רבי משה האגר מקאסוב ב"ר יעקב שמשון (לקט עני) - תרפ"ה

ז' תמוז

- רבי שאול מאמסטרדם ב"ר ארי' לייב (בנין אריאל) - תק"נ
- רבי ברוך פרענקל תאומים ב"ר יהושע יחזקאל פייבל (ברוך טעם) תקפ"ח
- רבי יוסף אשר עהרינבערג אב"ד פרעמישלא - תקצ"א
- רבי אהרן משה מגזע צבי ב"ר שאול (תלמיד החוזה) - תר"ו
- רבי יחיאל יהודה אייזיקסאהן אב"ד אחווה ב"ר אברהם ישכר דוב (חתן העצ"ה) תשל"ז

ה' תמוז

- רבי שמעון שלמה ב"ר משה צבי מסאוראן תר"ח
- רבי מאיר מדזיקוב ב"ר אליעזר (אמרי נועם) - תרל"ז
- רבי יוסף אלטר מראדאוויץ ב"ר חיים מקאסוב - תרל"ט
- רבי יחיאל חיים מאוזרוב ב"ר יודא ארי' לייב - תרמ"ה
- רבי מרדכי מקאזמיר ב"ר אברהם מטריסק (מאמר מרדכי) - תרע"ח
- רבי חיים מרדכי יעקב גאטליעב אב"ד מישקאלץ (יגל יעקב) ב"ר אברהם תרצ"ו

בצל המגיד ממעזריטש זי"ע

כן נתקרבו ביחד לדרך החסידות ע"י הרה"ק ר' אברהם מקאליסק זי"ע תלמיד המגיד ממעזריטש, שהביאם אל בית רבו ונעשו מגדולי תלמידי המגיד, שם בשבת אחים נתעלו ונתקדשו עד רום המעלות, והרבו עשות בהפצת אור הגנוז בתורת החסידות

חיבה יתירה חיבב אותם רבם המגיד הק' והאציל עליהם מהודו, ופע"א אמר עליהם שמצא בית מלא נרות רק שלא היו נדלקות, וברגע שהגיע אליהם ניצוץ אש אחד נדלקו ונתרבה אורם עד מאוד.

על כס הרבנות

בתחילת לא רצה לקבל עליו עול הרבנות, ובשנים אלו למד תורה מתוך הדחק והגאון ר' מרדכי זאב אבד"ק לבוב זצ"ל (אביו של הישועת יעקב) החזיק אותו ונתן לו מחצה שכר הרבנות שלו שיהי' לו כדי חייו, וכפי שכותב בהקדמתו ל"הפלאה": "והיה סעיפי ומחשבותי מכוונות, לבלתי השנות, מאין פנות לנשיאות ורבנות... בבית תלמודי נסתרתי, לפי קט שכלי שניתי וגמרתי... חברו עלי אנשי ריעי, שאירי ומיודעי, והשיבו את מדעי, באמרם אם אתה לעמך ועל בינתך תישען ותסמוך, מעט חכמך בעצלתיים ימך... היה אתה לעם למס עובד, עובד דומיא דעבד, ולא מפני הכבוד, כי אם לעמוד לפני העדה לתורה ולתעודה".

ואכן בעודו אברך צעיר נתקבל לכהן כרב ואב"ד דק"ק וויטקוב, ולאחר מכן לאב"ד לעכאוויטש שבחבל ליטא, וכך הם דברי קדשו בהקדמתו ל"הפלאה": "ונעתרתי להם כי ראיתי מאת ה' היתה וישימנו לאב"ד בין אנשי אפרתיים, בתחילה בק"ק וויטקוב יצ"ו, ואחר זה בק"ק לעחוויץ יצ"ו, יתברכו מה' במאודם וגופם, כי התרפסו בעדי ברצי כסף,

וכלכלו אנשי ביתי מסת טרפם, אמנם בכל זאת לא הלכתי בגדולות, לעשות שום פעולות, בשביל שום רבנות, כי אמרתי הן רשאין ולא אתה".

פרשה מיוחדת בחייו היא התמנותו לרבה של עיר ואם בישראל פראנקפורט דמיין, על כסאה ישבו גדולי עולם כמו השל"ה הק' והפני יהושע והגה"ק ר' אברהם אביש מפראנקפורט זי"ע ובהקדמתו הנ"ל הוא מביע התנצלותו על הסכמתו לכהן כרב שם: "אשר פור התפוררה הארץ בזמן המלחמות במדינות פולין בעת ההיא, ופעמיים הייתי בסכנת נפשות, מלבד ביטול בית מדרשי וקבלוני פה ק"ק פ"פ דמיין יצ"ו, המפורסמת לתהלה ולתפארת, ודרשוני ממקום רחוק, ראיתי כי יד ה' עשתה זאת להחיש מפלט לי, ויהי ה' עמי בדרך אשר הלכתי, לעבור דרך וגבולים עד אשר הביאני הלום, בשקט ושלום בלי חתחתים ומכשולים".

יסופר שעוד לפני שנתקבל אחיו הרה"ק ר' שמעלקא לאב"ד בניקלשבורג, באו לפני האחים הקדושים משלחת משני קהילות אחת פרנקפורט–דמיין והשני ניקלשבורג שיבואו לכהן בעירם, ואנשי הקהילה לא הכריעו ביניהם מי מהם ישב בפרנקפורט–דמיין ומי מהם ישב בניקלשבורג, הרר"ש הי' קשיש מר"פ אך ברוב ענותנותו אמר כי אחיו יותר הגון לכהן בפרנקפורט שהי' קהלה יותר גדולה וחשובה מניקלשבורג, ואילו ר"פ לא רצה לכהן שם מפני כבודו של אחיו הגדול, החליטו ביניהם לשאול את פי רבם הרה"ק המגיד זי"ע, כשבאו לבית המגיד התחילו להתוכח מי יכנס קודם, פתח המגיד את הדלת ואמר הרב דניקלשבורג יכנס קודם כי הוא גדול האחים, והבינו פסק דינם של רבם, וכך הוה.

עוד יסופר כי בעת שהביאו לפני ההפלאה את כתב הרבנות של פראנקפורט לא רצה לנסוע לשם עד שישאל תחילה בעצת קדשו של רבו הק', ונסע במכוון לרבו למעזריטש ולקח אתו את חתנו הרה"ק ר' אברהם חיים זי"ע גאב"ד זלאטשוב (בעל "אורח לחיים" על התורה) וכאשר בא לבית רבו הגם שהמגיד היה חולה גדול, בפרט בסוף ימיו, ותמיד היה מוטל על ערש דוי, עם כל זאת התחזק וישב על המיטה, ואת ההפלאה כיבד שישב על כסא אחד סמוך למיטתו, ולקח ההפלאה את כתב הרבנות והראה להמגיד, ואמר לו שהוא מתיירא לילך לשם מחמת שהוא במדינת אשכנז ואולי אינם מתנהגים שם בכשרות, וכאשר כילה לדבר דבריו בפני רבו, אז הפך המגיד את עיניו ונעשו גדולים מאוד, והתמהמה כך בהפיכת עינים לערך שתי שעות, ואח"כ אמר המגיד להההפלאה: אני הייתי עכשיו בכל עיר פראנקפורט דמיין בכל בית ובית שם, ואין אני רואה שום רע ח"ו, והרשות בידכם לקבוע דירתכם שם.

כבוד גדול עשו לו בבואו לפראנקפורט, ולימים כשנשאל ע"י אחד ממקורביו על הרגשתו באותה שעה היתה תשובתו ברוב ענוותנותו: שדימה בנפשו שנושאים אותו במיטה לבית החיים, וכל העם מלוים אותו.

בפראנקפורט דמיין יסד ישיבה והעמיד תלמידים הרבה ולמד אתם שיעורים נפלאים בחריפות ועל דרך החידוד, ודרכו היה שכל זמן שלמד אתם הי' עיניו סגורות כדי שלא יראה בשעה שהשומעים ששים ושמחים בדברי תורתו וחידושיו.

מישיבתו יצאו גדולי הדור, והמפורסם שבהם הוא הגה"ק בעל ה"חתם סופר" זי"ע, ויסופר שכשקיבל החת"ס סמיכה מאת הגאון ר' מרדכי בנעט זצ"ל, שאל אותו אם יש לו יד בדרוש גם כן, לפי שרב בקהילה צריך לדרוש לפניהם, השיב לו החת"ס, וכי אפשר שאחד שלמד תורה מפי בעל ההפלאה לא תהיה לו יד ושם בדרוש ואגדה.

אחרית ימיו

בסוף ימיו חלה וכהו מאור עיניו ל"ע, פרנסי הקהילה הביאו אליו שני רופאים מומחים כדי לרפאותו, והחליטו שכדי להחזיר לו ראייתו צריכים לעשות ניתוח על עיניו, ומתחילה סירב ההפלאה, ולאחר שהפצירו בו נתן הסכמתו שינתחו לו רק עין אחד, באמרו לראות את הבלי העוה"ז אין לו צורך, וללימוד התורה מספיק לו בעין אחת, אבל כפי הנראה מדברי תלמידו החת"ס בדרשותיו נשאר סגי נהור, שכותב וז"ל: והי' מרגלא בפומי' דהגאון בעל ההפלאה אשר סוף ימי חייו חשך מאור עיניו והי' קורא על עצמו כחשיכה כאורה, לומר מעת שחשך מאור עיניו, שכלו אור בעדו.

כיהן בפראנקפורט דמיין עד יומו האחרון עלי אדמות יום ד' תמוז שנת תקס"ה לפ"ק, והוא בן ע"ד שנה, עלתה נשמתו הטהורה לשמים, ושם מנוחתו כבוד.

כאשר הגיע הבשורה לאזני של הה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע אמר לתלמידיו, שבאמת כבר מלאו שנותיו עוד בשנת תקל"ב מכיון שכבר השלים אז עבודתו בעוה"ז, אך המציא לו עצה, שנעשה רב בפראנקפורט, ושם נתחדשו לו הרבה דברים בעבודת ה' והוצרכו בשמים להוסיף לו שנות חיים.

ז' תמוז

הגה"ק רבי ברוך פרענקל תאומים זי"ע
בעמח"ס "ברוך טעם" ועוד

מתולדותיו

נולד לערך בשנת תק"כ לאביו הגאון ר' יהושע יחזקאל אב"ד אוסטראווצא, שהי' נין ונכד להגאון המפורסם ר' יונה תאומים זצ"ל בעל "קיקיון דיונה", ומהמקובל האלקי בעל "מגלה עמוקות" זי"ע

משחר ימי ילדותו נגלו בו כשרונות גאוניים ואביו הרב למדו תורה בעצמו והתמסר לחינוכו בכל כוחו בראותו כי לגדולות נוצר, הי' מתמיד גדול ממש להפליא סיפר הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע על הב"ט שכשהי' עוד ילד קטן שם לילות כימים בביהמ"ד, והשמש חס על בריאתו ולא רצה לתת לו נרות רק עד שעה עשר, ולקט לעצמו קסמים להדליקם כדי להאיר לו, ועשן האש הזיק לו לעיניו, ולא הביט ע"ז ומזה נחלשו עיניו.

אולם לא הסתפק האב בזה ושלח אותו ללמוד תורה לפני גדולי דודו ה"ה הגאונים המפורסמים הגאון ר' ליבר חריף ראבד"ק קראקא, ומהגאון ר' טעבלי מליסא, ומהגאון ר' משולם איגרא, זצ"ל, ויצא שמו לשם ולתהלה לעילוי גדול

הגביר הצדיק ר' יודל פרנס ז"ל מווישניצא (בן הקצין ר' ברוך, חתן הגאון ר' יצחק לאנדא אבד"ק קראקא ז"ל) לקח לו לחתן לבתו, אחרי חתונותו ישב על התורה ועל עבודה בווישנצא אצל חותנו, וחותנו החזיק בו בכבוד גדול ודאג לכל צרכיו, (כשמתה עליו אשתו נעורים זו, נשא בזוו"ש את בתו של הרב ר' יהודה ליב הלוי מליסא, ותמת בשנת תקס"ט, אז לקח את בת הגאון מו"ה צבי יהושע הלוי הורוויץ אבד"ק טריביטש בן הגה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, וחתן הגה"ק "ההפלאה" זי"ע).

על כס הרבנות

בשנת תקל"ט כשהי' בן י"ט שנה הושיב אותו חותנו ר' יודל על כסא הרבנות דק"ק ווישניצא, היו לו הרבה מתנגדים על זה באמרם שהוא מאד צעיר לימים, ורצו לקבל את הגאון המפורסם ר' אלעזר הקליר זצ"ל בעמח"ס "אור חדש" על מס' פסחים וקידושין, אמנם כשמוע הגאון בעל "אור חדש" גדולותו של הרב של הצד השני וכי מתנגדיו אין כוונתם לש"ש לא הלך לשם, ונשאר ר"ב לאב"ד ווישניצא, אבל לא הי' לו מנוחה נכונה שם וסבל מאד מצד אחד מהמקנאים את חותנו הפרנס על שהושיב את חתנו על כסא הרבנות כחפצו, ומצד שני להיותו מתנגד על דרכי החסידות וסבל הרבה מהחסידים שבעירו, ובאו החסידים להרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שיעשה איזה השתדלות שהוא לא יהי' האב"ד ענה להם "מה אעשה לו ותורתו חביבה עלי מאד", אבל לסוף נאלץ לעזוב את הרבנות דווישניצא, בשנת תקס"ב נתקבל לרב אבד"ק של העיר הגדולה לייפניק שבמדינת דייטשלאנד, סיפר הרה"ק משינאווע זי"ע, שכשהתקבל לכהן כרב בלייפניק שבדייטשלאנד, עשו קבלת פנים לכבודו, והיו שם ראשי קהלה ושאר אנשים מכובדים, באמצא אמר לתלמידו "געב אהער דעם פאקע ציבעך", (שרצה לעשן) ובלשון דייטש היו קורין את זה "פייפער", לחש לו תלמידו באזנו שיאמר בלשון דייטש מפני שיושבים שם ראשי הקהלה, כששמע את הדברים האלה עמד וצווח "איך שלאג כפרות מיט דעם לייפניקער רבנות אויב איך דארף רעדען איין ווארט אנדערש ווי די באבע האט געזעדט", וסיים הרה"ק משינאווע שע"כ זכה לבנים טובים אף בדייטשלאנד.

ישיבתו

למרות טרדותיו במילי דמתא יסד שם בלייפניק ישיבה רוממה ומפוארה, והרביץ לתורה לעדרים, והעמיד תלמידים רבים, ומגדלי תלמידיו הי' בנו הגה"ק ר' יהושע העשיל, אשר למרות התנגדותו של אביו לדרכי החסידות הי' הוא לחסיד נלהב, והי' מהמסתופפים בצל הרה"ק החוזה מלבולין זי"ע, הגה"ק ר' יחזקאל פנעט זי"ע רב הכולל לכל מדינת זיבנבירגן בעהמח"ס שו"ת "מראה יחזקאל", שגם הוא הי' אח"כ לחסיד נלהב מתלמידי של הרה"ק הרבי ר' מענדלע מרימונוב זי"ע, גם חתנו הגה"ק שר התורה בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע החשיב את עצמו לתלמידו, וכמו שכותב הד"ח בהקדמה לספר חותנו "ברוך טעם" שהוא הי' המסדר הספר, וז"ל: בהיותי בר שיבסר זכיתי להסתופף בצל הקודש ה"ה מו"ח זצוקללה"ה ולערך שנה א' הייתי אתו למדנו כמעט רוב ש"ס עם הראשונים וכל שעה הראני גדולות ונפלאות בפלפלו וכו' עכ"ל, והרבה פעמים מביאו הד"ח בספריו.

גדלותו בתורה

הי' מפורסם לגאון עולם, בעל מח עצום חריף ועמקן נפלא, עיין בדרשות חתם סופר ח"ב בהספידו על הב"ט: מפטירת גאון ישראל ברוך טעמו ומשנתו מופת הדור מהו' ברוך פרענקיל זצ"ל שהרביץ תורה בישראל בחריפות ובקיאות וממש לא עמדו תלמידיו לסוף דעתו בעומק חריצתו... עכ"ל, בשכלו החד חדר לתוך תוכה של הלכה, פ"א נפגשו הגאון מלייפניק והגאון מליסא בעל חוות דעת זי"ע ואמר החוו"ד להגאון מלייפניק מה יעשה העולם לאחר שיסתלק כ"ק רבינו אם יהי' להם איזה שאלה עמוקה, כי אין בנמצא כלל כרבינו שיהי' גדול בתורה שיכולים לסמוך עליו, – ועם כי הי' חריף גדול עם כל זה הספיק הרבה מאד ללמוד כמו שהבאנו לעיל דברי חתנו הד"ח שלמד בפחות משנה כמעט רוב הש"ס עם הראשונים

פוק חזי מה דמעיד עליו חתנו בשו"ת דברי חיים חו"מ סי' כ"ג וז"ל: כי אני זעירא דחברי' קבלתי ממו"ח זלה"ה שהי' גאון עולם וכו' והם סמכוני להורות וכו' אשר ידוע שהם קבלו איש מפי איש עד רש"י ז"ל כידוע ורש"י ידוע שקיבל איש מפי איש עד מרע"ה וכו' עכ"ל

דיבורו הי' מקובל על כל גדולי הדור ויראו מדיבורו הק', פ"א אמר הרה"ק מצאנז לבנו הרה"ק מגארליץ זי"ע חבל מאד שלא היית מכיר את זקנך, כאשר הי' יושב "אין איין אויס געקראכן ספאדיקל" וגם "אין איין פארפלעקט חלאטיל" והי' גם סגי נהור ל"ע והי' מעשן בהצעביך ופענדל, און דער מח האט געשפילט, וכל העולם הי' מזדעזים מדיבור הקדוש שלו.

אופן לימודו הי' בעיון נפלא ובעמקות יתירה, סיפר הרה"ק ר' ברוך אבד"ק גארליץ, בן מרן הד"ח כי פעם אחת בא אליו אביו הד"ח לשאול מאתו באיזה קושיא חמורה והשיב לו, אמנם לא ערבה עליו תשובתו וישאלהו שנית וגם תשובתו השניה לא ישרה בעיניו, ולא יכול עוד להתאפק ויתמרמר אביו על ככה מדוע לא יענהו כדרכו, אז קם ויתעורר הב"ט ויאמר לו האתה זה אהובי חתני ברוך אתה לד' כי החייתני ורוחי שבה אלי זה עתה, והאמינה לי כי טרם בואך אלי שקעו כל שרעפי לבבי בין עמק הלכה אחת עדי נפשי יצאה ממני לולא שולחת ממרום, ועתה אורו עיני וטעם אמיתות דברי חז"ל שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה

בעת שהופיע לאור עולם הספר "נודע ביהודה" והביאו לפניו את הספר וזה הי' לפני מנחה, לקח את הספר ועלה לחדרו והתחיל לעיין בו דף אחר דף כמו מעת לעת עד שגמר כל הספר,

ובני ביתו פחדו לבלבל אותו מדביקותו, וכשירד מחדרו שאל: האם כבר התפללו מנחה

פ"א אמר הרה"ק מצאנז זי"ע בזה"ל אם אדם לומד תורה לשמה, יוכל להשיג רוח הקודש, ועובדא ידענא במר חותני הגאון מלייפניק, כי ראיתי אצלו שלשה פעמים שכוון ממש ברוח הקודש.

מתרומת מדותיו

מלבד גאונותו הי' גאון במדות טובות, ורגיל הי' חתנו הגה"ק מצאנז זי"ע לספר ממדת אהבת ישראל שלו כי פעם אחת נחלה למאד הבלן שהי' מחזיק את המרחץ, והב"ט הי' מאד שבור מזה והתפלל עליו הרבה, ופ"א באותו זמן ראה איך שבתו משוחח עם המשרתת בדברי שחוק, הזדעזע ואמר להם בהתרגשות הלא הבלן מוטל על ערש דוי ואיך תוכלו למלאות פיכן שחוק, ומסופר כי באותו זמן בא גביר אחד לביתו וברצונו הי' להשתדך עם אחד מיוצאי חלציו, ובראותו כי מאד עצוב, שאל לפשר הדבר, וכאשר הודיעו לו סבת הדבר, השתומם שמחלת איש פשוט ישפיע כל כך עליו, וכשמוע הב"ט את זה החליט לא להשתדך אתו עם כי הי' שידוך הגון מאד בעיניו, יען כי הכיר בזה שאין בלבו רגשי חמלה לבריות, – אחד מנכדיו בא לפני הרה"ק מהרי"ד מבעלז זי"ע לשאול את פיו על איזה שידוך שהציעו לו, ענה לו הרה"ק מבעלז את הנך נכדו של הברוך טעם, אספר לך מעשה מזקנך, זקיני הרב יששכר דוב אב"ד סקאל, חותנו של הרה"ק ה"שר שלום" זי"ע, לפני שנעשה אב"ד הי' עוסק במסחר, פ"א נזדמן לו להיות בלייפניק על חג השבועות, וחשב בדעתו שלא ילך אצל שום בן אדם לאכול בחג אלא אצל הרב דלייפניק אם יזמין אותו, ואחר התפילה ניגש אליו לברכו בברכת החג והציג עצמו כסוחר ממרחקים שנזדמן בלייפניק בערב החג, ורצה לרמז בזה שהרב יזמינו אצלו לסעוד הסעודות של החג, אולם הרב מלייפניק לא הזמינו אלא שאלו על מקום האכסניא שלו, זקיני הרב מסקאל גמר בדעתו לא לסעוד אצל שום אדם אלא יצא את סעודת החג רק עם חלות לבד, והלך לאכסניתו, והנה מיד עם בואו להאכסניא, בא השמש של הרב עם מאכלי יו"ט בשר ודגים ויין וכו', והי' בעיניו לפלא אם הבין הרב מתוך דיבורו שרוצה שיזמין אותו למה לא הזמין אותו אלא טרח לשלוח לו סעודות יו"ט לאכסניתו, לממחרת בבוקר אחרי התפילה הזמינו הרב שיבוא אצלו לסעוד את הסעודה, ואמר לו אל תתמה בעיניך שלא הזמתי אותך אתמול, כי חז"ל הקפידו מאד לא לאכול מסעודה שאינה מספקת לבעליה, הילכך לא הזמינו אמש בלילה שחשש שמא לא הכינו בביתו גם לאורח, ויהי' סעודה שאינה מספקת לבעליה, אבל עכשיו אמר בביתו שיכינו גם בשביל אורח וכבר יכול להזמינו, וסיים הרה"ק מהרי"ד אם זקנך הי' כ"כ מדקדק במעשיו שהיו בדקדוק קל של דברי חז"ל, אתה שהנך נכדו ראוי שתדע טוב עם אתה משתדך.

אשכבתי' דרבי

באחרית ימיו כהו עיניו מראות, מסופר שאמר אז שחז"ל אמרו אין התורה מתקימת אלא במי שממית עצמו עליה, ושמח הוא כי לפחות קיים מקצת מאמר חז"ל זו, כי סומא חשיב כמת, והעינים שלו נחלשו מרוב יגיעתו בתורה מעודו עד ימו האחרון כמו שהבאנו לעיל מה שסיפר הרה"ק מבאבוב זי"ע, עשרים ושש שנים כיהן בלייפנק, ואם כי כהו עיניו לא הניח מללמוד עם תלמידיו ולמלא תפקידי הרבנות, ביום ז' תמוז תקפ"ח נפטר לחיי העולם הבא, ופטירתו השרה אבל כבד לא רק בעירו אלא בכל תפוצות ישראל, יש הרבה הספדים עליו שנדפסו אח"כ בספרים כמו בדרשות חת"ס, בעיין דמעה להגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל, דרשות הרא"ש מר' אברהם שאג זצ"ל ועוד.

וזה נוסח המצבה: בשבעה בתמוז דוה לבנו, "צרה וצוקה לנו" לפ"ק, איש אלקים קדוש בנן של קדושים חכם חרשים ונבון לחשים גאון הזמן רועה נאמן נשיא אלקים בתוכנו שופטנו ומחוקקנו גדול בישראל שמו רשבכה"ג הרב אב"ד מו"ה ברוך תאומים זצללה"ה, ברוך שמו וברוך טעמו ונמוקו הגאון ושר התורה, ת'לי תלים דרש לגודל חריפתו ובקיאותו בחדרי תורה, א'סף אספה וחבר חברת בקור חולים ותלמוד תורה, וי'שניץ וקהל לייפניק האיר בנר מצוה ואור תורה, מ'רחוק באו ונהרו חברים לשמוע מפיו חכמת התורה, י'גע והעמיד תלמידים מלומדים מהם מורי הוראת התורה, מ'בן תשע עשרה שנה הלמה ראשו כתר התורה.

מורשתו הרוחנית

פירותיו הרוחניים שהניח אחריו: א) ספר הנודע "ברוך טעם" שעל שמו נקרא, ראוי לציין מה שכתב חתנו הגדול הרה"ק בעל דברי חיים בהקדמתו לספר זו וז"ל: ואחלה נא עוד פניך שלא תתפלא על אריכות לשון המחבר ולפעמים יובא בדף א' כמה וכמה דברים פשוטים ופוסקים רבים אשר ידמו בעיניך אך להלאות הקורא, לזאת אודיעך ידידי הקורא כי לא כן הדבר כאשר תדמה בשקיפה נמרצת כ"א תעיין במתק לשונו היטב הדק, תראה כי גם בראשי השיבולים ובמאמרים הקלי' רמז חכמה וכמה מילי מעלייתא יוצא מהם בהבנת פשטות לשון הש"ס ורש"י או תוס' או איזה מהראשונים, כמו שתראה תיכף בשער הראשון שמאריך הרבה בדברי הגמ' והרמב"ם ורש"י והרא"ש בע"ז ולפום ריהטא נראים הדברים פשוטים, ולא כן היא כ"א תעיין היטב בקו השכל תראה בפשוט לתרץ דברי הרמב"ם, וגם דברי רש"י והרא"ש שם בחכמה נתיישב, ודברי התוס' בפסחים שמביא בהעברה בעלמא גם שם רמז גדולים בהם, ומזה תוכל לשפטו על השאר...וכו' עכ"ל, ב) שו"ת עטרת חכמים, עיין בהסכמה של חתנו הנ"ל שכותב: ולהודיע כי אם הרבה תשובות למאד ראיתי בבית מו"ח זלה"ה אך מעט המה הנותרים כי רובא דרובא נגנבו...וכו', ג) ספר "ברוך שאמר", ד)הגהות אמרי ברוך, על משניות, ש"ס, ירושלמי, הש"ע, ועל הרבה מספרי אחרונים, ה) ספר "מרגניתא דר"ב" על התורה ודרושים, – כתב הגהות ממש בכל ספריו שהי' לו בבית אפי' בספר "צאינה וראינה" הי' הערות, ונדפסו הרבה ספרים מגדולי דורו עם הגהותיו, כמו שו"ת נודע ביהודה, חוו"ד, נתיבות המשפט, שב שמעתתא, טורי אבן, ועוד.

ח' תמוז

הגה"ק רבי מאיר מדזשיקוב זי"ע

בעמח"ס "אמרי נועם"

ואלה תולדות

נולד בשנת תקע"ט (או תק"פ) לאביו הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב בן הגה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע, ולאמו מרת חי' בתו של הגביר המפורסם שהי' אצלו תורה וגדולה במקום אחד ה"ה ר' יחיאל מיכל ראזנפעלד ז"ל מראווה, דודו של הרה"ק ר"ש מקאמינקא זי"ע (אחי אביו),

פ"א הי' אביו אצל הרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע, פנה אליו הרה"ק מאפטא ואמר לו סע לביתך, ויהי' לך בן וקראת את שמו מאיר, כי הוא יהי' "מאיר עיני חכמים" ו"מאיר לארץ ולדרים" (חכמה מא"ן),

כבר במעלליו יתנכר נער בגודל חכמתו וחריפתו, בהיותו בן י"א שנה לקחו אביו אל הרה"ק ה"עטרת צבי" מזידיטשוב, וישב אצל אביו בעת עריכת השלחן הטהור, ולאחר שהרה"ק מזידיטשוב אמר תורה, אמר הרה"ק מזידיטשוב: הילד הזה חוטף את המלים מפי, (דהיינו שאמרי נועם יאמר תורה לפי דרכו ע"פ קבלה), בהיותו בן חמש עשרה שנים ידע את כל "קצות החושן" בעל פה.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נשא בתו של הגביר ר' קלמן פיצאליס ז"ל מעיר קראקא מחסידי ראפשיץ, ר' קלמן זכה בו ע"י ברכה שקיבל מהרה"ק מראפשיץ או מבנו הרה"ק ר' אליעזר שבעתיד הם עוד ישתדכו,

[בחכמה מא"ן מובא שפ"א אי אפשר הי' להשיג אתרוג בעד על הון, ובקראקא גרה אשה עשירה ממשפחת פיצאליס, והיא שמעה שישנו בעיר אתרוג אחת למכירה, אבל דורשים בעדו הון גדול, אמרה שהיא מוכנה למסור את כל רכושה כדי לקנות את האתרוג עבור הרה"ק מראפשיץ זי"ע, היא אמנם קנתה אותו, ושלחה אותו עם "פאסט טרעגער" באמרה אליו שכאשר יעבור ליד סוכתו של הרה"ק מראפשיץ יעשה סימן שיש עמו איזה דבר להרבי, בשעה שערך הרה"ק מראפשיץ את שלחנו הטהור נשמעה איזה רעש בחוץ, וזה הי' סימן של ה"פאסט טרעגער", אמר הרה"ק מראפשיץ "אה א אתרוג" הוא בירך על הד' מינים בשמחה רבה, ואמר "שרייבט אין קוימען" (כנראה כך נהגו לרשום אז דברים לזכרון) שיהי' לנו נכדים משותפים, וכך הוה שהרה"ק א"אמרי נועם" הי' חתן אצל משפחת פיצאליס,

ובספר י"ג אורות (חלק ב' מערכת הגה"ק מדזיקוב זי"ע) מובא, פעם לא היו בכל הגלילות אתרוגים בנמצא לחג הסוכות, וזוגתו של ר' קלמן היתה נגידה וקנתה לרבינו (ה"ה הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב) אתרוג מהונה, ובאו אז הרבה צדיקים ביו"ט אליו לברך על האתרוג, ע"כ, נראה שמהרה"ק מדזיקוב היתה הברכה, (או שגם אצלו הי' מעשה כך].

גדלותו

לאחר חתונתו ישב סמוך על שלחן אביו בדזיקוב, ולמד תורה אצל אביו הק', גם למד אצל דודו הרה"ק ר' אשר"ל מראפשיץ, אף נסע להרה"ק הרבי ר' הירש מרימנוב זי"ע, כמו"כ נסע להרה"ק מהר"ש מקאמינקא, ואל הרה"ק מרן בעל הדברי חיים זי"ע,

הרה"ק מצאנז העריץ אותו מאוד, פ"א כיבדו בסעודתא דשבתא לקדש בעצמו על היין, הגם שבדרך כלל לא קדשו המסובים בעצמם אלא יצאו יד"ח בהקידוש של מרן מצאנז זולת הרה"ק ר"י מבעלז זי"ע (י"ג אורות ח"ב, מערכת דזיקוב),

הי' מתמיד גדול מאוד והי' לומד שעות על שעות רצופות, הי' לו שיעור רצוף בגפ"ת משעה תשע בבוקר ועד שעה שלש אחר הצהריים,

פ"א אמר: הצאנזער רב כותב תשובה כמו הרשב"א, רבי יוסף שאול (נאטנאזון) הוא "ארון ספרים", ר' הירש'לע אורנשטיין הרב מרישא יכול לומר פשעטיל טוב, ואילו דף גמרא אני יודע ללמוד (חכמה מא"ן),

והתעלה בתורה ויראה עד שאביו הכתירו "הגאון שלי", התלכדו בו יחדיו גאונות וצדקות, גאון אדיר הי' בחריפות ובקיאות כנראה מספר שו"ת "אמרי נועם" המלא מזן אל זן בעומק העיון וסברא ישרה, וספרו הק' "אמרי נועם" על התורה מלא ח"ן,

כידוע הי' חילוקי דעות בינו ובין הגה"ק מצאנז זי"ע בענין אם יש חזקה בארענדאר, (עין שו"ת דברי חיים ח"ב סימן ל"ה) בעת ההיא השיא האמרי נועם את בנו הרה"צ ר' אהרן מבייטש זצ"ל עם בת הגה"ק מצאנז זי"ע, והאמרי נועם לא נסע להחתונה בגלל המחלוקת, ושלח האמרי נועם איש אחד מדזיקוב במקומו להחתונה, הגה"ק מצאנז הלך לקבל פניו, כי חשב שהאמרי נועם בא, בעת ההיא כבר כבדו עיניו מזוקן, ומישש את ידי האיש בנתנו לו שלום, ונצטער כשהרגיש שאין זה מחותנו, נענה הרה"ק מצאנז ואמר: און אז מ'איז א נוטר הברית קומט מען נישט צו פארין, [כיון שהאמרי נועם הי' נוטר הברית, יכול הי' להרהיב עוז ולמנוע מנסוע, דאם לא כן הי' מפחד מהקפדת הגה"ק מצאנז זי"ע] (י"ג אורות ח"א פרק ה),

פ"א באחד מחתונת בניו, שהתחתן עם רבי או צדיק אחד, והמחותנים הסכימו בבוקר לעשות את החופה אחר הצהריים בשעה פלונית, וכשהגיע השעה, הגיע ה"אמרי נועם" על החתונה, והמתינו זמן רב עד שבא המחותן השני, שאל האמרי נועם להמחותן מדוע התבושש לבא בשעה המדובר, השיב המחותן מה אעשה שהי' הכנה דרבה לקראת חתן וכלה, אמר ה"אמרי נועם"

מחותן מחותן, אפ"ר כיר"ה מוכ"ן הו"א, אם האדם הוא אצל עצמו כאן עפר ואפ"ר, וכיר"ה שלבו בוער ככיר"ה, מוכ"ן הוא, אז תמיד מוכן הוא לזמן המיועד.

על כס הרבנות

עוד בחיי אביו התמנה כרב הצעיר דזיקוב, ולאחר פטירת אביו מילא את מקומו באב"ד וגם באדמו"רות, נהג נשיאותו ברמה, בימיו התרחבה והתעצמה חסידות דזיקוב, ונבנתה החצר הגדולה והמפוארה בה הסתופפו אלפי חסידים, לא סבל תקיפים, ועסקנים העושים הכל לשם כבוד משם כך חלקו עליו כמה מבני הקהילה, ונסעו לאחיו הרה"ק מראזוואדאו זי"ע,

גם לא יכול לסבל אנשים המתייהרים בחסידותם, מסופר שפ"א בא למקוה ושמע שאחד שטובל ושואל את חברו האם טבל היטב, ענהו הרה"ק מדזיקוב מלמעלה "טוב טוב", לאחר שיצא פירש את שיחתו ואמר: התכוונתי לנוטריקון של טוב ט'ובל ו'שרץ ב"ידו,

לימד את חסידיו כיצד להתקדש במותר להם, הקפיד יותר שיבוא אליו בחג השבועות מאשר לימים הנוראים, באמרו: בראש השנה ויום הכיפורים אפשר לו לאדם להיות ירא וחרד גם בביתו, אבל בחג השבועות, שהכל מודים דבעצרת בעי לכם (פסחים סח:) הלא אפשר להתגשם ח"ו בבית, לפיכך יש לבא אל הרבי, הקפיד מאד על הלבוש לבל ישנו מדרך הישן.

אחרית ימיו

אחר הסתלקותו של מרן הגה"ק מצאנז (בשנת תרל"ז) אמר שהדברי חיים קורא אותו לדין תורה בבית דין של מעלה (י"ג אורחות ח"א פרק ה'), בשנת פטירתו הי' אצלו יהודי מעיר סוקלוב אמר לו: אחי (הרה"ק מראזוואדוב זי"ע) מתגורר בסוקלוב, אמור לו שירעיש עולמות שעוד נפגש בעולם הזה, מלאכים ושרפים יש לו להקב"ה די..., בפרשת ויחי בשנת תרל"ז, שנת פטירתו לחיי עולם, אמר בדברי תורתו בשלחנו הטהור בליל שב"ק: יש שני אפנים שבהם מותר להעביר נפטר ממקום למקום, או מקברי עכו"ם לקבל ישראל, או מקבר ישראל גופא לקברות אבותיו, אצל יעקב אבינו הי' שני האופנים, וזהו פירוש הפסוק: "ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם", כלומר "ונשאתני ממצרים", זהו אופן הראשון, שכן אין כאן קברות ישראל, "וקברתני בקבורתם" זהו אופן השני, למערת המכפלה, מקום קבורת אבותיו, ביום א' קרא לבתו חנה ואמר לה בזה"ל: בשבת אמרתי "טייטש'ל", "עס וועט ענק גוט צוניץ קומען"

וכך הוה שהוא נפטר בקארלסבאד בקיץ באותו שנה, מקום שאין בו קבורת ישראל, והביאוהו לדזיקוב למקום קבורת אבותיו, באותו שנה בא אליו אחד מחסידיו מעיר מעליץ עם בתו הכלה שיברכנה לפני החתונה, אמר לו אתה יודע, אני יהי' בחופת בתך, השתומם החסיד, בבואו לביתו סיפר זאת לבני ביתו, וכולם צחקו ממנו בוודאי לא הבין כראוי מה שהרבי דיבר אליו, הלא החתונה נקבע ליום שישי אחר הצהרים, והרבי אינו אמור להיות במעליץ על שב"ק, הרבי אמנם נפטר בקארלסבאד כשהביאו לקברות אביותיו עברו דרך מעליץ בדיוק כאשר הוליכו את הכלה לחופתה,

בערב ראש חודש ניסן הלך לציונו הק' של אביו בליוו בנו הרה"ק ר' אהרן מבייטש זי"ע (חתן הרה"ק מצאנז), ליד הציון הי' מקום פנוי, אבל הוא פנה הצדה והשתטח לארץ, כשהוא מודד לעצמו מקום לקבר, מובן שבנו ראה זאת החל לבכות, הרגיעו אביו שלא על עכשיו הוא מודד את זה, כעבור שלשה חדשים בים ח' תמוז תרל"ז נפטר בקארלסבאד וטמנוהו באותו מקום שהוא מדד לעצמו, (חכמה מא"ן)

בספר אמרי דבש מובא בשם הגה"צ מפאלטישאן זצ"ל כי בעת שנסתלק ברגע שיצאה נשמתו בטהרה, המורה שעות שעל גבי כותל ביתו נשראה במקומה, וחדלה מלעבוד הלאה,

ידוע מבנו בכורו הרה"ק ר' נפתלי חיים זצ"ל שהתיישב באה"ק, (מובא בספרו מנחה חדשה בהתולדות) שמפורסם מאד הי' בקדושתו וכל רז לא אניס ליה, שבאותו ערב שב"ק לפני שקיעת החמה, לפתע עלה ר' נפתלי חיים על גג בית הכנסת תפארת ישראל והחל קורא בקול, שריפה, קהל רב שרצה לדעת את סיבת זעקתו, עלו על הגג לראות היכן היא השריפה, ומה התפלאו כשראה ר' נפתלי חיים אותם, ביקשם שיאמרו מזמורי תהלים וכשסיימו פתח ואמר קדיש, לתמיהתם הסביר להם כי ראה כעת שמובלים את גופו הטהור של אביו לקבורה ב"הר הזיתים", ואכן אחר כמה שבועות הגיע השמיעה בארץ ישראל על פטירתו של האמרי נועם בקארלסבאד והובא למנחות ביום שישי בדזיקוב

בספר אמרי דבש מובא בשם הגה"צ מפאלטישאן זצ"ל שפ"א דיבר עם רביה"ק זי"ע על אודת מה שמוחזק אצל הרבה, שהגה"ק האוהב ישראל מאפטא זי"ע, מנוחת כבוד בעיה"ק טברי', שהועלה אורנו לארה"ק ע"י מלאכי מרום, וכמו שהודיעו הם אל השמש דחברה קדישא דשם בחלום, והקיצו אותו משינתו באמרם אליו, קום ופתח לנו שער בית העלמין, ודיבר אז רביה"ק זי"ע על אודות מה שהוגד גם על הגה"ק האמרי נועם שבנו ראה איך שמביאים את מטתו ואמר קדיש כדהלן, והנה על העובדא של בעל אוהב ישראל שתק רביה"ק ולא העיר כלום, וע"ד העובדא של בעל אמרי נועם העיר ואמר, דידוע שהנשמות הן מג' חלקים, ה"ה נפש, רוח, ונשמה, ומה שראה הרה"ק ר' נפתלי חיים אולי אחד מג' חלקים ראה, וסיים הגה"צ מפאלטישאן ואמר דמדהעיר על הא, ושתק על דא, גילה דעתו שלא הוחזק מעובדא הראשונה.

השאיר אחריו ספרו אמרי נועם שו"ת ועה"ת ומועדים.

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגה"צ רבי בנציון הכהן שטראסמער שליט"א

דומ"ץ נייטרא, בארא פארק יצ"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ג' דחוה"מ פסח תשפ"ה לפ"ק

בחוה"מ פסח העלי"ט התקיימה ברב עם הדרת מלך המעמד המרומם של קיום מצות פטרי חמורים בביהמ"ד הגדול בקרית יואל, וחגה"צ דומ"ץ נייטרא כ"פ שליט"א נתכבד להיות הכהן הפודה על החמור השני אחר שכ"ק הגה"צ אבד"ק סערדאהעלי שליט"א פדה את חמור הראשון, וגם נשא את דברו דרשה נפלאה לכבוד המצוה. אחר המעמד בא הגה"צ מנייטרא שליט"א לביקור חג אצל כ"ק רבינו שליט"א

רבינו: אה, ברוך הבא.

וואם מאכט מען עפעם גוטס, וויאזוי שפירט איר זיך אין בריאות, כ'האב געזעהן ביים אהנקומען אז איר גייט אביסל שוואר.

דומ"ץ נייטרא: יא, כ'האב אביסל צוטוהן מיט די פום, מ'האט פאררראכטן די קניען, אבער ב"ה מ'קען שוין גיין אויף די פום.

רבינו: ס'איז שוין בעסער הייסט דאס?

דומ"ץ נייטרא: יא, ברוך ה'.

רבינו: א כהן דארף זיין געזונט, א כהן דארף זיין א שלם.[1]

דומ"ץ נייטרא: יא, מ'זאל זוכה זיין.

אבער לגופו של ענין, קודם דער מעמד מרומם, דער רבי האט אהער געשטעלט א מעמד, הפלא ופלא.

נאכדעם, ס'איז כמעט געווען א מחלוקת צווישן חתם סופר און דעם ישמח משה, און איך האב עם מונע געווען, וואם איז געווען? ס'איז א אמת'דיגע מעשה.... איך מוטשע מיך וואם וועט זיין ח"ו וועלן ס'איז טריפה, איך קום נישט ביז ווילאנג ס'איז דא געלט אויך [לפדיון פטר חמור]. כ'האב זיי געדארפט זאגן שטרענג, זיי זענען וואוילע אידן, איך בין אריין, און ברוך ה' געפועלט, אז ברוך ה' ס'גייט זיין גוט. האבן זיי מיך געפרעגט אפשר איז גוט קעש, פאפירענע געלט, זאג איך, באמת איז אז דער ישמח משה אין די תשובות שרייבט אזוי.

רבינו: יא, אין [שו"ת] השיב משה אין סימן נ"ה, ער האלט אז ס'איז גוט.[2]

1

עיין בגמ' קידושין (דף סו:) בעל מום דעבודתו פסולה, מנלן, אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, והא שלום כתיב, אמר רב נחמן וי"ו דשלום קטיעה היא, ע"כ.

2

ז"ל שם (בתשובה נ"ה): **נשאלתי אם 'באנקי קיר"ה' [היינו שטרות היוצאים ע"י המלכות - ר"ת ק'יסר י'רום ה'ודו המתחייבת ליתן כך וכך דמים תמורתם] דין מעות יש לו או דין שטרות יש לו, לענין שבועה, ודין שומרים, ופדיון בכור, כי הם שטר חוב על הקיר"ה [ואם כן אולי יש לדונם כשטרתו שאין נופן ממון].**

והשבתי, כי מבבא קמא דף י"א ע"א שם בתוס' (ד"ה אין) מבואר, דבגזלן דכתיב (ויקרא ה, כג) 'אשר גזל', ודרשינן (בבא קמא ו.) כעין שגזל, לא אמרינן ביה שוה כסף ככסף, וצריך להחזיר או הכלי או דמיה, עד כאן. ויש להבין, למה הוי דמים יותר כעין שגזל משאר שוה כסף, דאינון נמי דמי שוים. ועל כרחך צריך לומר דבעד מעות יכול לקנות הכל, לכך הוי כעין שגזל, דהרי יכול לקנות בהם כלי כמות שהיתה, אבל שוה כסף הרי לא יכול לקנות בהן, רק צריך למכור ולקנות בדמיהן. וזה ברור.

ואם כן לפי זה 'באנקי קיר"ה' וכדומה שיכול לקנות הכל בהן כמו בעד מעות, הוי כעין שגזללענין זה [שהגזלן יכול לשלם הגזילה ב'באנקי קיר"ה', דחשיב כמו ששילם מעות]. וזה ברור. ואם כן קל וחומר הדברים, אם בענין כזה

דומ"ץ נייטרא: אבער דער חתם סופר אין סימן קל"ד אין יורה דעה זאגט אז ניין. ער רעדט דארט וועגן פדיון הבן.

רבינו: יא, אבער ער שרייבט ועדיין צריך עיון.[3]

[בתשלומי גביה וגזילה] דאף מטלטלים לא הויין גופן ממון לענין זה, דמכל מקום לא הוי כעין שגזל - הויין הנך 'באנקי' גופן ממון, מכל שכן לענין אונאה ושמירה ושבועה ופדיון בכור אדם - דמטלטלים הויין גופן ממון - דודאי הויין ה'באנקי' הנ"ל גופן ממון, כן נראה לי ברור. וכן הוא נכון מצד הסברא, דכיון שיכול לקנות בהם הכל, הויין גופן ממון. כן נראה לי ברור לדעתי בס"ד.

הנה מרן הישמח משה הכריע להלכה למעשה ד'באנקי קיר"ה' חשיב גופן ממון לכל דבר. וכן העלה להלכה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן קלד) דהני באנק"א המה כסף גמור אפילו לקדש בו אשה. <u>אך לענין פדיון הבן נסתפק החתם סופר שם אם אפשר לפדות ב'באנקי קיר"ה'</u>. דיש לומר דוקא בדברים הנוגעים בין אדם לחבירו מיקרי ממון, אבל לא בפדיון הבן שהוא פדיון שפודין מאת הקב"ה - כדכתיב (במדבר ג, יג) 'כי לי כל בכור' - ואולי על זה לא מהני מה שנותנים מעות עליהם מפקודת המלכות. וסיים החתם סופר שם: 'ועדיין צריך עיון'.

3 עי' שם לשו"ק של מרן החת"ס ז"ל: ....והנה לפ"ז אין ספק אצלי דהני באנק"א המה כסף גמור אפי' לקדש אשה והוי שפיר דומיא דעפרון, וא"כ ממילא דהוי כסף לפדות הקדשות ומעשר שני, דאלת"ה בקידושין ה' ע"א דבעי למילף שטר בק"ו מה כסף שאינו מוציא מכניס שטר שמוציא אינו דין שמכניס ופריך מה לכסף שכן פודין הקדשות ומע"ש תאמר בשטר שאין פודין בו ה"ה שאין מקדשין בו, ואם איתא לימא שטרא דמלכותא יוכיח כעין באנ"קא שמקדשין בו ואין פודין אף אני אביא שטר קידושין שיקדשו בו אעפ"י שאין פודין, אע"כ פודין בו ועדיף מאסימון אף עפ"י שהוא כסף גמור מ"מ וצרת כתיב והא באנקא עדיפי דמקיים ביה וצרת, וכסף דקרא הוא לאו דוקא שהרי פודין על נחושת רק תליא אי חריפי ומסגי בעלמא כמבואר ר"פ ההזהב ע"ש, וכדמות ראיה מש"ס ב"מ נ"ד ע"א וצרת הכסף לרבות כל דבר שיש עליו צורה ע"ש, ומלשון לרבות כל דבר לומר אפי' אינו כסף רק שיש עליו צורה פודין בו.

[עכשיו הראוני שכבר קדמני בזה באבני מילואים סימן כ"ח סקקט"ו].

וא"כ יש לעיין פדיון בכור בהני באנק"א כיון שפודין בו הקדשות ומע"ש נ"ל לדין לחלק, דבודאי בכל דבר שהוא בין אדם לחבירו אפי' פדיון הקדש שאינו אלא קונה מגזבר ההקדש וממלא חסרונם של גזבר בדבר אחר, וכן פדיון מע"ש לאוכלו בירושלים, י"ל כל טיבעא דסגי בעלמא עפ"י גזירת המלך על הקוני' והמוכרים פודי' בו ונקרא מטבע לענין שבועה ושומרי', משא"כ פדיון שפודין מהקב"ה כי לי כל בכור אלא שהקב"ה נתן פדיונו לכהן, אבל עיקר הפדיון הוא מהקב"ה והקב"ה קצב פדיונו ה' סלעים שיש בהם ה' לוט וקווינט כסף מזוקק, ואפילו נותן לו לכהן מטבע כסף השווה כך ע"י הצורה אינו יוצא י"ח עד שיהיה בהמטבע כסף מזוקק כשיעור הנ"ל מלבד הנחוש' שבתוכו, והיינו מטעם הנ"ל דלגבי מעלה אין הצורה נחשבת לכלום, והה"נ באנקא"נאטן, אפילו יתן מלא ביתו כיון שבשוויים אין בהם כלום רק מפקידת המלכות, וזה לא שייך כלפי מעלה, ואע"ג דרב כהנא שקיל סודרא בפדיון הבן ואמר לדידי שוה, היינו משום שאם הי' לו ה' סלעים היה אין שואל ומשיב (מהדורא תליתאה ח"ג סימן נ"ה) ברענגט ער דאם אראפ, בויידע, דעם השיב משה און דעם חתם סופר, און ער איז מכריע אז מ'קען עם ניצן אזוי ווי דער השיב משה זאגט.[4]

דומ"ץ נייטרא: עכ"פ וואספארא פנים וואלט איך געהאט וועז ס'וואלט געווארן א מחלוקה צווישן דעם ישמח משה מיטן חתם סופר.

רבינו: יא אמת, אומזיינסט צו מאכן א מחלוקה...?

דער חתם סופר איז דאך געווען זייער נאנט מיטן ישמח משה ער האט זיך געהאלטן בידידות מיט אים.[5]

נותנם בעד הסודר, משא"כ אלו הצורות אינם שוין גם לכהן כלום רק מאימתא דמלכותא, אפשר אין פודין ועדיין צ"ע.

4 עי' בשו"ת שואל ומשיב (תליתאה ח"ג סימן נ"ה) שמביא דעת הישמח משה ודעת החתם סופר, והכריע כדעת היש"מ שפודים בהם את הבכור, דחשוב גופו ממון, וז"ל: ועל דבר אשר פלפל אם פודין בן בכור ב'באנקנטין'. דהגאון מליסא ז"ל כתב (בסידורו דרך החיים) דאין פודין בזה, כמו בשטרות. ומעלתו כתב דשטר כזה דנכתב לכל שמוציאו הוי גופו ממון. והביא [השואל] בשם שו"ת השיב משה דפודין בהם. אך בשו"ת חתם סופר אוסר גם כן לפדות בהם, זה תוכן דבריו. הנה אנכי כבר השבתי זה שנים רבות דמות לפדות ב'באנקנטין', ואין דומה לשטרות שאין גופן ממון, ואם נרצה לקנות מוכרח להחליף אותם בהקאסי וליקח מחירם, אבל ב'באנקנטין' קונים בהם עצמם כל מאכל וכל דבר.

ועי' בשו"ת מחנה יהודה (ח"א סי' נ"ד) שהאריך להקשות על ד' מרן הישמח משה הנ"ל, ושלח את תשובתו למרן הייטב לב ז"ל, והייטב לב השיב לו תשובה ארוכה לבאר ולהצדיק את דברי ק"ו וליישב את כל הקושיות שלו בטוב טעם ודעת, והתשובה נדפסה בשו"ת אבני צדק חלק יו"ד סימן קכ"ה, עיין שם.

5 מן הראוי לציין תשובה מאהבה ששלח מרן החתם סופר למרן הישמח משה ביום י"ב אלול תקע"ח, והיא לו נדפסה בשו"ת חתם סופר (חלק או"ח סי' קצ"ח) וז"ל: "צדיק כתמר יפרח כשושנה, בעוד כפתו רעננה, תחל שנה בברכת קדם מעונה, ולא תשכון עליו עננה, ה"ה הרב הגאון המפורסם בערוגת הבושם, גן הדסים, נ"י ע"ה פ"ה (נר ישראל, עמוד היכיני, פאר הדור) כקש"ת מהו' משה תמר (רומז על שם משפחתו שייטלבוים) נ"י אב"ד ור"מ דק"ק אוהעלך (רומז על שם עירו אוהעל) יעקב משכנותיך ישראל".

ואחרי אשר מאריך החת"ס בפנימיות התורה [שהיא התשובה היחידה אשר החת"ס כותב בספרי תורה, שהיה מן הצנועין מאוד בחכמה זו בידוע], כותב הלאה: "ועתה באתי היות כי מכותלי כתבו אשר הגיעוני מאנשי ק"ק פאטאק נראה כאילו נאמרו דלמטורים לפר"מ כאלו לבי ח"ו חלוק ממנו... אלו דברים שדיברתי מעולם, אבל ח"ו לא יצא עתק מפי על גברא רבא דכוותיה שכיו"ב, ואם ח"ו ראה פר"מ שגם במה שכתבתי לעיל דרך עוצב בי, ינחני בדרך אמת, ועל פני יוכיחני, יהלמני צדיק חסד, אנא אשא ואני אסבול, ואקוה שיתפייס ויעלה זכרוני לטובה בתפלתו זכה ימלט אי נקי... הארכתי בזה לומר שלא יחשדני כי ח"ו יש בלבי הרהור ח"ו על

ס׳איז דא תשובות צום ישמח משה פונעם חתם סופר. ס׳איז דא א באקאנטע תשובה וועגן בגדי צמר...[6]

דומ״ץ נייטרא: יא. ברוך ה׳ ס׳איז געווען זייער א שיינער מעמד, זייער א מרוגש׳דיגער מעמד.[7]

קודם דאם אליינס, דער עולם האט אנגעהויבן עפעס צו לערנען פרישע ענינים....

רבינו: יא, מ׳וועט געוואר נייע הלכות, נייע זאכן, דאם אז ס׳איז דא א אינטערסאנטע הלכה אז פטר חמור איז אנדערש ווי פדיון הבן, ביי פדיון הבן איז די מצוה די נתינה, אהן א נתינה איז נישטא די מצוה, אפילו א הפרשה איז

העוסקים בזה לשמה וכו׳, אראה מה בדעת פר״מ וישיבני דבר ה׳ לשד השמן וכצפיחית בדבש״, עכל״ק.

מתוך המכתב מתגלה הערכת רבן של ישראל החתם סופר אל מרן הישמח משה, אשר כמעט לא מצינו דוגמתה בהמון תשובותיו.

6

בענין הדו״ד שהיה בענין זה בין מרן הישמח משה עם מרן החתם סופר, נעתיק כאן גופא דעובא היכי הוי: נגיד אחד מתושבי אוהעל ירד לפני התיבה בבגדי צמר, וחסיד אחד התריז כנגדו ומיחה בו שלא יעבור לפני התיבה בלבוש צמר, באמרו כי התפלה בנוסח ספרד שהם מתפללים היא לעילא מכל ברכתא ואין הלובש בבגדי צמר כדאי הוא לה׳.

הנגיד הנ״ל שלח את הדו״ד לפני רבן של ישראל החת״ס לשמוע מה בפיו אודות המנהג הנ״ל, הח״ס השיב לו בכבוד (שו״ת חת״ס או״ח סי׳ ט״ו [השני]), החת״ס מכנה את השואל בתואר ״הרבני המופלג״, וז״ל: ״יקרתו הגיעני ולא ידעתיו אכנהו, אך מכותלי מכתבו ניכר כי בר אוריין הוא ונפשו בשאלתו... אהובי ידידי הלא שניכם מודים שרוב כל ישראל מלובשים בבגדים הנ״ל, ואינם חוששים שמא נתערב בהם חוט פשתן, ומכל מקום הנזהר קדוש יאמר לו, אבל שזה אין כדאי וראוי לעבור לפני התיבה בשביל זה, הס שלא להזכיר, וגם שכנגדו החולק עליו מודה בזה, אלא שאמר טעם עפ״י סוד נסתר שנוסחא ספרדית אינה סובלת זה, והוא דבר שאין אני יודע מה הוא סח, אולי אם יבואו דבריו אלי ויורני איך ומה ומתי אבינם, ואדין ביניכם, אבל סתמא כפירושו הבל יפצה פיהו״. ואחרי אשר מאריך הח״ס בנידון נוסח התפילות של אשכנז והאריז״ל, מסיים: ״אבל שלא להתפלל בבגד צמר אין לחוש לדבריו, אם לא ישמיעני דבריו ויגלה לי סתריו, אז אודה על האמת אם הוא אמת...״.

בהגיע מכתבו של הח״ס לאוהעל, מצא היש״מ - שהי׳ פטרונם של החסידים בעירו ובכל המדינה - לנכון להגן על המנהג המקובל אצל החסידים שלא לירד לפני התיבה בבגדי צמר, והוא השיב בדברים נכוחים את התשובה שהעתקנו מקצתה לעיל, היש״מ מביא בה גם כן מה שדורשי רשומות היו אומרים שעטנ״ז הוא אותיות שט״ן ע״ז, שכה השטן הוא עז וחזק מתוח מאוד על הלובשו, וגם עז הוא לשון עז, דהיינו שעיר כמו ושעירים ירקדו שם, ואיך יתכן שיעורר רחמים על הציבור כשהוא לבוש בכוח עז של הס״א.

וזה אשר השיב מרן הח״ס על המכתב הנ״ל (שו״ת חת״ס או״ח סי׳ ט״ז): ״גי״ה הגיעני וההכרח להשיב להחזיר לו אגרת י״נ (ידיד נפשי) הגאון החסיד דאוהעל אשר אמרותיו מאירים מעולפת ספירים במ״ש בגגלות בדבר אחד נתבוונו הוא ואני, היש חיך מתוק מזה לענין עיקור הדין של לבישת בגדי צמר, אשרי הנזהר וקדוש יאמר לו... ותמהתי על דברי הגאון באגרת שלו גם כי כל דבריו בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכת מחשבת...״. ואחרי שמאריך הח״ס בעניני נוסחאות התפילה וספר ״לקוטי אמרים״ ש״לא נמצא בקהלתינו״, מסיים להנגיד הנ״ל: ״אך מטעם אחר אני מחלה פניו כשמתפלל בקהל חסידים, בגדי פשתן ילבש, מפני פירוד לבבות מחלוקת וזהו שט״ן ע״ז המרקד יותר משעטנז,

יתן ה׳ ליחד כל בית ישראל הנפרדים עתה לג׳ חלקים בעו״ה, חדשים, וקדושים, ופרושים, נא יחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, ע״כ לעצתי ישמע ועכ״פ בהתפלל עמהם ילבש בגד פשתן או משי״.

7

ונעתיק כאן ברכת כהן מהגה״צ דומ״ץ נייטרא שליט״א אחרי קיום מצות פטר חמור ביום ג׳ דחוהמ״פ העעל״ט במעמד אלופי אלפי אנשי שלומינו בביהמ״ד הגדול בקרית יואל יע״א:

מורי ורבותי, ברוך ה׳ דער אויבערשטער האט מיר געגעבן א זכות, אז איך קען זיין דער כהן ביי די גרויסע הייליגע מצוה וואס דער רבי שליט״א האט מקיים געווען, ביי א כהן איז דא ברכת כהנים, וואס הגם יעצט איז נישט ברכת כהנים ממש אלץ פארשידענע הלכות וואס איז דא כדי מ׳זאל קענען מקיים זיין ברכת כהנים, אבער אז מ׳האט אינזין אז ס׳זאל זיין די השפעה פון וועז מ׳איז יא מקיים די הייליגע מצוה פון ברכת כהנים האט עס א המשך און א שייכות. דער רמב״ם זאגט אז וועז עס קומט צו ברכת כהנים איז לעולם נישט קיין שום נפק״מ ווער דער כהן איז, ווייל דער בורא כל עולמים האט געזאגט ״ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם״, און דער רמב״ם רעכנט אויס ח״ו ווער אלץ דער כהן קען זיין, וואס איז עס נוגע? דער אויבערשטער זאגט ״ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם״ און איך דער אויבערשטער, דער בורא כל עולמים, דער מנהיג כל העולם כולו, איך וועל בענטשן אידישע קינדער, דו זאג נאר די וועדטער.

רבותי, אונז זענען מיר דא יעצט צוזאמען, אידן דארפן אזויפיל השפעות טובות, לאמיר צוזאמען מכוון זיין, אידן דארפן יעדעס וואדט פון די ברכת כהנים, אידן דארפן אזויפיל געזונט, אידן דארפן אזויפיל פרנסה, אזויפיל שמחות, לאמיר צוזאמען בעטן דעם אויבערשטן, ער זאל מקבל זיין די ברכות, אידן דארפן אזויפיל אמונה, און אזויפיל מקיים זיין מצוות ומעשים טובים, און אזויפיל תורה, לאמיר צוזאמען מכוון זיין אז דער אויבערשטער זאל דא טאקע פאר אונז, ״ואני אברכם״ זאגט דער אויבערשטער, און אידן דארפן אויסער יעדע פרטיות׳דיגע ברכה, דארפן אידן האבן א גאולה שלימה, ווי דער רבי זאל זיין געזונט האט פריער דערמאנט, אז דאס איז א זאך צו געדענקען וואס הייסט א בית המקדש, וואס הייסט קרבנות, הגם דאס איז א הייליגע מצוה פאר זיך, אבער דאס דערמאנט אונז פון דעם, לאמיר צוזאמען מכוון זיין אז דער אויבערשטער זאל אונז שוין געבן די גאולה שלימה, און בשעת וועז מ׳ענטפערט אמן לאמיר איינרייסן אז דער אויבערשטער זאל אונז געבן די אלע ברכות. איז ״יברכך ה׳ וישמרך, יאר ה׳ פניו אליך ויחנך, ישא ה׳ פניו אליך וישם לך שלום, ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם״.

נישט געגנוב. און דא דייקא די הפרשה איז די מצוה אזוי ווי תוס׳ זאגט אין בכורות (יא.).[8]

דומ״ץ נייטרא: יא, זעהט אויס אז יעדע זאך האט זיך זיין בחינה.

רבינו: אויך מתנות כהונה. ביי תרומות ומעשרות איז דא אן הפרשה און ס׳איז דא א נתינה, דער רמב״ם מיטן רמב״ן קריגן זיך נאר צו סאיז איין מצוה אדער צוויי עקסטערע מצות,[9] דארט איז דא א קדושה, דארט אליינס איז א גרויסער חילוק, דארט ווען ס׳איז די הפרשה ווערט עם תרומה און עם באקומט א קדושה, דא באקומט נישט קיין שום קדושה די שה ווען מ׳איז מפריש.

חלה באקומט אויך א קדושה ביי די הפרשה. ביי דעם שטייט אבער ׳תתן לי׳, ביי דעם איז דא א מצוה פון נתינה. דא שטייט ׳תפדה בשה׳, און ביי חז״ל איז אזוי מקובל געווען, דאם איז דער תורה שבעל פה, ס׳איז אזוי מקובל געווען אז דא איז די הפרשה די מצוה.

הרה״ג ר׳ יואל יצחק שטערן שליט״א, דומ״ץ דינוב קרית יואל: אין דרך פיקודיך (מצוה יח) זעהט יא עפעם אויס אז ס׳איז דא א מצוה פון נתינה, דער איינציגסטער פלאץ וואו ער שרייבט אז די מצוה איז ׳ליתנו לכהן׳.[10]

רבינו: דאם קומט פונעם רמב״ם אין ספר המצוות (מצוות עשה פא) דארט איז דא אזא לשון,[11] דארט זעהט אויס אז עפעם א חלק פון א מצוה איז עם אבער ס׳איז נישט קיין מצוה פאר זיך די נתינה, ס׳איז דאך פון די מתנת כהונה.[12]

הגרי״י: אפשר א הכשר מצוה.

רבינו: יא, עפעם א מצוה איז עם, מ׳מוז עם אהין געבן, מ׳קען נישט זאגן אז ס׳איז גארנישט, אפילו ביז צום דרך פיקודיך, מ׳זעהט דאך אז ס׳איז מתנות כהונה, אז נישט וועט מען מפריש זיין און גארנישט, און נישט אהין געבן...?

באמת ס׳איז דא א גאנצע הלכה ווען ער האט געירש׳נט פונעם זיידן, קען ער עם האלטן, א ספק פטור בכור מוז ער נישט אהין געבן, איז עם שלו, ס׳איז זיינס. איז טייטש ביי א ספק וויבאלד ס׳איז א דין ממון, איז המוציא מחבירו עליו הראיה, גאנצע הלכות איז דא, זעהט זיך אויס אז ווען נישט, מוז מען עם אהין געבן, ווייל ס׳איז א חוב.

הגם מ׳קען זאגן אז ס׳איז א דין ממונות, ס׳איז ממונו של כהן, ער האלט אפ ממונו של כהן, און ממונו של כהן דארף מען אויך אהין געבן. ווייל אויב ס׳וואלט געווען א חלק פון די מצוה, וואלט מען ביי א ספק אויך געדארפט מקיים זיין דעם חלק פון די מצוה, פון דעם זעהט מען אז ס׳איז נישט קיין חלק פון די מצוה, נאר ס׳איז א חלק פון די ממונות, ס׳איז ממונו של כהן. פונקט ווי ביי תרומה איז דא א דין פון ממון של כהן.

די גמרא זאגט (בבא מציעא ו:) ׳ואי סלקא דעתך תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו אמאי נכנסין לדיר נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן׳.

דומ״ץ נייטרא: אין די חלק ההלכה – איז ווי דער רבי זאגט – איז דא אין דעם א גרויסער חידוש, אבער דאם איז דאך מתנות כהונה, איז ווען איך גיי אהיים מיט לומדות, קען איך נישט לייגן קיין פלייש אויפן טיש...

רבינו: דערפאר זאג איך אז א דין ממון איז דא.

---

8 דהנה כתב התוס׳ (שם) וכך פריק לי׳ מברך על פדיון פטר חמור, ולא בשעת נתינה לכהן דמעידנא דאפרשי׳ ברשותי׳ דכהן קאי. ומבואר דאף דאיכא מצות נתינה בפדיון פטר חמור, מ״מ מתקיימת מצוה זו בשעת הפרשה, משום דבאותו זמן כבר ברשותי׳ דכהן קאי וזכו בו הכהנים.

וכן כתוב בחזון איש (בכורות סי׳ י״ז סק״ב) וז״ל: פדיון הבן ופדיון פטר חמור חלוקין זה מזה, פדיון הבן חלות הפדיון תלוי בקבלת הכהן, ואי אפשר להפריש ולהעמיד ביד שבט, וכדתנן נ״א א׳ המפריש פדיון בנו ואבד כו׳, ואילו בפדיון פטר חמור אמר לקמן (בכורות י״א ב׳) דמעידנא דאפרשיה ברשותי׳ דכהן קאי, ולר׳ יהודה אסור בהנאה והו״ל פדיון ניחא, אבל לר׳ שמעון דאינו אלא מתנות כהונה כפדיון הבן, למה סגי בהפרשה עכ״ל, ובמפתחות שם בתחילת הספר הוסיף דפדיון הבן הוא חלוק, מפני שבו למדנו מקרא שיש חיוב אחריות עד שיבוא ליד כהן.

9 ובזה חולק הרמב״ן על הרמב״ם (סה״מ מ״ע קכ״ו-קכ״ז) דס״ל דמצות הפרשה הוא מצוה אחת, אבל הרמב״ן ס״ל דההפרשה היא מצוה אחת, והנתינה לכהן גם כן מצוה מיוחדת לעצמה, עיין במנחת חינוך (מצוה שצ״ה ומצוה תק״ז) באריכות.

10 וז״ל שם: הרמב״ם כתב בספר המצות (מ״ע עט) שהמצוה הזאת אינה נוהגת אלא בארץ ישראל, וההזיק אחריו הרב בעל החינוך והוסיף לבאר בחו״ל הוא מדרבנן, והרמב״ן בהשגות תמה עליו וכתב שזאת המצוה נוהגת גם בחו״ל שמחוייבים ליתנו לכהן.

11 וז״ל הרמב״ם בספר המצוות (מצוה פ״א): היא שצונו שנפדה פטר חמור בשה לבד ולא יפדה בזולתו, וינתן אותו השה לכהן. והוא אמרו יתברך ׳ופטר חמור תפדה בשה׳.

12 כמבואר בפ׳ קרח (במדבר יח, מפסוק ח׳ והלאה).

פונעם רמב"ם אליינם אין הל' בכורים איז אויך משמע אז דאם איז א פרישער חיוב פון נתינה לכהן, דאם האט נישט קיין שייכות מיטן פדיון אוך מיט די הפרשה.[13]

דומ"ץ נייטרא: קומט אויס אז די מצוה פון 'מתנות כהונה' קען נישט זיין ביז ווען איך באקום די שה. ס'איז דא צוויי מצוות, ס'איז דא די מצוה פון 'תפדה בשה', דאם איז איז מען שוין מקיים ביי די הפרשה, אבער 'מתנות כהונה' דארף מען ממש איבער געבן.[14]

רבינו: ווייל דאם איז דעם כהן'ס געלט, אז מ'געט עס נישט פאר'ן כהן האט מען פשוט באגנב'ט דעם כהן.

דומ"ץ נייטרא: מ'האט געוואוסט אלע דורות אז דער ישמח משה האט געמאכט א פטר חמור? אדער ס'איז א לעצטיגע זאך וואם מ'איז געווארן געווארן.

רבינו: דער דרכי הישר והטוב שרייבט אזוי.[15]

---

13 בהל' בכורים (פי"ב ה"ב) כ' הרמב"ם בזה"ל: השה שפודין בו נותנו לכהן שנאמר כל פטר רחם וכו'. דהיינו שיש חיוב חדש ליתנו לכהן. וכ' במ"מ ומ"ש שנאמר כל פטר רחם וגו' כך היא הגירסא הנכונה והוא בפרשת קרח ומדכתיב יהיה לך ליוף שהוא לכהן, ע"כ. ובדר"ז כ' במהר"י קורקוס ע"כ וכן הוא במהר"י וז"ל שנאמר כל פטר רחם וגו' והוא פסוק בפרשת קרח וכתוב בו יהיה לך מוכח שהוא לכהן ע"כ, והוא כמו שאמר מר"ש שהוא 'פשוט מדיני מתנות כהונה' וכאשר גילה הקרא שאכן זה ממתנות כהונה. א"כ הרי חייב למוסרו להכהן 'לקיים מצות מתנת כהונה' של נתינת שה' ואין לזה שייכות לפדיון החמור.

14 עיי' בקצוה"ח (סי' רמ"ג סק"ד) ובחי' הגר"ש שקאפ (קידושין סי' כ"ב) שמאריך ללבן סוגיא זו, עיי"ש.

15 עיי' מה שכתב בס' דרכי הישר והטוב מליסקא (דף ל"ד) דזקנו הרה"ק ר' צבי הירש מליסקא ז"ל היה שנים רבות משתוקק לקיים מצות פטר חמור, ואמר שמצוה זו שמקיימים אותה רק לעתים נדירות והתלוננה לפני הש"ת על שאין מקיימין אותה, ושנים רבות גידל חמורים והשקיע הרבה עמל וממון, עד שהשי"ת זיכהו לזה חמורתו ילדה זכר ופדה אותו בשה אצל כהן כמצוותו, ובירך הברכה בשמחה גדולה, וגם בכה מתוך שמחה ועשה סעודה גדולה בבית המדרש, וכתב שם דגם הרה"ק הישמח משה קיים מצוה זו.

אגב, יש לציין ביסופיו של הרה"ק הבני יששכר ז"ל לקיים מצוה זו, כמו שהוכח בספרו דרך פקודיך (מצות עשה כב) כתב על מצוה זו נוהג בכל מקום ובכל זמן, ותמיהני על שהעולם מקילין במצוה זו בחו"ל, "הא רעוא שתבא לידי המצוה הזאת ואקיימה בעורת השם יתברך"... עכלש"ק.

כמו כן מעיר נכדו של הגה"ק רבי הילל מקאלאמייא ז"ל (בספר תולדות וזכרונות סוף עמי טי והלאה) וכתב "אוהב מצוה לא ישבע מצוה, בחצרו הי'

דומ"ץ נייטרא: אבער מ'האט געלעדט דערפון?

רבינו: מ'האט נישט געלעדט דערפון, ווייל ס'איז נישט אויסגעקומען, ווען האט מען געלעדט פון מצות פטר חמור?....

א' הנוכחים: רבי הערשעלע ליסקער שרייבט עם נישט, נאר אן אייניקל שרייבט אז ער האט עם געהערט פון זיין זיידן.

רבינו: ער שרייבט אז ער האט געמאכט א גרויסע סעודה אין ביהמ"ד, ער איז געווען זייער בשמחה.

דומ"ץ נייטרא: יא, א סעודה לכבוד די מצוה.

רבינו: יעצט איז דאך פסח מאכט מען דאך נישט אזוי קיין סעודות אין ביהמ"ד, מאכט מען דא א סעודה אין שטוב לכבוד די מצוה, אזוי נאר פאר די בני משפחה.

דומ"ץ נייטרא: דא איז געווען א טהור'ער בכור בהימה טהורה, אין 'רעים' איז עם געווען מיט יארן צוריק, כ'בין לעצטנם געווארן געווארן דערפון, אז ס'איז געשטארבן א טהור'ע בכור וואם האט זיך ארים געדרייט דארט.

א' הנוכחים: ס'איז געווען א ספק בכור.

דומ"ץ נייטרא: און איך האב עקסטער הנאה געהאט דערפון, ווייל איך פלעג צו לערנען דארטן דעם באר היטב אז וואם טוט מען ווען אזא בכור שטארבט, איז אין באר היטב (יו"ד סי' ש"ז סק"ב) שטייט – צום סוף האב איך געזעהן אז דער מקור איז דער 'בית הלל', ער איז געווען אין די צייטן פון ש"ך – אז מ'באגראבט עם אין די געהעריגע בית החיים,[16] האב איך זיי גערופן פרעגן, וואו האט מען עם באגראבן? האבן זיי געזאגט אז מ'האט עם באגראבן אין די פארם, מ'האט געמאכט א עקסטערע פלאץ, האב איך געפרעגט רבי געציל (הגאון דומ"ץ קרית יואל שליט"א), זאגט ער, איך בין דעמאלטם נישט געווען אין אמט...

הגרי"י: ער איז נישט געזונט געווען דעמאלטם.

דומ"ץ נייטרא: קען זיין מסתמא ווייל ס'איז געווען א ספק... אבער ס'שטייט מ'זאל עם ארייך פאקן אין א וויסע ליילעך איך קען זיי נישט אזוי, כ'האב נאר געשמועסט מיט

בכל משמורה ראשונה חמור נועה, כי קנה לו חמורה לקיים מצות פטר חמור, ואף צאן הי' לו קיים בהם מצות ראשית הגז...

16 עי' באר היטב (שם) שאם מת הבכור נוהגין לקברו בסדין בבית הקברות, וצריך לקברן מעט בעומק פן יבא לחטט אחריהם, ולכאורה מבואר שיש בזה קצת דיני קבורה, אך בשו"ת פני יהושע (או"ח סימן יב) הביא ראיה שכל איסורי הנאה הנקברים אינו אלא חומרא דרבנן שלא יבואו לידי תקלה ולא שמצוותו בכך, וכן כתב במקור חיים (פתיחה לסימן תל"א).

זיי, מ׳זעהט אז .... זיי האבן געמאכט א לויה, מ׳האט געזונגען התעוררות ניגונים, אבער ס׳איז טאקע נישט פשוט... זיי האבן זיך נישט געכאפט ווען זיי האבן אפגעקויפט די פארם אז ס׳איז געווען ביז יעצט בהמות ווערט די אלע שאלות.

רבינו: יא, מ׳דארף אכטונג געבן, אינדערהיים (בשנים הקודמים בארצות אייראפע) האט דאס יעדער געלערנט, פונקט ווי מ׳האט געלערנט הלכות שבת און הלכות תפילין, האט יעדער איד געלערנט די הלכות פון בכור, ווייל ס׳איז געווען די פארם׳ס און מ׳האט געהאט בהמות, מ׳האט געהאט א קיה. מ׳האט געוואוסט וואס מ׳האט צוטוהן. וואס האט מען געטוהן? מ׳האט געמוען א שותף א גוי, האט מען געוואוסט ווי אזוי מ׳מאכט דעם שותפות, האט דאס יעדער געלערנט, אבער היינט גייט עם אזוי עמיצער ווייסט דען? קיינער ווייסט נישט וואס מ׳טוהט...

הגרי״י: ווען דער חזון איש איז ארויף קיין ארץ ישראל האט ער אויך געלאזט דעמאלטס דרוקן קונטרסים, ווייל דער עולם דארטן קיינער האט נישט געוואוסט, יעדער האט געהאט פארם׳ס, עם האט אנגעהויבן צו ווערן אזוי א ריבוי פון דעם, ס׳איז געווען די אלע שאלות.

רבינו: יא, מ׳האט נישט געוואוסט, ביז מ׳האט זיך דערזעהן מיט א בכור.

א׳ הנוכחים: דער ספק בכור איז געווען ווייל מ׳האט נישט געוואוסט צי די מאמע האט שוין געהאט פארדעם א קעלבל צי נישט, זיי האבן עם אפגעקויפט און זיי האבן נישט געפרעגט פון ווען דאס קומט, און זיי האבן אויך נישט געוואוסט, בקיצור דאס איז געווען דער ספק.

דומ״ץ נייטרא: ס׳איז שיין געווען צו זעהן דא היינט אז אידן נעמען זיך צוזאם עוסק צו זיין במצוה, אדורך טוהן די הלכות, קודם איז געווען א שיינער ציבור, אזא עולם האב איך שוין לאנג נישט געזעהן.

רבינו: ס׳איז געווען א שמחה של מצוה.[17]

דומ״ץ נייטרא: יא אמת, ס׳איז געווען נישט פשוט.

רבינו: כ׳זועל אייך זאגן א צווייטע זאך, ס׳איז דאך חול המועד, וואס טוט מען אין די צייט? אלה מסעי... מ׳פארט ארום, און אז מ׳ברענגט אריין דעם ציבור אין ביהמ״ד, דאס אליינס איז שוין א מצוה, אז מ׳האט געהאלטן דעם עולם שעות אין ביהמ״ד איז עם שוין א גרויסע זאך.

---

17 ולחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך דברות קודש שהשמיע כ״ק מרן רבינו הגה״ק שליט״א במעמד הגדול והנשגב לכבוד מצות פטר חמור ביום ג׳ דחוהמ״פ העעל״ט, יחד רבנן ותלמידיהון אלופי אלפי אנשי שלומינו בביהמ״ד הגדול בקרית יואל יע״א:

״בראשית דברי וויל איך באגריסן, מקדים זיין בברכה ברוכים הבאים בשם ה׳ די צוויי חשוב׳ע כהנים וואס זענען געקומען פונדערווייטנס זיך משתתף צו זיין אין דעם שמחה של מצוה, א הייליגע מצוה, די מצוה פון פדיון פטר חמור.

הרב הגאון הצדיק זקן ויושב בישיבה, כהן שדעתו יפה סערדאהעלער רב שליט״א, ומשנהו הרב הגאון הצדיק כהן שדעתו יפה דער רב פון נייטרא קהלה אין בארא פארק.

הני כהנים, חשובי הרבנים בדורינו, גדולי מורי הוראה בישראל, רבים נהנים מאור תורתם. איצט, לעת כזאת וועל מיר זיי אנוואונטשן, אז זיי זאלן זיין פון די כהנים וואס זענען עוסקים בעבודת הקודש אין ביהמ״ק, און זאלן זוכה זיין צו אלע כ״ד מתנות כהונה במהרה, מתוך אריכות ימים ושנים, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן״.

ואחרי שהאריך בדברי תורה בפרטי דיני קיום המצוה ובדברי אגדה לכבוד המעמד הגדול המשיך רבינו שליט״א כדלהלן:

״איך גיב א שבח והודי׳ פארן הייליגן באשעפער, דער אויבערשטער האט מיך מזכה געווען מקיים צו זיין אזא מצוה, א מצוות עשה פון די תרי״ג מצוות, די מצוה פון פדיון פטר חמור, דאס איז א הייליגע מצוה אזוי ווי אלע תרי״ג מצות אין די תורה.

אונז זעמיר מקיים די מצוה בשמחה רבה, ברוב עם הדרת מלך. אז מען איז מקיים א מצוה ברבים, דאס ברענגט אריוס די חשיבות המצוה, אידן קומען זיך צוזאם לכבודו פון א מצוה, מ׳וויל זיך משתתף זיין, במחשבה זענען די אלע אידן זיך משתתף אין אזא חשוב׳ע מצוה. אוודאי אין אזא צייט ווען מען רעדט פון א מצוה, דערמאנט מען זיך פון די מתנות כהונה, ס׳איז דאך נאר איינס פון די כ״ד מתנות כהונה. ס׳פעלט אויס די אלע איבעריגע מתנות כהונה, מ׳האמיר נישט בכור בהמה טהורה וואס דאס האט מען געמוזט מקריב זיין אויפ׳ן מזבח פאר א קרבן, בעוה״ר דאס ביהמ״ק איז חרוב, מ׳קען נישט מקריב זיין קיין קרבנות, מ׳קען נישט געבן קיין תרומות ומעשרות, ביכורים, די אלע מצוות וואס א איד האט מקיים געווען און געגעבן פאר די כהנים.

אונז זעמיר אבער אלע מתפלל צום הייליגן באשעפער, ותחזנה עינינו בשובך לציון ברחמים ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות, דער אויבערשטער וועט העלפן, מ׳וועל מיר דערלעבן ביאת הגואל, וועט דער אויבערשטער זעהן, ווי מיט א שמחה און מיט א גרויסע אהבה וועלן מיר מקריב זיין אלע קרבנות, מ׳וועל מיר זעהן זיך משתדל צו זיין, מקיים צו זיין אלע כ״ד מתנות כהונה, צו געבן פאר די כהנים, ס׳זאל זיין למשחה, בגדולה, בכבוד, ס׳זאל זיין לכבוד ולתפארת פאר די כהנים ווי עס דארף צו זיין.

זאל אונז דער אויבערשטער העלפן, אין זכות פון פדיון פטר חמור מיט א שה, זאל זיך דער אויבערשטער מרחם זיין אויף כלל ישראל, דער אויבערשטער זאל פודה זיין דעם שה פזורה ישראל מבין העמים, מ׳זאל מיר זוכה זיין בקרוב צו ביאת גואל צדק, במהרה בימינו אמן״.

הגה"צ רב דקהילתינו וומסב"נ שליט"א: ס'איז דא א מעשה אז דער שינאווער רב האט נישט געוואלט עסן פון די זופ וואס מ'האט אויף געגעבן, און דער דברי חיים האט געזהן אז ער וויל נישט עסן, האט ער אים געפרעגט פארוואס, בקיצור מ'איז נאכגעגאנגען ביז ארויף און מ'האט געזהן אז ס'איז געווען געקאכט מיט פלייש פון א בכור, האט דער דברי חיים געזאגט 'אם חכם בני ישמח לבי גם אני', ער האט מרגיש געווען.[18]

דומ"ץ נייטרא: איך האב געהאט א ספק צי איך מעג רעדן פון תפילין אין חול המועד,[19] אבער איך הער אז למעשה האט דער רבי (בעל דברי יואל) ז"ל געהאלטן מ'זאל לייגן.[20]

רבינו: איך האב היינט אינדערפרי אויך געלייגט תפילין פאר א בר מצוה בחור.

איך אליינם האב אלין בחור אויך געלייגט תפילין אום חול המועד.

דומ"ץ נייטרא: איך האב אלין בחור געוואוינט אין וויליאמסבורג, אונז לייגן מיר תפילין און מיר דארפן נישט קיין אנדערע מקור, אבער מיין גירסא דינקותא איז דער רבי ז"ל האט אזוי געוואלט בחורים זאלן לייגן תפילין, מ'האט אים אביסל נישט אזוי געפאלגט... ס'איז געווען ר' מרדכי לייב טירנויער וואס איז געשלאפן מיטן רבי'ן אין די סוכה, און מ'האט געמסר"ט פאר'ן רבי'ן אז זיינע קינדער לייגן נישט קיין תפילין חוה"מ, איך בין געווען א יונגל דעמאלטס, דער רבי איז נאך געזונט געווען, האט אים דער רבי פארגעהאלטן, האט ער געענטפערט – זעהט אוים אז ער האט זיך געוואגט ווייל צום רבי'ן האט דאך נישט יעדער געקענט אזוי רעדן – מיין טאטע האט נישט געלייגט קיין תפילין חוה"מ, און איך האב נישט געלייגט קיין תפילין חוה"מ, און מיינע קינדער לייגן אויך נישט... האט דער רבי ז"ע אים געענטפערט, מיין טאטע האט געלייגט תפילין אלין בחור! אויפן קדושת יו"ט האט ער געזאגט אז ער האט געלייגט תפילין חוה"מ, און איך האב אויך געלייגט תפילין חוה"מ, און איך בעהט דיך דיינע קינדער זאלן אויך לייגן תפילין חוה"מ...

רבינו: אזוי האט ער געזאגט?! 'מיין טאטע האט געלייגט תפילין אלין בחור'?!

---

18 יש לציין לעובדא דומה לזה המובא בס' אוהל קדושים - מרבי יעקב שמשון קאנער ז"ל (עמ' נ"ד) שמעתי מכ"ק אאמו"ר הגה"צ זצ"ל שסיפר מה שגדול הדור אחד רבי מפורסם זי"ע סיפר מדוע יש לו התבטלות לפני כ"ק אא"ז איש אלקים רשכבה"ג בעל דברי יחזקאל זי"ע, וסיפר שתי מעשיות אבל אני אינני רוצה לפרסם שמו, פעם אחת הזמין את כ"ק אא"ז משינאווא זי"ע לארוחת צהרים ואמר לו כ"ק אא"ז זי"ע שאיננו אוכל בשר בהמה זולת בביתו, ואמרה אשת המארח הצ' ז"ל שיש לה בשר עגל, והסכים לאכול אצלם ארוחת צהרים, וכאשר ניתן לפניהם המרק אכל זה הגדול זי"ע בעל הבית תחילה, וכאשר נתן כ"ק אא"ז זי"ע הכף למרק ניער וניער ולא אכל, עד שאמר שברצונו לשאול עוד הפעם את הרבנית אם המרק רק מבשר עגל, ואמרה הרבנית שקנתה בשר העגל אצל השכן.

ואמר כ"ק אא"ז זי"ע למשמשו לקרוא את השכן וחקר ודרש ממנו, עד שנודע שהעגל היה בכור, והיה לו להרב המארח בושה שאכל המרק.

ופעם שנית ג"כ הזמינו לארוחת צהרים ביומא דהילולא שהתאספו הרבה חסידים, וכ"ק אא"ז משינאווא זי"ע בא באמצע הסעודה ונטל ידיו ונתנו לו לחם, ולא רצה לברך ברכת המוציא על הלחם שנתנו לו ולא רצה להפסיק, ורימז בידיו להביא לו לחם מן השוק, וכאשר בירך המוציא אמר אשר לפי דעתו אסור לברך המוציא על לחם זה שנראה כפת הבא בכסנין, ושלחו לשאול הרבנית ז"ל, ואמרה שהצדק אתו כי היא הכינה פת לחם ופת הבא בכסנין לסעודה, והמשמשים החליפו ונתנו בבוקר אחר התפילה את הלחמניות שהכינה לסעודה, ועכשיו לסעודה את לחמניות כסנין, והי' לו עוד הפעם בושה, עכ"ל.

19 הגה"צ דומ"ץ נייטרא האריך בדרשתו שיחה נאה לבאר פסוקי פרשיות התפילין 'קדש לי כל בכור וכו' וכל פטר חמור תפדה בשה' (שמות יג, יג), והמשיך בזה בביאור נוסח ה'לשם יחוד' שאנו אומרים לפני הנחת תפילין "לשעבד בזה תאות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו וכו'. שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכוחותי כלם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו".

20 כידוע שנחלקו בזה ההלכה והזוהר, דעפ"י הלכה מניחין תפילין בחוה"מ, ובזוהר מחמיר מאוד דהמניח תפילין הוי כמבזה את המועדות. (עי' סי' ל"א וכסי' ש"ח ס"ד במג"א).

ועי' בס' אות חיים (סי' ל"א ס"ק א) שהרה"ק מצאנז ז"ל ציוה לבחורים להניח תפילין בחוה"מ, כיון שאנו פוסקים כהרמ"א, והוא הרי פסק שמניחים תפילין בחוה"מ, אמנם תלמידי בעש"ט הק' החזיקו כדעת הב"י עפי"ד הזוה"ק שאין מניחים תפילין בחוה"מ, והרה"ק מצאנז אמר שלבחורים אין לעסוק בחסידות. והגה"ק ממונקאטש כתב שעפי"ז יובן למה נהגו שבחורים אין מניחים תפילין דרבינו תם, עיי"ש. וכן מובא בספר דברי שלום מהרה"ק מסטראפקוב ז"ל.

וכן הורה מרן רבינו ז"ל כמה וכמה פעמים כששאלו אותו על הענין אם להניח תפילין בחוה"מ, שבחורים יניחו תפילין בחוה"מ אע"פ שכתוב בזוה"ק דברים קשים נגד זה, מ"מ היה סמך על דבריו של מרן הקדוש בעל דברי חיים ז"ל "חסידות איז נישט פאר קיין בחורים, און בחורים דארפן זיך נישט פירן עפ"י הזוהר".

ומ"מ היה אומר שבביהמ"ד לא יניחו תפילין רק בביתם יניחו תפילין ויאמרו קריאת שמע והפרשיות של תפילין, ויתפללו בלא תפילין.

אך לפלא יש לציין מה שסיפר הגה"צ רבי שמואל בראך ז"ל אבד"ק נאנאש כי בשנים הראשונים ששהה רבינו בארה"ב לא ציוה רבינו אף פעם להבחורים להניח תפילין בחול המועד.

איך זאג אייך, איך האב אויך געלייגט תפילין אלץ בחור, אזוי איז געווען ביי אונז.

הגה"צ רב דביהמ"ד בית ברוך שליט"א: וואס איז דער חידוש אז דער קדושת יו"ט האט געלייגט תפילין?

רבינו: ווייל אין צאנז האט מען געלייגט תפילין, ס'שטאמט דאך פון צאנז.

דומ"ץ נייטרא: וועז האט זיך אהנגעהויבן דער קשר פון סיגוט מיט צאנז, נאך ביים ייטב לב?

רבינו: יא, דער ייטב לב האט געשיקט די קינדער קיין צאנז.

דומ"ץ נייטרא: אה, דעמאלטם קען דאס שטימען, דער קדושת יו"ט איז געווען א בחור איז ער שוין געווען אין צאנז.

רבינו: יא, דער קדושת יו"ט האט געוואוינט אלץ בחור אין גארליץ, דער ייטב לב איז דעמאלטם געווען דארט רב פאר ער איז געווארן רב אין סיגוט, דער קדושת יו"ט איז געבוירן געווארן אום תקצ"ו, אוז צעהן יאר שפעטער איז דער ייטב לב אווענק פון אהעל קיין גארליץ, דער דברי חיים האט אים געשאפט דאס רבנות אין גארליץ, אוז ער האט געשיקט די קינדער קיין צאנז. אוז דער קדושת יו"ט האט שוין געקענט פארן פון גארליץ אלץ בחור קיין צאנז.

הגה"צ אבד"ק סיגוט שליט"א: ס'איז נישט אזוי ווייט פון גארליץ...

רבינו: יא, א חתן איז ער שוין געווען, אבער נאך אלץ איז ער דעמאלטם געווען א עינגער בחור...

ער איז געווארן א חתן אלץ קינד, אבער אין צאנז האט ער שוין געקענט זיין אלץ בחור, דאס שטימט.

ס'איז מיר א גרויסע חידוש, ווייל כ'האב שוין אמאל אריין געטראכט אין דעם, איך וויים דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט געהייסן פאר מיין טאטנ'ס עלטערע ברודער (ה"ה בנו הגדול הגה"צ רבי יקותיאל יודא ז"ל אבד"ק סיגוט, שהי' בן י"ד שנה בפטירת אביו מרן העצי חיים ז"ל) ער זאל לייגן תפילין חוה"מ, נו, פון וואו קומט דאס?

ר' יהושע מענדלאוויטש זאגט אז אים האט דער פעטער ז"ל אויך געהייסן לייגן תפילין חוה"מ אלץ בחור אינעם טאג פונעם בר מצוה, אהן א ברכה.[21]

דומ"ץ נייטרא: דער חידוש איז געווען, איך האב געהאט א חבר – אבדל לחיים טובים, ער לעבט שוין נישט – דער יאקער רב.

רבינו: יא, כ'האב אים געקענט רבי שלמה קעניג.

דומ"ץ נייטרא: כמה פעמים ווען כ'האב אים געטראפן אז ס'איז אריבער א שטיקל תקופה, האב איך אים אלץ געבעטן 'זאג מיר עם נאכאמאל'. ער האט געלייגט תפילין ביים רבי'ן, אוז ער איז געווארן בר מצוה אום חוה"מ, אוז דער רבי האט אים געזאגט ער זאל לייגן תפילין מיט א ברכה.[22]

רבינו: אה, כ'זועל אייך זאגן, דאס איז ווייל ער קומט פון אשכנזים...

דומ"ץ נייטרא: ס'איז דא נאך מעשיות פון דעם, אבער ס'איז גוט כ'זועל זיך נישט מחולק זיין...

רב דקהילתינו וומסב"ג: ס'איז געווען פאר יעדן איינעם אנדערש, פאר ר' יהושע מענדלאוויטש האט ער געהייסן אהן א ברכה, ר' בנימין הירש איז בר מצוה געווארן א טאג

21

רבינו ז"ל היה אומר בבירור כמה וכמה פעמים כששאלו אותו על הענין אם להניח תפילין בחוה"מ, שבחורים יניחו תפילין בחוה"מ אע"פ שכתוב בזוה"ק דברים קשים נגד זה, מ"מ היה סמך על דבריו של מרן הקדוש בעל דברי חיים ז"ל "חסידות איז נישט פאר קיין בחורים, און בחורים דארפן זיך נישט פירן עפ"י הזוהר".

<u>ומ"מ היה אומר שבביהמ"ד לא יניחו תפילין רק בביתם יניחו תפילין ויאמרו קריאת שמע והפרשיות של תפילין, ויתפללו בלא תפילין.</u> ואח"כ ילכו לביהמ"ד לתפילת שחרית והלל וכדו'.

אגב, בענין זה יש לציין עוד דבר פלא מה שהורה רבינו לא' לשנות ממנהג אביו ולא יניח תפילין בחוה"מ, כ"ה בשו"ת חוקי חיים [מאביו הגה"צ רבי חיים ישעי' קעניג ז"ל אבד"ק יאקע] (חלק ג' או"ח סי' ו) **בזה"ל:** בערך בשנת תש"ח לפ"ק נכנסתי לכ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל לשאלו, שאבי ז"ל הניח תפילין בחוש"מ, וגם אני כי בגליל עליון במדינת טשעסלאוקעי היו הכל מניחין תפילין בחוה"מ, אך אני רציתי לשנות מפני שרוב רובם של אחינו בני ישראל במדינה זו אין מניחים וקשה למצוא מנין שאינו מתנהג כדעת הזוה"ק, אך חושש אני מפני כבוד אבותי לשנות מנהגם, וע"ז השיב רבינו ז"ל, הנך רואה שהרא"ש פוסק להניח, כמבואר בב"י סי' ל"א, וכן נהגו בני אשכנז, ועכ"ז פוסק המחבר שאסור להניח תפילין בחוה"מ, ולא חש לכבודו של הרא"ש, על כן תשנה מנהגך באין חשש, והדל מלהניח תפילין בחוה"מ.

22

ע' בשו"ת חוקי חיים (ה"א יו"ד ד) **בני יקירי גדול בתורה ובמעשים, הרב שלמה צבי** [קעניג] **שליט"א** [ז"ל] **נעשה בר מצוה ובא לכלל חיוב מצוות ביום ב' דחג הפסח, ושאלתי פיו הקדוש של מרן הגה"ק זללה"ה מה אעשה במצות הנחת תפילין, כי אני נוהג שלא להניח תפילין בחוה"מ כדעת הזוהר, ע"ז ענה לי מרן ז"ל, כי גם הוא מורה שלא להניח תפילין בחוה"מ, אמנם לא כן למי שבא לכלל מצוות בחוה"מ לא יאות לו שלא יניח בפעם ראשון בבואו לכלל חיוב, ע"כ עכשיו יניח אף בחוה"מ ולא יברך אלא על תפילין של יד לבד, והטעם כדאיתא בפרי מגדים או"ח סי' ל"א במשבצות, דאין להניח בחוה"מ תפילין דר"ת אף להמניחין תפילין, משום דהוא ספק ספיקא, ספק כרש"י ספק כר"ת, ועוד ספק אולי הלכה שאין מניחים תפילין בחוה"מ, וגם הכא הוא ספק ספיקא אולי הלכה שאין מברכים רק על של יד וגם חוה"מ, ואח"כ ינהג כמו אביו.**

שפעטער האט ער אויך געהייסן אהן א ברכה, און פאר דעם יאקע רב האט ער געהייסן מאכן איין ברכה.[23]

דומ"ץ נייטרא: ווייל ס'איז א ספק...

רבינו: די ערשטע ברכה.

אין אבני צדק (שו"ת ממרן הגה"ק הייטב לב ז"ל – או"ח סימן ב') **זאגט** ער אז ביי יעדן ספק זאל מען מאכן נאר איין ברכה.[24]

הגרי"י: וועט מ'האט א טעות מיט רבינו תם'ס תפילין.

רבינו: אבער איך האלט דאם וואם דער פעטער ז"ל האט אמאל יא געהייסן מאכן א ברכה, איז ווייל ער האט אנגעקוקט פון וואו מ'שטאמט, וועגן דעם האט ער געזאגט פאר רבי שלמה קעניג אז ער זאל דעמאלטם לייגן תפילין מיט א ברכה.

דומ"ץ נייטרא: ס'איז מיר נישט איינגעפאלן דעמאלטם – ער לעבט שוין נישט אפאר יאר, ער איז געווען א גרויסער תלמיד חכם – אז איך זאל אים פרעגן, צי ס'איז געווען צוויי ברכות, אדער איינם. עם האט מיר אויסגעזעהן אז ער האט אים געהייסן מאכן געהעריג די ברכות, אבער ס'קען זיין טאקע אזוי.

און ס'קען זיין ווען איך וואלט געבוירן געווארן חוה"מ און כ'וואלט געגאנגען פרעגן דעם רבי'ן וואלט ער אויך געהייסן לייגן תפילין מיט א ברכה.

רבינו: מסתמא... ער האט אפגעשאצט יענעם.[25]

דומ"ץ נייטרא: אבער דער חידוש איז געווען, וואם דער עולם זאגט אז דער צאנזער רב האט געהאלטן אז בחורים האבן גארנישט מיט חסידות, אבער ס'איז געווען עפעם מער טיפער ווי דעם, ... דער רבי האט געוואלט מ'זאל לייגן תפילין חוה"מ, די בחורים זאלן לייגן תפילין אינדערפרי פארן דאווענען, ס'איז אפילו דא א מימרא וואם איך קען נישט דערגיין צי ס'איז ריכטיג, אז ווען איינער פון די בחורים זענען צוריק געפארן קיין ארץ ישראל, האט ער געזאגט אז מ'זאל זאגן פאר די אנדערע בחורים אין די ישיבה דארט, אז מ'זאל לייגן תפילין. דאם איז שוין נאך מער א חידוש, ווייל אין ארץ ישראל איז דאך אתרא דמר פונעם בית יוסף, כ'האב נישט געקענט נאכגיין,[26] אבער אזויפיל

---

23 כן מספרים כמה תלמידים של **רבינו** (הב' יהושע צבי גליק ז"ל, מו"ה יעקב ג"ב נ"י, מו"ה אהרן סימאן נ"י) שנעשו בני בר מצוה בימי חול המועד, שרבינו ציוה להם להניח תפילין כרגיל עם ברכה, והבחורים האלו הגיעו להניח תפילין אצל רבינו כמו בשאר ימות השנה. אבל הרה"ח ר' יהושע מענדלאוויטש הי"ו משב"ק סיפר שנעשה בר מצוה בחוה"מ סוכות תשכ"א והניח תפילין בסוכתו של מרן רבינו ז"ל ברחוב בעדפארד-קליימער, ורבינו ז"ל הניח לו את התפילין ואמר לו "אינזין האבן די ברכה", ולעומת זה סיפר הרה"ח ר' בנימין הירש הי"ו שרבינו הניח לו תפילין בחוה"מ בלא ברכה, ואח"כ אמר לו רבינו לומר הד' פרשיות וסדר התפילה עד פרשת הקרבנות, ושם בקריאת שמע יאמר כל פרשיות קריאת שמע ויחלוץ התפילין. אך כפי שהבאנו לעיל משו"ת חוקי חיים שרבינו ז"ל אמר לו לברך רק ברכה אחת.

24 וז"ל: וע"ד מי שהניח תפילין דר"ת שסבור שהוא של רש"י ומניח של רש"י, ואין דרכו בשניהם שהדין שצריך לברך כמ"ש בתשו' ד"ח (ח"כ י"ד סי' פ"ב) אם צריך לברך גם על של ראש. נ"ל דהדין עמך דסגי לברך רק על של יד, והטעם כי נראה מדברי רמ"א (סי' כ"ה) שמה שמברכין שני ברכות על של יד ושל ראש היא, מפני שכך פשט המנהג, ובדרכי משה נלחץ ונתן טעם למנהג אם שהוא נגד דעת הפוטרין. והנה ידוע דמנהג לא שייך רק על מה שהיא ענין תמידי, א"כ י"ל שלא נהגו לברך שתים, אלא במי שהניח של יד ושל ראש פעם אחת, אבל מי שכבר הניחן ובירך על שתיהן, אלא שאח"ז נזדמן שצריך להניחן עוד פעם אחת, כל כה"ג לא הי' מנהג לברך שתים, וכזה שפיר סמכינן על האומרים שא"צ לברך רק על של יד. וגדולה מזה שמעתי שהי' צדיקים שהניחו בבוקר תפילין דרש"י ור"ת יחד, ואח"ז הפסיקו הרבה, ובשעת תפילה הניחו רק של רש"י ולא הי' מכרכין רק על של יד ולא על של ראש, וע"כ הוא מטעם שאמרתי עכ"ל.

ומן הנכון לציין מה שמובא בספר זכרון יהודה (מנהגי חוה"מ), דהגאון בעל אמרי אש ז"ל הניח תפילין בחוה"מ כמו שכתוב בספר אמרי בינה על מסכת ביצה ובירך על של יד, ואמר כי חמיו הגאון האדיר מהר"ד דייטש ז"ל אמר כן בשם אחד מחכמי פראג, כי אחרי שיש מחלוקת אם מניחין תפילין בחוה"מ, וגם המחלוקות אם לברך על של ראש כשלא סח בינתיים, ובחוה"מ יש שתי ספיקות ולכך אין לברך רק על של יד, עיי"ש.

25 והגה"צ מנייטרא ב"פ שליט"א הוא מנכדי מרן החתם סופר והכתב סופר ז"ל.

26 כן סיפר הרה"ג ר' מאיר אליעזר פריעדמאן שליט"א ר"מ בישיבה"ק בקרית יואל יע"א, כי בשנת תשכ"ו למד אז בהישיבה של מרן רבינו ז"ל **פה בארה"ב** (הוא הי' אז חתן מאר"י, אביו הרה"ח ר' יהושע ז"ל הי' דר באר"י, וגם המיוחל"ח הגה"ח ר' מענדל פריעדמאן ז"ל הי' דר שם, והוא למד בישיבת רבינו ז"ל בארה"ב עד קודם חתונתו, ואז חזר לארי"), ובפרוס חג הסוכות נכנס אל הקודש פנימה ושאל את חוות דעתו של מרן ז"ל האם חייב להחזיק ב' ימים את חג הסוכות מכיון שדעתו לגור בארץ ישראל ומה דינו לגבי יו"ט שני של גליות.

רבינו ענה לו שיעיין בדבר ויודיע לו. בערב יו"ט בהיות רבינו טרוד בטרדות החג עדיין לא ענה לו על שאלתו באמרו "איך וועל דיר שוין לאזן וויסן".

ביום א' דחג הסוכות אחר התפילה, אמר לו הבחור המשב"ק, שרבינו קורא לו לענות לו התשובה, ויהי זאת לפלא נשגבה שבאמצע היו"ט

האב איך געהערט, עפעס האט דער רבי געוואלט מיט דעם...

רבינו: איך בין געווען אין ארץ ישראל אין וויזניץ נאך די חתונה, האב איך פאר איינעם פארציילט אז איך האב געלייגט תפילין חוה"מ, זיי האבן מיך אהנגעקוקט ווי א גוי....

רב דקהילתינו וומסב"ג: ר' יהושע מענדלאוויטש האט פארציילט אז ער האט געלייגט תפילין ביים רבי'ן ז"ל חוה"מ, נאכ'ן של יד האט ער געוואלט עפעס פרעגן, האט דער רבי געזאגט, ניין, מ'טאר נישט מפסיק זיין, אפילו ער האט נישט געמאכט קיין ברכה.

רבינו: רעדן טאר מען נישט, וועגן והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך... דאם האט נישט צוטוהן מיט די ברכה.[27]

דומ"ץ נייטרא: דעמאלטס האט מען אונז געזאגט אז דער רבי איז אין דעם פרט נישט געווען אזוי ווי אין צאנז, ווייל אין צאנז האט מען געלייגט תפילין בגלוי, און דער רבי פלעגט אלעמאל זאגן פאר די וואס ער האט געהייסן לייגן תפילין חוה"מ, האט ער געזאגט 'גיי אראפ אונטן אין קליינעם ביהמ"ד און לייג תפילין'.

רבינו: איך האב אויך געלייגט תפילין טאקע אין שטוב פאר'ן דאוונען.

אחר העבודה הקדושה של הענוגים היה מחשבתו של רבינו על בחור זה, רבינו אמר לו היות שהגך חתן הרי השארת שם משכון שתחזור לאר"י, לכן תניח מחר תפילין [שבא"י הוא כבר חוה"מ].

הוא עמד משתומם מאותו תשובה, הלא הוא לא שאל כלל וכלל על הענין של הנחת תפילין, כי באר"י הלא אין מניחים תפילין בחוה"מ, ושאלתו הי' רק על יו"ט שני של גליות.

ענה לו רבינו בתמיה, האינך יודע שאני מצוה להבחורים שיניחו תפילין בחול המועד, אמר לו הבחור הנ"ל כי בארץ ישראל אף אחד לא יודע מדבר זה, ולכן שאל את מרן ז"ל האם ימסור להבחורים שבאר"י שיניחו תפילין. אמר לו רבינו אתה תהיה השליח למסור את דברי לבני ארץ ישראל שאני מצוה להבחורים להניח תפילין בחוה"מ. והוסיף מרן לומר, תמסור להבחורים בשמי שיניחו תפילין בחוה"מ אבל עם ג' תנאים, בצנעה, בלא ברכה, ורק לומר הד' פרשיות ולא להתפלל עם התפילין תפילת שחרית.

27 דהיינו כי על התפילין נאמר: 'והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך', ומלשון הפסוק 'ולזכרון' (עם ו' החיבור, ולא נאמר 'והיו לזכרון') משמע ששתיהן (מצוות תפילין של יד ומצוות של ראש) נחשבות להחוייה אחת. ועיי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' כ) שמאריך לברר מד' הגמרא שבתפילין אסור להפסיק בדיבור בין של יד לשל ראש משום שצריך הויה אחת לשניהן, עיי"ש.

דומ"ץ נייטרא: דער רבי האט געזאגט גיי אראפ אונטן און דאוונען ביז הודו, אזוי בצנעא.

מוה"ר שמואל הכהן פריעדמאן הי"ו, משב"ק: ס'איז געווען בחורים וואס האבן געלייגט די תפילין אין ווייבער שוהל, אויפן דריטן שטאק פון גרויסן ביהמ"ד, חוה"מ אינדערפרי איז דאך דאס ליידיג, און דארט האבן זיי מיט געדאוונט מיט די תפילין אבער נאר ביז הודו.

רב דביהמ"ד בית ברוך: אין באבוב דאוועגען די בחורים ביז הלל מיט די תפילין.

רבינו: אין ביהמ"ד?.

א' הנוכחים: ניין, אין וויבער שוהל, אבער ביז הלל.

רבינו: איינער האט מיר נאכגעזאגט, אז ס'איז דא דארט אזאלכע וואס זיי מאכן א ברכה אויך.

רב דקהילתינו וומסב"ג: עם האט מיר א בחור געזאגט, א שוואכערער בחור, אז ער דאוועגט פון פארנט נאר חוה"מ, וויל ער לייגט תפילין... א גאנץ יאר וויסט ער נישט פון קיין פארנט...

רב דביהמ"ד בית ברוך: אפשר דאם איז געווען דעם רבי'נס קפידא, מ'זאל דאוועגען פון פארנט, אפילו נישט נאר חוה"מ....

דומ"ץ נייטרא: יא, אלטע זכרונות.

א' הנוכחים: דער רבי האט שוין געהערט אמאל אזא מימרא אז דער חתם סופר האט געלייגט תפילין חוה"מ אהן קיין פרשיות?

רבינו: לידיגע בתים, אזוי איז דא וואס זאגן.[28]

---

28 כן יש גירסא ומימרא בפי העולם שמנהגו של מרן חתם סופר ז"ל הי' להניח תפילין בחול המועד בלא פרשיות, וגם מתאמרא משמיה דתלמידיו שלאחר פטירתו פתחו את הבתים בשני זוגות תפילין של חתם סופר ולא מצאו פרשיות אלא בזוג אחד בלבד.

ועי' בס' תפארת בנים (סיפורים) שמביא שסיפר לו הגאון ר' יוסף נפתלי שטערן ז"ל: פעם אחת שלח הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל זוג תפילין לחתנו החתם סופר, והיו הבתים מבריקים ביותר, מחמת שהיו משוחים בצבע לאק, לא רצה החתם סופר להניח תפילין אלו, אך מפני כבוד חותנו לא החזירם לו, אלא היה מניחם בחול המועד.

ועי' בספר שערי שלום (על קשו"ע, דף קמו, בהגהות מבשר שלום): ושמעתי מאאמו"ר הגה"צ עט"ר שליט"א, שאצל הגה"צ בעל זכרון יהודה אב"ד סאטמאר ז"ל מצאו לאחר פטירתו התפילין שהניחם בחוה"מ בלי פרשיות, עכ"ל.

איך האב עם אמאל געזעהן אזוי ברענגן אויפן ישועות יעקב.[29]

הגרי"י: נישט אלע קינדער פונעם צאנזער רב האבן געלייגט תפילין חוה"מ.[30]

רבינו: דעם שינאווער רב'ס זוהן, דער סטראפקובער רב (הגה"ק בעל דברי שלום ז"ל), איז געווען אין צאנז ווען ער איז בר מצוה געווארן, האט ער אים געזאגט, דיין טאטע איז דאך א חסיד, עפעס אזוי האט ער אים געזאגט, ער האט אים געהייסן נישט לייגן תפילין.[31]

רב דקהילתינו וומסב"נ: ער האט געפרעגט דעם דברי חיים צי ער זאל לייגן תפילין, האט ער אים געענטפערט, דיין טאטע איז דאך א חסיד.

אבד"ק סיגוט: רבי שלום אליעזר'ל האט יא געלייגט...[32]

רבינו: דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל האט געהאט א צאנזער קשר [על התפילין של ראש], דער שינאווער רב האט געהאט אן אנדערן קשר,[33] און דער זיידע רבי שלום

וכן מתאמרי במנהגו של הגאון הגדול גאב"ד גאלאנטא רבי יהושע בוקסבוים ז"ל הי"ד, שהיה מניח בחוה"מ תפילין בלי פרשיות, והסיבה למנהגו זה היתה כי הוא הי' מתנהג בחסידות והתפלל בבית הכנסת הגדול של גאלאנטא שהיה בני אשכנז, ולא רצה בפרהסיא לשנות המנהג. ועיין בשדי חמד ח"ט (עמוד כג כד) בשם הרב גבריאל פונטרימולי ז"ל שכתב ג"כ להניח בלי פרשיות.

אמנם, עיין בשו"ת חתן סופר (סימן קנו) כתב, וז"ל: הנה גם אני נשאלתי הרבה פעמים על זה מתלמידים הבאים ממקומות שאין מניחין תפילין בחוה"מ אם יש להם לעשות בתים בלי פרשיות בתפילין, והשיב דיש בזה חששות, וכמו שכבר נשמע מגדול אחד שהרעישו עליו וכו', ואם אמת יהיה השמועה שמרן החת"ס נהג כן מה הרעש, אלא אין ממש בהשמועה כמובן.

29 עי' בספר בשו"ת תירוש ויצהר (סימן קנג), ובירחון התורני הבאר שנה ח (סימן כז), הובא בשם הגאונים מסטריא ומסקלא, שהעידו על הגאון בעל ישועות יעקב ז"ל שהניח תפילין בחוה"מ בלי פרשיות.

30 בהזדמנות אחרת סיפר רבינו כדלהלן: "דער צאנזער רב האט געהייסן אז בחורים זאלן לייגן תפילין חול המועד, און דער שינאווער רב האט נישט געהייסן, כ'האב געהערט אז דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל האט דאך געהאט א זוהן רבי חיים'ל וואס האט געוואוינט אין סאטמאר, און ווען ער איז בר מצוה געווארן האט ער אים געשיקט קיין שינאווא ער זאל זעהן זיין עבודה, בקיצור, אים האט ער נישט געהייסן לייגן תפילין".

וכ' דברי יחזקאל השלם (עמ' שפ"ח) מובא העובדא כשנעשה הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט בר מצוה בחוה"מ, שאל לאחיו הקדוש משינאווא כדת מה לעשות, והשיב לו שמן הדין עליו להניח בחוה"מ, יען שגם אביו נהג כך בבחרותו וכן הורה לבחורים, ברם כיון שאבינו הקפיד מאד שהנחת תפילין בפעם הראשונה בברכה תהיה דוקא ביום שהגיע למצוות, וברכת התפילין אינך יכול לברך בחוה"מ כפסקו שלו, על כן עליך לחכות עם הנחת תפילין ער אחרי החג, ושוב לא תוכל להניחם לעולם בחוה"מ.

31 כ"ה בס' רבינו הק' משינאווא (ח"א עמ' קט"ז) שבין כסה לעשור בשנת תר"ל מלאו י"ג שנים להרה"ק רבי שלום מסטראפקוב בנו של הרה"ק משינאווא היה זה בעת שהותו של הרה"ק בארץ ישראל, ורעייתו הרבנית וילדיו שהו בצאנז בצל זקינם הק', כשהגיע חול המועד לא ידעו כיצד לנהוג, כי אביו הוא הרה"ק משינאווא ז"ל הורהו שלא להניח תפילין בחול המועד, ואילו בצאנז הניחו הבחורים תפילין ונכדי הדברי חיים בכללם, והתחבט בענין זה שהרי לא רצה להיות כמורה הוראה בפני ק"ז וכמתייהר כנוהג בחסידות שלא נהגו בו במקום א"ז, החליט להכנס אל הקודש פנימה ולשאול על כך את פי ק"ז הקדוש.

שמע הדברי חיים את שאלת נכדו וענה: "אני אומר שבחור צריך לעסוק בעיקר בהתמדת לימוד התורה הקדושה ובשקידה על דלתי הש"ס גמרא ותוספות ובלימוד החשן משפט ובעיון היטב בספר הש"ך להעמיק בעמקי סברותיו ולהגות בו יומם ולילה ואין לבחורים להתעסק הרבה בחסידות, ועניין מניעת הנחת תפילין בחול המועד הוא עניין חסידות, על כן אני מצווה לבחורים להניח תפילין".

רבי אברהם שלום שמע את התשובה ויצא מן החדר, לפתע נפתחה הדלת, וק"ז קרא לו שיחזור, כששב והתייצב לפניו אמר לו "אבל הואיל ואביך איש קדוש הוא ומתנהג בחסידות במעלות החסידות האמיתית כראוי, ודעתו שאין לבחור להניח תפילין בחוה"מ לכן אתה בנו לא תניח תפילין בחוה"מ".

32 עי' בס' גדולת יהושע (ח"ב אות י"ב) מובא שפע"א ביקר הגה"צ רבי חיים'ל האלבערשטאם ז"ל דומ"ץ בעיר סאטמאר אצל הרה"ק מביקסאד בעל שם אליעזר הי"ד וסיפר לו שאביו הק' מראצפערט ז"ל נכנס פע"א לשאול את אביו הק' מצאנז ז"ל כדת מה עליו לעשות בהגיעו לגיל י"ג שנה האם יניח תפילין בחוה"מ. השיב לו הרה"ק: אין אמת אריין הייס איך דאך לייגן תפילין אין חול המועד, אויב איך ועל דיר הייסן נישט לייגן קיין תפילין, דאן וועט דאס זיין מיחזי כיוהרא, וטייל בתוך הבית וחשב לפניו כל השיטות שסוברים להניח תפילין בחוה"מ, ובסיום דבריו אמר דמי שמתנהג כדברי הזוה"ק נקרא חסיד, ובחור אינו בכלל חסיד, וכן עשה, ובחוה"מ ההוא הניח תפילין, ובחודש ניסן שלאחריו נסתלק הרה"ק מצאנז לע"ע, ובחודש אלול שלאחריו כבר נשא אשה ושוב היה יכול להתנהג בזה עפי"ד הזוה"ק.

33 ידוע שהרבה פעמים הי' ביניהם חילוקי דעות בעניני הלכה, והצדיקים המליצו על זה הפסוק (דברים לא, ל) ויבבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמ"ם שהוא ר"ת תפילין, מזוזה, מילה, שבס' הלכות אלו בפרט היה להם חילוקי דיעות בהלכה. דהיינו באופן עשיית הקשר של תפילין שמרן הד"ח היה עושה ד' כפולה, והרה"ק משינאווא עשה קשר כעין מ' סתומה, וכן בדבר קביעות מקום המזוזה, שמרן הד"ח סבר שרק בפתח החיצון צריך להיות בטפח הסמוך לחוץ, אבל בשאר

אליעזר"ל איז געווארן א יתום ביי די פערצן יאר, איז ער געגאנגען וואוינען ביים שינאווער רב, ער איז געווען דארט ביז צו די חתונה. וועגן דעם האט ער כל ימיו אסאך געערעדט פונעם שינאווער רב, אזוי האב איך געהערט פונעם טאטן ז"ל, אז ער האט מער געערעדט פונעם שינאווער רב ווי פונעם פאטער, ווייל דארט איז ער געווען אין די בחור"ישע יארן, במילא האט ער קולט געווען פון אים מער, ער פלעגט רעדן אסאך פון 'מיין ברודער דער שינאווער רב'.

עכ"פ איז ער געווען אין שינאווא, און דער שינאווער רב האט געהאט אן אנדערן קשר, דער שינאווער רב האט אים איינמאל געזאגט 'גיב מיר דיין תפילין איך וויל טוישן דעם קשר', האט ער געזאגט ניין, ער גיט אים נישט. דער שינאווער רב איז געבליבן שטיין, האט ער געזאגט, ס'איז א פלא פון א זאך, דער טאטע האט מיר אנגעטוהן די תפילין, און דער טאטע האט מיר געזאגט 'דו זאלסט נישט טוישן דעם קשר, כ'האב קיינמאל נישט פארשטאנען פארווא האט ער מיר געזאגט אז איך זאל נישט טוישן דעם קשר, וואם איז די הוה אמינא איך זאל טוישן? ער האט מיר געקויפט די תפילין און איך זאל ניין טוישן דעם קשר? אלא מאי האט ער דאם געמיינט, אז אפילו מ'וועט מיר היסן קען איך עם נישט טוישן.

דומ"ץ נייטרא: די אלע פריערדיגע צדיקים וואם מ'האט דערמאנט, זייער זכות זאל ביישטיין.

רבינו: אבער דער קשר שטאמט פון פרעשבורג. באמת שטאמט דאם נאך פון רבי נתן אדלער.[34] דער דברי חיים האט געשיקט קיין פרעשבורג וועגן דעם קשר.[35]

והשיב לו רבינו ברכה: א גוט יו"ט, א חג כשר ושמח, א געזונטן יו"ט, און א געזונטן תמיד.

דומ"ץ נייטרא: אמן, און פארן רבי'ן אויך, א גוט יו"ט מיט אלע השפעות טובות, לאורך ימים ושנים.

וליוהו רבינו החוצה ונפרדו לשלום בידידות רב

הפתחים אין צריך להיות כן, והרה"ק משינאווא טען שבכל פתח צריך להניח המזוזה בטפח הסמוך לחוץ, ועיי' אריכות בזה בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' ל"ו) עיי"ש. ובמילה נחלקו בענין תיקון ציצין המעכבין את המילה דדעת הגה"ק משינאווא הי' להחמיר שצריך לתקנו. ובתשובות דברי חיים (שם) כתב להקל, ומרעיש מאוד נגד אלו שכתבו להחמיר, וכתב בלשונות חריפים מאוד, עיי"ש.

34 בספר דרך הנשר (ח"ב בחידושי או"ח בהגהות מראה כהן אות ב') הביא שכן נהג הגאון רבי נתן אדלער ז"ל, ונהג אחריו תלמידו הגדול מרן החת"ס ז"ל לעשות קשר התפילין כצורת שני דלתי"ן.

35 בספר קול סופרים (מהגאון ר' שלום יוסף קלין מזענטא ז"ל) מביא שהרה"ק מצאנז ז"ל שלח שליח מיוחד לעיר פרעשבורג ללמוד ממומחה אחד שהיה יודע לעשות קשר מסובך זו, אשר הונהג ע"י הגאון ר' נתן אדלער ז"ל וכן ע"י תלמידו הגדול בעל החת"ס ובניו הקדושים.

ועי' בס' דרכי חיים (עמ' כ"א) בתפילין של ראש הי' לו [להה"ח] קשר של שני דלתי"ן. ומוסיף שם בהג"ה, ז"ל פע"ח שער התפילין פ' ה' וכו' ולא נתקררה דעתי עד שעליתי לא"י ועשו לי תלמידי האר"י זלה"ה קשר בצורת ד' כפולה, וקשר זה אי אפשר ללמוד אלא במראית עין כי הוא בצורת ד' כפולה מבחוץ כזה ם עכ"ל. ולזה רמז ש"ב ההגמ"ר משה הלברשטאם נ"י בהגהותיו בשם הפמ"ג, וסיפר לי ששמע שכ"ק אאזמו"ר הד"ח זצל"ה שלח שליח מיוחד למרחקים ונתן לו מאה זהובים על הוצאות הנסיעה כדי להתלמד אומנות קשר זה הנ"ל, וכשחזר השליח שמח שמחה גדולה ועשה סעודה לכבודו, עיי"ש.

אמנם הרה"ק משינאווא ז"ל כידוע אחד מעיקרי הדברים ששינה ממנהגי אביו הק' היה, שהוא עשה קשר פשוט (דהיינו קשר הריבוע המובא לעיל והוא שיטה ב'), וטעמו ונימוקו היה הואיל ורק יחידי סגולה בעולם יודעין לעשות קשר זו, וקשה ללמוד אותו, והרצועות שהן של עור מטבעם מתרחבין במשך הזמן, ויש צורך לקצרם, וקשה למצוא מומחה שיודע לטפל בקשר זה, א"כ יכול לצאת עי"ז תקלה ח"ו של אי הנחת תפילין כמצותו וחשש ברכה לבטלה, עכ"ד שם.

וכס' תהלת חיים (דף רכ"ב בענייני תפילין) מביא שהגה"צ ר' יעקב חזקי' גרינוואלד ז"ל (אחי הערוגת הבושם ז"ל) שאל למרן משינאווא ז"ל מדוע אינו נוהג בעשיית הקשר כמו אביו הקדוש, ענה לו בלשון קדשו: מימות יהושע בן נון איז נישט געווען א איד וואם האט אזויפיל כח אריינגעלייגט אין הלכות תפילין אזוי ווי דער בעלזער רב [רבי שלום] און ער האט געמאכט אזא קשר [דהיינו קשר הריבוע].

ודבר פלא מובא בספר דברי יחזקאל החדש (בחלק הליכות והלכות שבסוה"ס עמוד מ') בשם הגה"צ ר' אלחנן הירשפערין ז"ל (מראדמישלא - לאנדאן יצ"ו) שפעם אחד היה זקינו בעל האמורי יהודה (ה"ה הרב הגה"צ רבי לייבוש מבערזאן ז"ל) בצאנז לעת זקנתו של הרה"ק מצאנז, ונתגלגל שיחתם בענין הקשר של תפילין, ואז הביא הגה"צ מבערזאן ז"ל ראיה מתוך כתבי האר"י שעדיף ורצוי לעשות קשר הריבוע הנהוג בעולם.

ואח"כ כשביקר הרה"ק משינאווא אצל אביו, סיפר לו אביו מהשיחה שהיה לו עם הגאון הנז' אשר הביא הוכחה מכתבי האר"י שהקשר שאתה נוהג (הכוונה על הקשר הריבוע שנהג בו הרה"ק משינאווא כאמור לעיל), אך פנה הרה"ק מצאנז לבנו: "לעת זקנתי איני משנה ממנהגי שהנני נוהג זה זמן זמנים טובא, אשר יסודתו גם מהררי קודש הנהו", והוא פלא.

ועיי' בספר דברי חנה במנהגי הרה"ק מקאלאשיין ז"ל מובא שם בשם רבי יענקעלע מפשעווארסק ז"ל שלהרה"ק מקאלאשיין וכן לרוב נכדי הרה"ק מצאנז היה קשר פשוט כמנהג הרה"ק משינאווא, זולת נכדי הרה"ק מגאראליין שנהגו כזקינם הק' מצאנז.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ניצוצי אורה בעת

לימוד פרקי אבות

שב"ק פרשת שלח שנת תשפ"ה לפ"ק | בבית מדרשינו הגדול בקרית יואל יצ"ו

גליקליך און צופריידן
אז איך בין א איד!

די משנה זאגט (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

עס איז דא א ווארט אין חתם סופר אין תורת משה (פ' בחקותי) אויפן פסוק ואשבור מוטות עלכם - ער זאגט עס אויף נאך פלעצער - זאגט ער אזוי: ס'איז דא א עול פון שמירת התורה והמצות, עס איז דא אמאל וואס פאר א איד גלוסט זיך אים ל"ע צו עסן א דבר האסור, ער וואלט געוואלט עסן זאכן וואס די תורה לאזט נישט עסן, אדער אמאל גלוסט זיך צו אים צו גיין אויף פלעצער וואס מען טאר נישט, ער גייט אבער נישט אהין וויל די תורה לאזט נישט, אבער ס'גלוסט זיך אים, ער וויל גיין, אדער אמאל וויל ער עפעס טון וואס מען טאר נישט, ער האט עפעס וויכטיג צו ערלעדיגן, אבער ס'איז שבת, און ער קען עס נישט טון, און אזוי איז דא פארשידענע זאכן וואס ער וואלט געוואלט טון, ער קען עס אבער נישט טון, וויל ער איז נעבעך א איד, און ער איז נעבעך געבינדן, ער האט אין זיך אזויפיל ערליכקייט אז ער טוט עס נישט, אבער דאס איז אים א עול, דאס גאנצע אידישקייט איז אים לעול ולמשא.

זאגט דער חתם סופר, חלילה אזוי צו זאגן, א איד דארף צו וויסן **אשרינו מה טוב חלקינו, איך בין גליקליך אז איך בין א איד,** איך בין גליקליך אז איך גיי נישט אויבערואל, איך בין גליקליך אז איך האלט שבת, איך בין גליקליך אז איך עס כשר'ס, און איך וויל נישט גיין עסן טריפות, נישט וויל איך טאר נישט, **נאר וויל איך שפיר א גליקליכקייט אין אידישקייט.**

טייטש דער חתם סופר, ואשבור מטות עולכם, **איך וועל צוברעכן דעם עול, די געפיל אז אידישקייט איז א עול,** ס'דרוקט אים אויפן מח, איך קען נישט גיין דארט, איך מוז נעבעך אויפשטיין און גיין דאוונענען, איך מוז לייגן טלית און תפילין, איך מוז לערנען, איך מוז דאס טון איך מוז יענץ טון, א גאנץ יאר איז ער פאר'דאגה'ט, און ס'ליגט אויף אים ווי א עול, ואשבור מטות עולכם, **די תורה זאל נישט זיין לעול ולמשא.**

וען א איד שטייט אויף אינדערפרי און ער הייבט אן דעם טאג, מאכט ער א ברכה 'ברוך שלא עשני גוי', **ער דאנקט דעם באשעפער איך בין נישט קיין גוי!, איך טוה נישט די אלע זאכן וואס א גוי טוט!,** איך האב נישט די אלע תאות וואס א גוי האט!, איך האב נישט די אלע נסיונות וואס א גוי האט!, **איך בין גליקליך און צופרידן אז איך בין א איד!**

און דאס איז פשט אין די משנה, כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו 'עול מלכות', אז די מלכות שמים זאל נישט זיין ווי אן עול, ער זאל נישט שפירן אז אידישקייט איז אן עול, פון

הימל העלפט מען אים אוועקנעמען דעם עול, **אידישקייט טאר נישט זיין קיין עול, נאר א איד דארף שפירן א גליקליכקייט.**

די חשיבות פון קבלות טובות אין קביעת עתים לתורה

כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

עס איז פאסיג צו לערנען די וואך די משנה, די וואך איז געווען א גרויסע מאורע ביי כלל ישראל, א גרויסע שמחה ביי אסאך אידן אנשי שלומינו וואס זענען אנגעשלאסן אין די מסגרת פון תורתך שעשועי, אידן האבן זוכה געווען צו מאכן א סיום אויף אלע ל"ו מסכתות פון ש"ס, און זיי האבן אנגעהויבן נאכאמאל א פרישע מחזור, צו לערנען פון אנהייב ש"ס, און צו דעם האבן זיך אנגעשלאסן נאך אסאך. עס איז געווארן א גרויסע התעוררות ביי אסאך אידן וואס האבן זיך מקבל צו זיין, צו האבן א חיוב צו לערנען יעדן טאג א בלאט גמרא אין דעם נייעם 'מחזור', צו אנהייבן און ענדיגן אי"ה גאנץ ש"ס, דער אייבערשטער זאל העלפן מ'זאל עס טאקע קענען ענדיגן.

און דאס איז די ריכטיגע טייטש כל המקבל עליו עול תורה, עס שטייט נישט הלומד, נאר המקבל, כאטש מ'האט עס נאכנישט אויסגעפירט, נאר 'המקבל' עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול דרך ארץ, די עול הפרנסה, עס זאל זיין פרנסה בהרחבה גדולה, מ'זאל קענען רואיג זיצן און לערנען.

דארף מען טאקע געבן א ברכה פאר די אלע אידן, די מסיימים און די מתחילים וואס האבן אנגעהויבן צו לערנען מסכת ברכות, **דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זיין געזונט, און האבן אריכות ימים ושנים טובים, אז מען זאל טאקע קענען זוכה זיין געזונטערהייט צו ענדיגן גאנץ ש"ס.**

זיך אנשליסן אין א מסגרת וואס איז געאייגנט פאר זיך

כ'וויל אבער רעדן נאך א נקודה אין אזא צייט, אונז האבן מיר אין אונזער קהלה צוויי חשובע חבורות, ס'איז דא די חבורה פון 'תורתך שעשועי', און עס איז דא די חבורה פון 'יסודי התורה', וואס איז אויך א הייליגע חבורה.

די אידן אין די מסגרת פון 'תורתך שעשועי' לערנען יעדן טאג א בלאט גמרא, מען חזר'ט עס איבער, און מ'נעמט בחינות, עס זענען אבער אויך דא אסאך אידן וואס לערנען אין די מסגרת פון 'יסודי התורה', וואס זיי לערנען יעדן טאג א עמוד גמרא, און מען חזר'ט עס, און מען נעמט בחינות.

יעצט אז די חבורה פון 'תורתך שעשועי' האט געענדיגט, איז די התרגשות געווען זייער גרויס, אוודאי זיי זענען געווען די בעלי שמחה, אבער די אנדערע אידן קענען זיך פילן אביסל געקלאפט, דארף מען מחזק זיין די אידן, **יסודי התורה איז א הייליגע חבורה, ס'איז די זעלבע הייליגע תורה.**

מען דארף צו וויסן, יעדער פארשטייט, אז אוודאי איז לערנען א בלאט גמרא חשוב'ער פון לערנען א עמוד גמרא, אבער א מענטש דארף זיך אליינס קענען, צו וואס ער איז מסוגל. לערנען א פרישע בלאט יעדן טאג און אויך חזר'ן איז נישט געאייגענט פאר יעדן איינעם, און אויף דעם איז געזאגט געווארן ולא תעלה במעלות על מזבחי, **אבער א עמוד גמרא דאס איז א דבר השוה לכל נפש, און א עמוד גמרא יעדן טאג איז אויך זייער חשוב ביים הייליגן באשעפער.**

יעדער איד דארף האבן אויף זיך א עול תורה, צו לערנען יעדן טאג לפי מדרגתו ולפי בחינתו, **און אז א איד לערנט א עמוד גמרא יעדן טאג, און ער חזר'ט עס און ער קען עס, ער נעמט די בחינות, איז דאס אויך א מורא'דיגע זאך, און עס איז זייער חשוב ביים אייבערשטן.**

די שווערע מצב אין ארץ ישראל

איך ווייל אבער רעדן פון נאך אן ענין, מען לעבט יעצט דורך זייער א אינטערעסאנטע זמן, א שווערע תקופה, ס'איז דורך א שווערע וואך פאר כלל ישראל, שוין מער ווי א וואך, וואס כלל ישראל אין ארץ ישראל זענען אין א געוואלדיגע צרה.

עס איז נישט דאס ערשטע מאל אין ארץ ישראל וואס עס איז דא א מצב פון א מלחמה, פאר קרוב צו זעכציג יאר צוריק איז אויך געווען א מלחמה - ס'איז נישט גלייך צו יעצט, אבער אביסל ענדליך, וואס די אידן מאכן יעצט מיט אין ארץ ישראל, רחמנא ליצלן!.

די דעמאלטס'דיגע קריג איז געווען אזוי, אין בני ברק איז בכלל נישט געווען, נאר אַ פחד פונדערוויטענס, ירושלים איז געווען

אביסל, אפשר צוויי טאג האבן זיי מיטגעלעבט. אבער יעצט איז שוין א וואך צייט א פחד איום ונורא, מידי לילה בלילה - מ׳זאל נישט וויסן וואס דאס מיינט - עס קומען צו פליען די ראקעטן, און די הייזער ציטערן, א גרויסער בנין וואס ציטערט, און מען האט מורא אויב ס׳פאלט נישט איין ח״ו, מען הערט די קולות וברקים, רחמנא ליצלן!, מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה (דברים לב כה), וואס די אידן מאכן מיט - כ׳רעד נישט פון די וואס ווערן געשעדיגט, נאר פון די וואס ווערן נישט געשעדיגט!, נפשיות׳דיג ווערט מען געשעדיגט!, אנשים נשים וטף, מ׳שטייט און מ׳ציטערט, מ׳האט מורא אז די הויז פאלט איין - מיר האבן נישט קיין השגה וואס דאס מיינט, מ׳זאל נישט וויסן וואס דאס מיינט, **אחינו בני ישראל זענען אין א געוואלדיגע צרה!**

די 'סכנה' איז געווען גאר עפעס אנדערש

איידן דא האלטן מיט די נייעס, אה!, דאס איז געלונגען, יענץ איז געלונגען, א געלונגענע אקציע, די אידן וואס זיצן אין די בונקערס, זיי רעדן גארנישט אזוי, זיי רעדן גאנץ אנדערש.

דעמאלטס איז אויך געווען א טומל אז מען וויל ח״ו אויס׳הרג׳ענען אלע אידן ה״י, און דער פעטער זכרונו לברכה איז דעמאלטס ארויסגעקומען און האט געזאגט, ער האט עס געשריבן בתורה שבכתב, און ער האט עס געזאגט בתורה שבעל פה, אז די גאנצע זאך איז געווען וועגן א מעבר המים, ס׳איז געווען די סוץ קאנאל, עס האט זיך געהאנדעלט צו די שיפן וועלן דארט קענען אריבערגיין, די מלחמה איז געווען אינגאנצן אומזינסט, די ציונים האט דאס אלעס אליינס אנגעדרייט, די גאנצע זאך האט נישט אויסגעפעלט.

די זעלבע זאך היינט אויך, וואס האט יעצט פאסירט?, די פערסישע ווילן חלילה אונטערברענגן כלל ישראל?, אמת אז זיי זענען רשעים, אבער איז דען געווען א סכנה זיי זאלן שיסן?!

נאר, ס׳איז געווען א סכנה אז די רעגירונג זאל נישט פאלן!, ס׳איז געווען א פראבלעם פון גיוס בני ישיבות, מיט איין טאג פריער האבן [די חרד״ישע דעפוטאטען] געדארפט ארויסגיין פון די קאליציע, און עס איז נישט געווען קיין אנדערע ברירה אפצוראטעווען די רעגירונג, נאר ארויסצוגיין אין א מלחמה!.

מ׳זאל גוט אריינטראכטן, **די מלחמה איז, ווייל אזוי האט מען אפגעראטעוועט די רעגירונג, און ווען דעם זענען רח״ל גע׳הרג׳עט געווארן עטליכע און צוואנציג אידן, און צוליב דעם ליידן תושבי ארץ הקודש.**

אז מ׳זאל אביסל אריינטראכטן, וועט מען זען דעם אמת וואס די גאנצע שפיל איז דא געווען, די גאנצע זאך איז נאר געווען אַ פאליטישער ציל. און **דאס איז אַן הפקירות פון נפשות ישראל שאין כמוהו!, שאין כמוהו!**, מ׳דארף אביסל גלייך טראכטן.

המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ (אבות פ״ג מ״ה), פון די וואט״ס עפפ״ס, פון די מאשינדלעך, מען הערט די נייעס, און מען וועלט באאיינדרוקט, מען דארף האבן דעם עול התורה, די קלאלרקייט!, די תורה וואס אונז האבן מקבל געווען, מעביר צו זיין דעם עול דרך ארץ.

עת צרה בגשמיות - עת צרה ברוחניות

דער אייבערשטער זאל העלפן, אידישע קינדער זענען אין א געוואלדיגע עת צרה, עס איז אן עת צרה בגשמיות, און א עת צרה ברוחניות.

די גזירה פון גיוס בני ישיבות ווערט נאר ארגער און ארגער, עס קומט א מצב, אז איינער וואס איז א בחור אין ישיבה, צו א כולל אינגערמאן, וועט נישט קענען נעמען קיין דרייווערס לייסענס, און ער וועט נישט קענען האבן א קרעדיט קארד, היינטיגע צייטן איז דאס גזירות נוראות, נישט אז מ׳פארלירט די בענעפיטן פון די רעגירונג, נאר מען וועט טמיר ונעלם, מ׳וועט איינגעצויגן און געצוימט אז מ׳זאל נישט קענען עקזעסטירן, די נייע גזירות פון גיוס בני הישיבות, ה׳ ירחם.

דער אייבערשטער זאל אפהיטן פון די גוי׳אישע רשעים, און דער אייבערשטער זאל אפהיטן פון די אידישע רשעים. המקום ירחם עליהם אויף די אידישע קינדער בכל מקומות מושבותיהם, זיי זאלן אפגעהיטן ווערן מכל צרה וצוקה.

דער אייבערשטער זאל העלפן, כלל ישראל זאל שוין זוכה זיין צו ביאת המשיח, און די גאנצע מדינה זאל בטל ווערן אן קיין שום שאדן פאר קיין שום איד, ואנחנו לא נדע וויאזוי דאס וועט זיין, אבער דער אייבערשטער איז א כל יכול, זאל מען שוין זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

חלק מהוצאות הגליון

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר יעקב חיים מאשקאוויטש הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

לעי"נ אביו הרה"ח ר' שמואל יודא ב"ר יעקב הלוי ז"ל

נלב"ע כ"ה סיון תשע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' יעקב זאב זאלדאן ז"ל

בת הרה"ח ר' שאול ארי' ז"ל

נלב"ע ג' תמוז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו הרבני החשוב הנכבד רודצו"ח

מוה"ר שאול לייב זאלדאן הי"ו

אב"י בקרית יואל יע"א

מעמד חגיגת הכנסת ספר תורה ומסיבת חנוכת הבית

לבנין החדש דישיבה לצעירים תו"י ד'סאטמאר וויליאמסבורג יע"א

נדבת הרבני הנגיד מוה"ר **אברהם בראך** הי"ו

מראשי קהלתינו הק' וומסב"ג יצ"ו

יום א' פרשת קרח תשפ"ה לפ"ק

מיר געפינען די וואך אין די סדרה, משה רבינו האט געזאגט 'בוקר ויודע ה' את אשר לו'.

'**בוקר**' איז ידוע ס'איז דא די יונגערע יארן, און ס'איז דא די עלטערע יארן, די יונגערע יארן וועלן אהנגערופן 'בוקר', עס שיינט אויף די זון אנהייב טאג, און די עלטערע יארן וועלן אהנגערופן 'ערב'. משה רבינו האט געזאגט 'בוקר' אין די יונגע יארן, 'ויודע ה' את אשר לו', דעמאלטס קען מען זעהן 'את אשר לו' וועט עס באלאנגט פארן הייליגן באשעפער.

מ'רעדט דא ביי א חנוכת הבית פאר די יונגע בחורים, אין די שנות הבחרות אין די יונגע יארן, 'בוקר ויודע ה' את אשר לו', וואס דאס גייט ארויף אויף די יונגע יארן. אבער אין מקרא יוצא מידי פשוטו, עס גייט ארויף אויף אינדערפרי, 'בוקר' אינדערפרי, יעדן אינדערפרי, 'ויודע ה' את אשר לו', קען מען זעהן 'את אשר לו', וועט עס שטייט אויף אינדערפרי עוסק צו זיין בתורה. 'בוקר' וועט ס'שטייט אויף פארטאג'ס, יעצט איז זומער איז עס נישט פארטאג'ס, נאר ס'איז אינדערפרי, איז 'ויודע ה' את אשר לו', קען מען זעהן 'את אשר לו' וועט עס באלאנגט פארן הייליגן באשעפער.

מ'הייבט אהן דעם טאג מיט תורה, דאס איז געזאגט געווארן פאר אלע אידן, בפרט פאר די בחור'ישע יארן, 'בוקר ויודע ה' את אשר לו' וואס דאס גייט ארויף אויף די שנות הבחרות, אין די בחור'ישע יארן, ס'איז שווער אויפצושטיין אינדערפרי, דער יצר הרע לאזט נישט, אבער מ'זאל זעהן מ'רעדט דא צו בחורים פון אכצן יאר, דער רבי ר' אלימלך זי"ע זאגט אז מ'דארף הארעווען צו צוברעכן די מידות, און ס'איז שטארק מסוגל בשנת הי"ח, אזוי זאגט דער רבי ר' אלימלך. איז יעצט רעדט מען דא צו בחורים וואס זענען אין דעם גיל, אין דעם יארגאנג. עס איז שווער אויפצושטיין אינדערפרי, אבער מ'דארף עס שטארק צוברעכן, און דאס איז א שטארק סגולה אין דעם יאר, בשנת הי"ח, במילא האט דאס אן השפעה קדושה אויף די שפעטער'דיגע יארן, וועט מ'איז שוין עלטער.

'בוקר ויודע ה' את אשר לו', עס איז דא א חנוכת הבית פון דעם נייעם בנין, עס איז א בית המדרש מפואר, א שיין גרויס לעכטיגע ביהמ"ד, כ'האב שוין אסאך מאל געזאגט אז א שיין ביהמ"ד איז וועט ס'איז דא לומדים און מתפללים, דעמאלטס אז מ'לערנט פלייסיג און מ'דאוועט ערליך, מ'דאוועט אויפן קול, בחורים דינען דעם באשעפער, מ'האט געשטעלט די ישיבה אויף תורה און עבודה און גמילות חסדים, דאס איז א שיין ביהמ"ד, עס איז א גרויסע שמחה א חנוכת הבית פון א ביהמ"ד דא אין די ישיבה, דער אויבערשטער זאל העלפן די בחורים וואס לערנען דא אין די ישיבה זאלן שטייגן אין תורה און יראת שמים.

יעצט פארט מען דאך אוועק אין קעמפ, מ'פארט אוועק מיט די ישיבה. דאס ביהמ"ד האט געבויעט דער חשובער נדבן (הרבני הנגיד הנכבד מוה"ר אברהם בראך הי"ו), ער האט זייער אסאך אריין געלייגט דא. עס איז א שמחה פון א סיום פון א ספר תורה אויך פון דעם נדבן פון דעם ביהמ"ד, און מ'פארט אין קעמפ, וואס די קעמפ האט אויך דער נדבן געגעבן, ס'איז א בחינה פון 'החוט המשולש' וואס דער נדבן האט געגעבן.

עס איז א גרויסע שמחה וען מ'איז דא אין דעם ביהמ"ד, אבער ס'איז נאך גרעסער די שמחה די זומער חדשים וען מ'פארט ארוים פון די רוישיגע שטאט, און די בחורים זענען זיך מתבודד בינם לבין קונם, מ'זיצט נאר בתוך ד' אמות של הלכה, מ'זיצט און מ'איז עוסק בתורה מן הבוקר עד הערב, מ'גייט אפילו נישט אהיים, כי שם ביתם דארט וואו מ'איז, ס'איז דארט מטה שולחן כסא ומנורה, דער אויבערשטער זאל העלפן, עטץ זאלטס האבן א הצלחה'דיגן זומער, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל פארן אין קעמפ מיט הצלחה און שטייגן אין תורה, וואקסן אין תורה, שטייגן און גיין ממדריגה למדריגה.

„בוקר ויודע ה׳ את אשר לו׳, מ׳זאל זעהן און מ׳זאל דערקענען אויף יעדן איינעם, ׳את אשר לו׳, מ׳זאל וואקסן אין ׳מחנה אלקים׳, מ׳זאל זיין פארן אויבערשטן. דער אויבעשטער זאל העלפן אלע זאלן זיין געזונט, מ׳זאל פארן געזונטערהייט און אהיים קומען געזונטערהייט, מ׳זאל האבן אן הצלחה׳דיגע זומער, עס זאל אדורך גיין אהן קיין מכשול.

דער אויבערשטער זאל העלפן, כ׳וויל אהנוואונטשן פארן חשוב׳ן נדבן, און פאר די חשוב׳ע מרביצי תורה, דער רב זאל זיין געזונט, דער מנהל און אלע וואס זענען משפיע דא פאר די בחורים אז די בחורים זאלן שטייגן אין תורה און יראת שמים. דער אויבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זעהן נחת און שמחה מיט הרחבת הדעת וכל מילי דמיטב תמיד.

*

כ׳וויל נאר רעדן אן ענין, עס איז געווען א גרויסע שמחה פאריגע וואך, אסאך אידן האבן מסיים געווען ש״ס אין די מסגרת פון ׳תורתך שעשועי׳, איך רעד יעצט לאו דוקא צו די בחורים, נאר צו בעלי בתים, ס׳איז געווען זייער א מחזה הוד, און זייער א דערהויבענע מסיבה, אידן האבן זיך געפריידט בשמחת התורה, אידן האבן מסיים געווען ש״ס און צוריק אהנגעהויבן צו לערנען ש״ס, אין דעם מסגרת פון תורתך שעשועי, און ס׳איז געווארן א גרויסע ריין, קנאת סופרים וואס איז מרבה חכמה, נאך אידן האבן זיך אהנגעשלאסן אין חבורת ׳תורתך שעשועי׳.

וויל איך רעדן צו די בעלי בתים אזוי, עס איז זייער חשוב דער מסגרת פון ׳תורתך שעשועי׳, ס׳איז זייער פיין, אבער איך וויל זאגן פאר בעלי בתים, נישט יעדער בעה״ב איז פאר אים צוגעשטעלט די מסגרת פון ׳תורתך שעשועי׳, עס איז דא בעלי בתים וואס האבן גרעסערע קינדער, און זיי דארפן לערנען מיט די קינדער, זיי דארפן פארהערן די קינדער, דארף ער דאך לערנען די שיעור פון די קינדער וכדומה, ער האט אנדערע שיעורים. עס איז געווען אזא התעוררות פון ׳תורתך שעשועי׳, אסאך אידן שפירן זיך געטראפן, פארוואס ער איז נישט פון די מסיימים און פון די מתחילים.

מ׳דארף צו וויסן און מ׳דארף צו פארשטיין, ס׳איז דא אידן וואס האבן אנדערע שיעורים, און כל התורה כולה איז הייליג, און נישט יעדער איז א בר הכי ער זאל לערנען און חזר׳ן א בלאט יעדן טאג. עס איז דא אן אנדערע מסגרת ״סודי התורה״, וואס מ׳לערנט א עמוד א טאג, און כ׳וויל זאגן פאר די בעלי בתים וואס לערנען א עמוד א טאג, אז זיי זענען נישט וויניגער, אין אמעריקא זאגט מען ׳צוויייטע קלאס בירגער׳. פאר אסאך אידן איז דאס גרינגער, ׳איש לפי אכלו תכוסו׳ יעדער איינער לויט זיין בחינה און לויט זיין מדריגה, מ׳זאל קענען לערנען און חזר׳ן דעם עמוד, און מ׳קען אויך מאכן בחינות אויף דעם עמוד, און מ׳וועט אויך אי״ה מסיים זיין ש״ס. **נישט דער סיום הש״ס איז דער עיקר, דער לימוד התורה איז דער עיקר!** מ׳דארף זעהן מרבה צו זיין לימוד התורה. פאר וועמען ס׳איז גוט דער מסגרת פון ׳תורתך שעשועי׳ איז זייער חשוב, און פאר וועמען ס׳איז גוט דער מסגרת פון ״סודי התורה״ איז עס פונקט אזוי חשוב.

און דאס וויל איך זאגן, פאר אסאך אידן, פאר אסאך הונדערטער אידן, איך וויל זיי מחזק זיין, די וואס זיי לערנען אנדערע שיעורים, זייער תורה איז נישט וויניגער וויכטיג, ס׳איז נישט וויניגער חשוב אין הימל, אין הימל קומט ארויף אלע תורה וואס אידן לערנען בכל מקום ומקום, במילא וויל איך זיי מחזק זיין, איך בין מחזק די אידן וואס זיי לערנען ׳תורתך שעשועי׳, אבער איך בין אויך מחזק די אידן וואס זיי לערנען די לימוד פון ״סודי התורה״, און אפילו די וואס זיי לערנען אן אנדערער לימוד. מ׳דארף וויסן אז יעדן אידס לימוד איז חשוב אין הימל. יעדער לויט זיין תכונה, וויפיל קען איך אהנקומען, וויפיל פאדערט מען פון מיר אין הימל.

דער אויבערשטער זאל העלפן אידישע קינדער זאלן מרבה זיין אין לימוד התורה, אידישע קינדער זאלן לערנען תורה מיט הרחבת הדעת און סיעתא דשמיא, דער אויבערשטער זאל העלפן יעדער זאל מצליח זיין, די בעלי בתים זאלן מצליח זיין אין זייערע לימודים, און עטץ בחורים זאלט עטץ מצליח זיין אין ענקערע לימודים, און אנדערע בחורים זאלן מצליח זיין אין זייערע ישיבות, אין זייערע מסגרת, אלע אידן זאלן האבן הצלחה אין תורה, אהנגעהויבן פון די ילדי התשב״ר, די תינוקות של בית רבן עד זקנה ושיבה.

כ׳וועל מסיים זיין מיינע ווערטער מיט א ווארימע ברכה פארן חשוב׳ן נדבן, דער אויבערשטער זאל העלפן ער זאל זיין געזונט און האבן גרויס הצלחה, ער זאל קענען מרים זיין די כבוד פון די תורה הקדושה, דער אויבערשטער זאל אים געבן גרויס הצלחה און ער זאל מאכן אסאך געלט, און ער זאל קענען טוהן מיט זיין געלט ׳כבד את ה׳ מהונך׳, ער זאל קענען מכבד זיין דעם אויבערשטן מיט זיין פארמעגן, און טוהן דערמיט די געוואלדיגע דברים טובים, גוטע ענינים, דער אויבערשטער זאל העלפן פאר אלע תלמידים און פאר אלע מרביצי תורה זאלן מצליח זיין, אלע מגידי שיעור זאלן מצליח זיין, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מיר וועלן זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

ויתן לך את ברכת אברה"ם

ברגשי הודאה והערכה, נשגר בזה כוס של ברכה, בברכת מז"ט
בשיר ושבחה, קדם ידידינו הרבני הנגיד הנכבד, עושה ומעשה
צדקה וחסד, עומד לימין מוסדותינו הק' ברוח מסורה ונאמנה,
תמיד בכל עת ועונה, האדם היקר באנשים, ראשון לכל דבר
שבקדשים, נודע לשם ולתהלה, נחמד למטה ואהוב למעלה

הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר

אברהם וויידער

הי"ו

ראש העיד דק"ק קדית יואל יע"א

לרגל שמחת נישואי נכדו למזל טוב בשעטו"מ

החתן החשוב המופלג בתורה וביראה טהורה

כמר **יהושע** הי"ו

בן בנו הרבני הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר, מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

מוה"ר **יצחק ווידער** הי"ו

וצרופה ברכתינו המרובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לראות ולרוות
מכל יוצ"ח תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת,
וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך
בכל ברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקדה והערכה, אסידי התודה והברכה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת המוסדות

פה בני ברק יצ"ו

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נתייסדה ע"י רבינו הגה"ק
מהרי"ט צ"ב זצוקללה"ה

בני ברק
תש"ך

בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעונינו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמות ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל השמחה שבמעון קדשו

שמחת אירוסי נכדתו למז"ט בשעטו"מ

בת נכדו הרב ר' **חיים צבי טייטלבוים** שליט"א

בן בנו הגה"צ **רב דקהילתינו וויליאמסבורג** שליט"א

והברכה אחת היא לעטרת זקנים בני בנים

הגה"צ **רב קהילתינו בארא פארק** שליט"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה בהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות
הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו